

MIROŚŁAWA

CHOMIAK

ЛЕМКІВСЬКІЙ
ЯЗЫК

JEZYK
ŁEMKOWSKI

RUTENIKJA

**ЛЕМКІВСЬКІЙ
ЯЗЫК**

**JĘZYK
ŁEMKOWSKI**

MIROŚŁAWA

CHOMIAK

**ЛЕМКІВСЬКІЙ
ЯЗЫК**

**JEZYK
ŁEMKOWSKI**

КІТЕНІЯ

Mirosława Chomiak

Лемківскій язык. II част для середньої школы
Język łemkowski. Część II dla szkoły średniej

Warszawa 2005

Podręcznik dopuszczony do użytku szkolnego przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania i wpisany do wykazu podręczników przeznaczonych do kształcenia ogólnego dla mniejszości narodowych i etnicznych do nauczania języka łemkowskiego na poziomie liceum (z łemkowskim językiem nauczania), na podstawie opinii rzeczoznawców: prof. dr hab. Henryka Fontańskiego, prof. dr hab. Janusza Henzla, prof. dr hab. Emila Tokarza.

Tematy poprzedzone gwiazdką należą do zakresu rozszerzonego.

Numer dopuszczenia 177/05

Projekt okładki i ilustracje:
Margarita Sandowicz-Bąkowska

Skład:
Margarita Sandowicz-Bąkowska

© КІТЕНІКЯ 2005

Wszelkie prawa zastrzeżone. Kopiowanie w jakiegokolwiek formie zabronione.

ISBN 83-60436-01-0

Wydawca
Fundacja Wspierania Mniejszości Łemkowskiej КІТЕНІКЯ
na zlecenie Ministerstwa Edukacji i Nauki.

Druk
ALKOR

Spis treści

1. Стрича по вакациях. Оповідаме о собі. Мої вакації. Загранична прогулька.....	7
Части мовы.	9
Називники.....	12
Одміна називників першой одміны.....	14
2. Сконтролюй ся	17
3. Назвы континентив, краів і їх мешканців	19
Ортографічны правила	21
4. Лемківскы науковці. Др Йосиф Ярина	22
Одміна називників другой одміны	23
5. Др Онуфрий Криницькій	25
Одміна називників третьей одміны	26
6. Др Василий Чырняньскій	27
Одміна називників четвертой одміны	29
7. Др Емилиян Чырняньскій	30
Часослова. Особовы і неособовы формы	31
Часослова завершеного і незавершеного виду	34
8. Др Валерий Сас Яворскій	35
Часоодміны. I часоодміна	36
9. Др Миколай Малиняк. Зерна гірчыці. Талергоф.	40
Ортографічны правила	44
10. Др Андриян Кописцяньскій	46
11. Др Юлиян Пелеш	48
II часоодміна	50
12. Др Тома Поляньскій	53
13. Др Петро Лодій	55
14. Др Михал Балудяньскій	56
Ортографічны правила	57
15. Др Василий Масцюх	61
III часоодміна	63
16. Др Тит Мышковскій	68
17. Др Йосиф Сембратович	71
Вертаны часослова	72
Розказовий спосиб	76
18. Др Сильвестер Сембратович	77
Ортографічны правила	78
19. Др Венедыкт Мохнацкій	81

20. Др Теофіль Курилло	83
Ортографічны правила	84
21. Найстаршы лемківскы науковці	86
22. Войсковы	87
23. Повтаряме	88
24. Сконтролюй ся	90
25. Лемківска література. Павел Русин. Похвала поезиі	94
Придавники	100
26. Штефан Криницькій	104
*Поривняльны ступені придавників	106
27. Йоан Прислопскій.	109
*Йоан Прислопскій. Псалом 136	112
Чысловники. Кілкістны чысловники	114
Порядковы чысловники	115
* Громадны чысловники	116
* Дробовы чысловники	117
28. Ци домашні роботы сут „сизифовом” роботом?	119
Місценазывники. Особовы місценазывники	123
Вертаний місценазывник себе	125
Присвійны місценазывники	125
29. 45 минут лемківского языка	127
Присловники	131
30. Як ваше здоровя? Здоровя /здоровля і профіляктыка. Здорове ідло. Одпочынок (Сон. Розрывка. Спорт. Добре самопочутя)	132
Приназывник	135
31. Бескід Низкій	136
32. Зіля. Травы. Бурян (подля Петра Кляя)	138
Синтаксис. Тыпы речынь зо взгляду на ціль выповіді і на будову .	143
33. Даміян Левицькій	146
Просте речыня	147
34. Владимир Хыляк. Шыбеничний верх	150
Другорядны члены простого речыня	156
35. Клавдия Алексович. Лядзя вчыт ся барз добри	160
36. Василий Чернецкій	164
37. Владимир Щавиньскій	166
38. Модест Гумецькій. Аналіза речынь	168
39. Повтаряме	171
40. Сконтролюй ся	175
41. Словничок лемківско–польскій	177
Выкорыстана література	188

1. Стрича по вакациях

1. Послухай, што оповідали о собі Катрена, Єва і Мартин.

Моє імено Катрена, але в хыжи называюот ня Катруся.

Моє назвиско Астрябска. Мам 17 (сімнадцет) років. Я учениця другой клясы середной школы. Я мешкам в Горлицях. Я Лемкыня. Мам дві сестры Югаску і Оринку, і одного брата Ваня. Моя мама ест кравчыньом, а няньо шофером. / Мої мама сут ...

Я называм ся Єва Барняк. Мам 16 (шистнадцет) років. Я вчу ся в другій клясі Економічного Ліцея в Горлицях, а мешкам в курорті Высова.

Высова ест родовым гніздом мойой бабы (зо стороны мамы) Параскы. Мам старшого брата Луку. Моя мама ест учительком, а няньо інжынером. / Мої мама сут ...

Моє імено Мартин, а назвиско Ільчак. Я тіж мам 17 років.

Я ученик другой клясы Общеосвітного Ліцея в Горлицях. Я мешкам в селі Розділя, то ридне село мойого няня. Я мам одну сестру Варвару і двох малых братиків Семця і Павлюся. Я Лемко з діда прадіда.

Моя мама ест домашньом газдыньом, а няньо газдом. / Мої мама сут ...

2. Оповідж, што знаш о Катрені, Єві і Мартині.

3. Оповідж і напиш о собі.

4. Прочытай і побесідуй зо сусідом / сусідком з лавкы о своїх вакациях. (Можна кус пофантазьювати)

1) Де был(а) ес на вакациях?

Был(а) ем в горах / на селі / над морйом / над озером / в бабы / теты / в родины / нонашкы. Над море / в горы ... поіхал(а) ем колейом.

2) Яка была хвиля в липци і серпни?

В липци часто ляло, а в серпни была гарща хвиля.

3) Што ес робил(а) коли ляло, а што коли сьвітило сонце?

Коли ляло або ситило сідил(а) ем в хыжи і чытал(а) ем книжкы, часописы, газеты, озерал(а) ем телевізійны програмы,

помагал(а) єм в домашніх роботах, підливала єм квітки на вигляді і балкони, напавал єм з шафлика мале теля, котрому стрыко зробил новий царок, кормила єм кролики, пацята і качата.

Коли была гарда хвиля, сьвітило сонце купал(а) єм ся в мори, на кораблі їздил(а) єм до Сьвіноуйсьця, плавал єм на каяку по озері, риці, їмал єм пстругы або їнчы рыбы в чыстий, прозорий воді, помагал(а) єм в газдивскых роботах на поли, грабал єм сіно, ходил(а) єм на прогульки до ліса, зберал(а) єм ягоды, грибы, малины, яфыры, зіля, возил(а) єм ся / їздил єм на ровери / біцигли, раз нюс єм ся на кони в Регетові.

4) Яке мал(а) єс товариство?

В липци был(а) єм в горах в теты Марты, котра мешкат Ѓладишові і приятелювал(а) єм з вельома хлопцми і дівчатми – гладишовянами, а тіж з двома хлопчыскама, котры прилетіли на вакації з Америкы до свого діда Сергія на весіля його внучкы. Они сут юж Американама, але їх мама єст Лемкыньом зо Смереківця, а няньо Лемком зо словацкой стороны, конкретні з Пряшова. Бєсїдували сме лем по лемківскы, бо они хтіли підшколити ся в лемківскым языку. Вечерама на краю села робили сме малу ватру зо сьпївом і печыньом кобасок, компери або пстругів.

В серпни был єм над морїом і запознал єм ся з дівчатом зо Швеції. Сїй мама Полька і робит в редакції польской газеты, а няньо Швед. Бєсїдували сме по польскы, а часом по англицкы і німецкы, бо я вчу ся в школі обох тых языків.

5) Ци был(а) єс на заграничний прогульці?

Два тыжні в липци был(а) єм з родичама в ... Греції, Італії, на острові ... на побережі ... Середземного моря. То єст меджеконтинентальне море, медже Европом, Азийом і Афрыком. Середня температура повітря – около 30 степени, а воды около 20. В регіоні того моря одпочыват величезне чысло туристив з цілого сьвіта ...

Летіли сме там і назад самольотом, їхали сме потягом, автобусом, автом. Што єс там робил(а)? Яке мал(а) єс товариство?

хвиля	– chwila, pogoda
ситити	– mżyć
прозора	– przejrzysta
побережа	– wybrzeże
почтивка	– widokówka

5. Напиш 10 речынь о вакациях.

6. Напиш поздравліня на почтивці з вакацій.

7. Задзвон з вакацій до родины ітп. і оповідж:

- 1) де мешкаш?
- 2) де іш?
- 3) яка ест хвиля?
- 4) яка температура повітря і воды?
- 5) якы розрывкы?
- 6) яке маш самопочутя?

8. Оповідж даку сьмішну ситуацію з вакацій.

Части мовы

(Części mowy)

1. Прочытай части мовы, зьвіданя і приклады. Улож по єдным речыню з каждым частьом мовы.

1. **Назывник** (rzeczownik) хто? што? – професор, учитель, науковец, Ваньо, Лемковина, смерек, хыжа, ліцей, університет
2. **Придачник** (przymiotnik) якій? (яка? яке? якы?) чый? (чыя?чыє? чыі?) – ліцейскій, провінційональний, зелений, добра, тиха, синя, тверде, великы, стрыків (сын), курячий (хвіст), конячы (ногы)
3. **Чысловник** (liczebnik) котрий (котра, котре, котры) за порядком? кілко? (кілкох?) – еден, штыри, сім, тридцет, милийон, еденадцетий, трое, тридцетеро, сім осмин, десятина, дві
4. **Місценазывник** (zaimek) – я, ты, він, собі, моя, они, сесы, каждая, самы, хтоси, нихто, нияка, якысий

5. Часослово (czasownik) называт чыннист або стан, што робит? што ся з ним діє? – вчыт ся, пише, сьпіват, рысує, чытаме, напісал, студювал, оборонил, прочытаме, свитат, змеркат ся, надходит

1) **інфінітив** (bezokolicznik), што робити? што зробити? – напісати, чытати, прочытати, обняти

2) **часопридавник** (imiesłów przymiotnikowy) – жывуцый, чытаюцый, позеленілий, саджениий

3) **часоприсловник** (imiesłów przysłówkowy) – простершы, чытаючы, бесідуючы, взявши

6. Присловник (przysłówek) як? де? коли? – смутні, весело, доцяп, дома, гнеска

7. Приназывник (przyimek) – до, од, в, на, при, з, за, о, для, над, при, през, по

8. Злучник (spójnik) – і, а, бо, хоц, але, або, тіж / тыж, прото, зато, хоцбы, кед

9. Частка (partykuła) – ци, лем, ся, бы, ні, ніт, не, най, –ле (вка–ле – pokaże)

10. Выкричник (wykrzyknik) – Гей! Но вйо! Гав–гав! Гоп–гоп! Ха–ха–ха!

2. Нарысуй табельку. Впиш зьвіданя (при декотрых частях мовы) і по штыры прыклады або пят прыкладив. Прыклады выбер з попередніх сторанок.

П.ч.	Част мовы	Зьвіданя	Прыклады
1.	Назывник	хто? што?	поезія, лірнік, муза, гуманізм
2.	Прыдаванік	якій? яка? яке? які? чый? чыя? чые? чыі?	
3.	Чысловнік		
4.	Місценазывнік		
5.	Часослова		
6.	Прыслоўнік		
7.	Прыназывнік		
8.	Злучнік		
9.	Частка		
10.	Выкрічнік		

Назывники

Поділ назывників на одміны (Podział rzeczowników na deklinacje)

1. Прочытай і запамятай.

Лемківскы назывники групуеме в штырйоx одмінаx.
(w czterech deklinacjach)

Перша одміна (Deklinacja I)

До першой одміны належат:

- 1) назывники женьского роду закінчены в называючым одмінку єднотного чысла на –а, –я, напр.: мама, сестра, баба, Катрена, вода, ягода, яфыра, робота, школа, кляса, учителька, хыжа, хвиля, земля, Лемкыня, учениця, редакция.
- 2) назывники мужского роду закінчены в называючым одмінку єднотного чысла на –а, –я, напр.: Лука, староста, Ілия.
- 3) З тексту „Стрича по вакациях” выпиш назывники першой одміны.

Друга одміна (Deklinacja II)

До другой одміны належат:

- 1) назывники мужского роду закінчены в называючым одмінку єднотного чысла согласным (в писмі тіж мягкым знаком), а окрем того назывники мужского роду закінчены на –о, напр.: выгяд, кін, ученик, кролик, царок, шафлик, учитель, корабель, край, няньо, стрыко, Ваньо.
- 2) назывники середнього роду закінчены на –о, –е, –я, окрем тых, якы в одмінках приберают суфіксы –ат–, –ят–, –ен–: село, море, поле, сонце, весіля, зіля ітд.
- 3) З тексту „Стрича по вакациях” выпиш назывники другой одміны.

Третя одміна (Deklinacija III)

До **третьей одміны** належат назывники женьского роду з **основом** закінченом на согласний (в писмі тіж на мягкій знак) з нульовом кінцівком в называючым одмінку еднотного чысла, напр.: голуз, кіст, матір, церков, част, посьціль, колеї.

Четверта одміна (Deklinacija IV)

До **четвертой одміны** належат назывники середнього роду з кінцівком **–/a/** (в писмі –а, –я), котры при одмінюваню маюг суфіксы –ат–, –ят–, –ен–: Лемча – Лемчата, гача – гачата, теля – телята, паця – пацята, імя – імена ітд.

2. **Вымін по 3 назывники I, II, III і IV одміны, напр.: I – учителька, ...**
3. **Оповідж, што видиш на ілюстрації.**

Одміна назывників першої одміны

1. Прочытай і допиш бракуючы кінцовыкі.

Єднотне чысло (Liczba pojedyncza)

Одмінок (Przypadek)	Скорочыня (Skrót)	Зьвіданя (Pytania)	школа	учытелька
1. Называючий (Mianownik)	Н.	хто? што?	школа	учытелька
2. Рождаючий (Dopełniacz)	Р.	кого? чога (неё)?	школ—...	учытельк— Ы
3. Даючий (Celownik)	Д.	кому? чому (даю)?	школ — і	учытельц — і
4. Видячий (Biernik)	В.	кого? што (виджу)?	школ— у	учытельк—...
5. Твораючий (Narzędnik)	Т.	кым? чым (ся тішу)? (з) кым? чым (іду)?	школ—...	учытельк— ом
6. Місцевыі (Miejscownik)	М.	(о) кым? (о) чым (бесідую)?	(о) школ—...	(о) учытельц— і
7. Кличучыі (Wołacz)	К.		школо	учытелько

Множне чысло (Liczba mnoga)

Одмінок	Скоро- чыня (Skrót)	Зьвіданя	школы	учытелькы
1. Называючий	Н.	хто? што?	школ– ы	учытельк– ы
2. Рождаючий	Р.	кого? чого (нее)?	шкіл	учытельок
3. Даючий	Д.	кому? чому (даю)?	школ – ам	учытельк –...
4. Видячий	В.	кого? што (виджу)?	як Н. або Р.	як Н. або Р.
5. Твораючий	Т.	кым? чым (ся тішу)? (з) кым? чым (іду)?	школ–...	учытельк– ами
6. Місцевий	М.	(о) кым? (о) чым (бесідую)?	(о) школ–...	(о) учытельк– ах
7. Кличучый	К.		як Н.	як Н.

2. Улож 2 речыня з назывніком школа в даючым одмінку аднотнаго чысла і множнаго.

3. Улож 2 речыня з назывніком учытелька в твораючым одмінку аднотнаго чысла і множнаго.

4. Прочытай і запамятай кінцівкы.

Єднотне чысло

Одмінок	земля	учениця	адміністрация	дружба	хыжа
1. Н.	земл-я	учениц-я	адміністраци-я	дружб-а	хыж-а
2. Р.	земл-і	учениц-і	адміністраци-і	дружб-ы	хыж-ы
3. Д.	земл-и	учениц-и	адміністраци-и	дружб-і	хыж-и
4. В.	земл-ю	учениц-ю	адміністраци-ю	дружб-у	хыж-у
5. Т.	земль-ом	учениць-ом	адміністраций-ом	дружб-ом	хыж-ом
6. М.	земл-и	учениц-и	адміністраци-і	дружб-і	хыж-и
7. К.	земль-о / земл-е	учениць-о	адміністраций-о	дружб-о	хыж-о

Множне чысло

Одмінок	землі	учениці	адміністраціі	дружбы	хыжы
1. Н.	земл-і	учениц-і	адміністраци-і	дружб-ы / дружб-ове	хыж-ы
2. Р.	земель-о	учениц-о	адміністраций-о	дружб-ів	хыж-о
3. Д.	земл-ям	учениц-ям	адміністраци-ям	дружб-ам	хыж-ам
4. В.	земл-і	учениц-і	адміністраци-і	дружб-ів	хыж-ы
5. Т.	земл-ямы	учениц-ямы	адміністраци-ямы	дружб-амы	хыж-амы
6. М.	земл-ях	учениц-ях	адміністраци-ях	дружб-ах	хыж-ах
7. К.	земл-і	учениц-і	адміністраци-і	дружб-ы / дружб-ове	хыж-ы

5. Прочытай і допиш кінцовкы єдн. або мн. чысла.

- 1) На весілю было пятох дружб ... (мн.ч.)
- 2) Розтелили сме вовнянку на земл ... і опаляли сме ся на сонци 20 минут. (єдн. ч.)
- 3) За хыж ... росли дэрева. (мн.ч.)
- 4) Учытелька пішла з учениц ... на прогульк ... (мн.ч.), (єдн.ч.)

2. Сконтролюй ся

1. При поданых назывниках напиш, яка то одміна і які назывники належат до ней. (Во вшыткых задачах до выполнїня пишемо олувком або ксеруєме і товды ужываєме долгопису).

Назывники	Яка одміна? Які назывники належат до ней?
сестра, баба, Катрена, учителька, яфыра,	Перша одміна 1) назывники женського роду закінчены в называючым одмінку єдного чысла на –а, –я. 2) назывники мужського роду закінчены в называючым одмінку єдного чысла на –а, –я.
кін, ученик, выгляд, шафлик, учитель, корабель, край, стрыко, няньо, Ваньо, село, море, поле, сонце, зіля, весіля
груд, голуз кіст, кров, матір, част, посьціль, колей
опліча – оплічата, гача–гачата, теля – телята, кача – качата, імя – імена

2. При кожній одміні напиши пару називників.

Одміна	Називники
Перша	кума, вода, пеленка, печенина, хыжа, Польша, книжка, учителька, земля, Лемкыня, адміністрация, асекурация, староста, лябздуля
Друга
Третя
Четверта

3. Прочытай сьмішки.

Альпінізм

Раз студенты зьвідали ся російского фізика Ігоря Тамма

– Што то єст альпінізм?

Професор одповіл:

– Альпінізм – найліпший спосиб на перезимуваня літа.

Одпочынок

Колиси жена американьского вченого електротехніка Едісона повіла:

Повинен єс даде піти або поіхати і хоц кус одпочнути.

А де? – зьвідал ся вчений.

Буд–де, выбер сам, де добри одпочнеш – порадила жена.

Юж знам де, заран піду.

На другій ден Едісон помашерувал до свого лябораторюм.

Прогулька по каналі Ля–Манш

Англицкій фільзоф, історик і економіста Давід Гуме, котрий з роками зтужал, плынул на кораблі по каналі Ля–Манш з єдном дамом.

Зачал ся шторм.

– Напевно зідят нас рыбы – повіл вчений.

– Цікаве, за кого возмут ся найперше? – звідала ся дама.

– Обжертухы шмарят ся на мене, а смакошы на Вас.– одповіл вчений.

(З книжки „Юмор – дело серьёзное”(Гумор – справа поважна) Галины Лещіньской, адаптация сьмішок М.Хомяк).

3. Назвы континетив, країв і їх мешканців

1. Прочытай назвы континетив, країв, регіонив, їх мешканців і придавники од тых назв.

- 1) Европа – Европец – Европейці – європскій чловек
- 2) Африка – Африкан / Афричан – Афричане / Африкане – африканскій континент
- 3) Азия – Азията – Азияты – азиятыцкій континент
- 4) Америка – Американ / Американ – Американе / Американе – америцкій / американскій
- 5) Англия – Англик – Англикы – англицкій
- 6) Арабія – Араб – Арабы – арабскій
- 7) Польша – Поляк – Полякы – польскій
- 8) Словакия – Словак – Словакы – словацкій
- 9) Мадяры / Угры – Мадяр – Мадяре – мадярскій
- 10) Гішпанія – Гішпан – Гішпане – гішпанскій
- 11) Єгипет – Єгиптян – Єгиптяне – єгипецкій
- 12) Франция – Француз – Французы – французскій
- 13) Канада – Канадийчык – Канадийчыкы / Канадийці – канадийскій
- 14) Швеция – Швед – Шведы – шведзкій
- 15) Греция – Грек – Грекы – грецкій

2. Напиш в зошыті лемківскы назвы народности в мужскым роді. Справд в Словнику Ярослава Горощака (польско–лемківска част)

1) Afgańczyk	– Афганьчык
2) Azjata	– ...
3) Belg	– ...
4) Chilińczyk	– Чілійчык / Чіліец
5) Chińczyk	– ...
6) Duńczyk	– Данец
7) Holender	– ...
8) Indianin	– ...
9) Japończyk	– ...
10) Niemiec	– ...

3. Прочытай і напиш в зошыті. В зошыті допиш назвы мешканців в множным чыслі.

A. Мешканці краів.

1) Австрияк	– Австриячка	– Австриякы
2) Болгар	– Болгарка	– ...
3) Голяндер	– Голяндерка	– ...
4) Грек	– Гречынка	– ...
5) Жыд	– Жыдивка	– ...
6) Израеліта	– Израелітка	– ...
7) Ірляндчык	– Ірляндка	– ...
8) Канадыйчык	– Канадыйка	– ...
9) Німец	– Німка	– ...
10) Росиян	– Росиянка	– ...
11) Румун	– Румунка	– ...
12) Француз	– Французка	– ...
13) Чех	– Чешка	– ...
14) Японец / Японьчык	– Японка	– Японці

Б. Мешканці столиц і місцевости.

1) Варшава – варшавяк /варшавянин – варшавянка – варшавякы / варшавяне			
2) Рим	– римлянин	– римлянка	– ...
3) Парыж	– парыжанин	– парыжанка	– ...
4) Прага	– пражанин	– пражанка	– ...
5) Атены	– ате́ньчык	– атенка	– ...
6) Кункова	– кунковян	– кунковянка	– ...
7) Фльоринка	– фльоринчан	– фльоринчанка	– ...
8) Лосе	– лосян	– лосянка	– ...
9) Усьця	– усьця́н	– усьця́нка	– ...
10) Квятонь	– квято́нян	– квято́нянка	– ...
11) Зиндранова	– зиндрановян	– зиндрановянка	– ...

Ортографічны правила

1. Прочытай і запамятай.

- 1) Назвы континентів, країв, регіонів, міст і сел пишеме великом буквом, напр.: Европа, Польша, Шлеск, Лемковина, Краків, Берест, Ганчова.
- 2) Назвы народности, мешканців регіонів пишеме великом буквом, напр.: Поляк, Словакы, Чешка, Шлезак, Лемкы.
- 3) Назвы мешканців міст і сел пишеме малом буквом, напр.: варшавяк, чырнян, яшковянка, ганчовяне.
- 4) Придавы од тых назв пишеме малом буквом, напр.: варшавскій, польскій, лемківскій, шлескій, англицкій, німецкій, російскій.

2. На każde правило напиш по два приклады.

.....

.....

.....

.....

4. Лемківскы науковці

Др Йосиф Ярина

1. Прочытай інформацію о д-ри Й. Ярина і оповідж.

О. др Йосиф Ярина вродил ся в Радоцині, пов. Горлиці, де його отец был съващенником. Гімназию закінчыл на Мадярах, а богословіє і фільзофію в Відни, де оборонил два доктораты з фільзофії і богословія. Был професором на університеті і мал великій авторитет. Серед студентив і професорив тішыл ся великом сымпатийом. Вмер 15 вересня 1817 року, а 11 листопада в його памят зорганізувано поминальний вечер, на котрым професор др Йосиф Мавс выголосил о ним спеціальний выклад.

о. – скорочыня	– отец, съващенник
Йосиф	– Józef
богословіє	– teologia
поминальний вечер	– wieczór poświęcony zmarłemu

2. Перетлумач інформації о о. д-ри Йосифі Ярина на польській язык.

3. Прочытай інформації о селі Радоцина в путивнику „BESKID NISKI, POLSKI I SŁOWACKI” Tomasza Darmchwała, Białystok 1999, стр. 156 (або в інчым путивнику) і перетлумач на лемківській язык.

4. Оповідж, што видиш на ілюстрації.

Одміна назывників другой одміны

1. Прочытай і допиш бракуючы кінцівкы в назывнику ученик.

Єднотне чысло

одмінок	выклад	професор	ученик	сонце	село	няньо
1. Н.	выклад	професор	ученик	сонце	село	няньо
2. Р.	выклад–у	професор–а	ученик–...	сонц–я	сел–а	нян–я
3. Д.	выклад– ови	професор– ови	ученик–...	сонц– ю	сел– у	нянь– ови
4. В.	Н.(нежывотны)	= Р. (жывотны)	= Р.	= Н.	= Н.	= Р.
5. Т.	выклад– ом	професор– ом	ученик–...	сонц– ом	сел– ом	нянь– ом
6. М.	выклад– і	професор– и	ученик–у	сонц– и	сел– і	нян– ю
7. К.	выклад– е	професор– е	ученик–у	= Н.	= Н.	нян– ю

Множне чысло

одмінок	выклады	професорове	ученикы	сонця	села	няньове
1. Н.	выклады	професорове	ученикы	сонця	села	няньове
2. Р.	выклад– ив	професор– ив	ученик– ів	сонц– ѳ	сіл – ѳ	нян– ів
3. Д.	выклад– ам	професор– ам	ученик–...	сонц– ям	сел– ам	нян– ям
4. В.	Н.(нежывотны)	Р. (жывотны)	= Р.	= Н.	= Н.	= Р.
5. Т.	выклад– ами	професор– ами	ученик–...	сонц– ямы	сел– ами	нян– ямы
6. М.	выклад– ах	професор– ах	ученик–...	сонц– ях	сел– ах	нян– ях
7. К.	= Н.	= Н.	= Н.	= Н.	= Н.	= Н.

2. Напиш, які то одмінок, напр.:

Професор поставил двом ученикам пятку. (ученикам – Д. мн.ч.)

- 1) Студенты любилы професора Ярину. (професора – ...)
- 2) Ёсиф Ярина был професором і мал великій авторитет. (професором – ...)
- 3) Студенты уважні слухалы яго выкладив. (выкладив – ...)
- 4) Ученикы тішылы ся сонцьом. (сонцьом – ...)
- 5) Хлопці пішлы з нянямі на кермеш. (нянямі – ...)

5. Др Онуфрий Криницькій

1. Прочытай інформацію о д-ри О. Криницькым і перетлумач на польській язык.

О. др Онуфрий Криницькій вродил ся в 1793 р. в Кривий, пов. Горлиці. Народну школу закінчыл в Яслі, гімназию на Мадярах, а богословіє во Львові.

По обороні докторату з теології зостал професором церковной історії на Львівскым Університеті. До смерті был дорадником цисарского двору (Hofrath) в Жолтанцях. Написал пару науковых прац з церковной історії.

Был членом делегациі до австрийского цисаря, котрому делегация вручыла меморіял в ділі затверджыня в школах русиньского языка.

(„Listy Rusina”, Poznań 1850).

народна школа – szkoła ludowa, powszechna

дорадник – doradca

цисар – cesarz

2. Чым заслужыл ся др Онуфрий Криницькій для ридного языка?

3. Прочытай в путивнику інформації о селі Крива (стр. 42) і перетлумач на лемківській язык.

Одміна назывників третьою одміною

1. Прочытай одміны і підкрішлий кінцівкы.

Єднотне чысло

одмінок	церков	мысль	кров	долон	силь	колей
1. Н.	церков	мысль	кров	долон	силь	колей
2. Р.	церкв-и	мысл-и	кырв-и	долон-и	сол-и	коле-і
3. Д.	церкв-и	мысл-и	кырв-и	долон-и	сол-и	коле-і
4. В.	= Н.	= Н.	= Н.	= Н.	= Н.	= Н.
5. Т.	церкв-ом	мысл-ю/ мысль-ом	кырв-ю/ кырвь-ом	долон-ю/ долонь-ом	силь-ю/ соль-ом	колей-ом
6. М.	церкв-и	мысл-и	кырв-и	долон-и	сол-и	коле-і
7. К.	церкв-о	мысл-е	кырв-е	долон-е	= Н.	колей-о

Множне чысло

одмінок	церкви	мысли	Кров нес мн.ч.	долони	солі	колеі
1. Н.	церкв-и	мысл-и		долон-и	сол-і	коле-і
2. Р.	церкв-и	мысл-и		долон-и	сол-и	коле-і
3. Д.	церкв-ам	мысл-ям		долон-ям	сол-ям	коле-ям
4. В.	= Н.	= Н.		= Н.	= Н.	= Н.
5. Т.	церкв-ами	мысл-ями		долон-ями	сол-ями	коле-ями
6. М.	церкв-ах	мысл-ях		долон-ях	сол-ях	коле-ях
7. К.	= Н.	= Н.		= Н.	= Н.	= Н.

2. Напиш, якы кінцивки маюч назывники третьей одміны в єднотным і множным чыслі.

Єднотне чысло	Множне чысло
1. Н.
2. Р.
3. Д.
4. В.
5. Т.
6. М.
7. К.

3. Назывники в скобках напиш по лемківскы.

- 1) В неділю люде ходят до (cerkwi)
- 2) На село поіхам (koleja)
- 3) Што тримаш в (dłoniach)
- 4) До операції треба дуже (krwi)

6. Др Василий Чырняньскій

1. Прочытай інформації о др Василю Чырняньскым і перетлумач на польскій язык.

Др Василь Чырняньскій вродил ся в Злоцкым, пов. Новий Санч. Закінчыл два факультеты фільзофію і медицину. Короткій час был лікарйом в Кросні.

Од 1852 року вчыл природных наук в академічний гімназії во Львові, а пак выкладад зоольогію і мінеральогію на Львівскым Університеті. Науковы труды писал зо своїх специальности.

Василий / Василь
природны науки

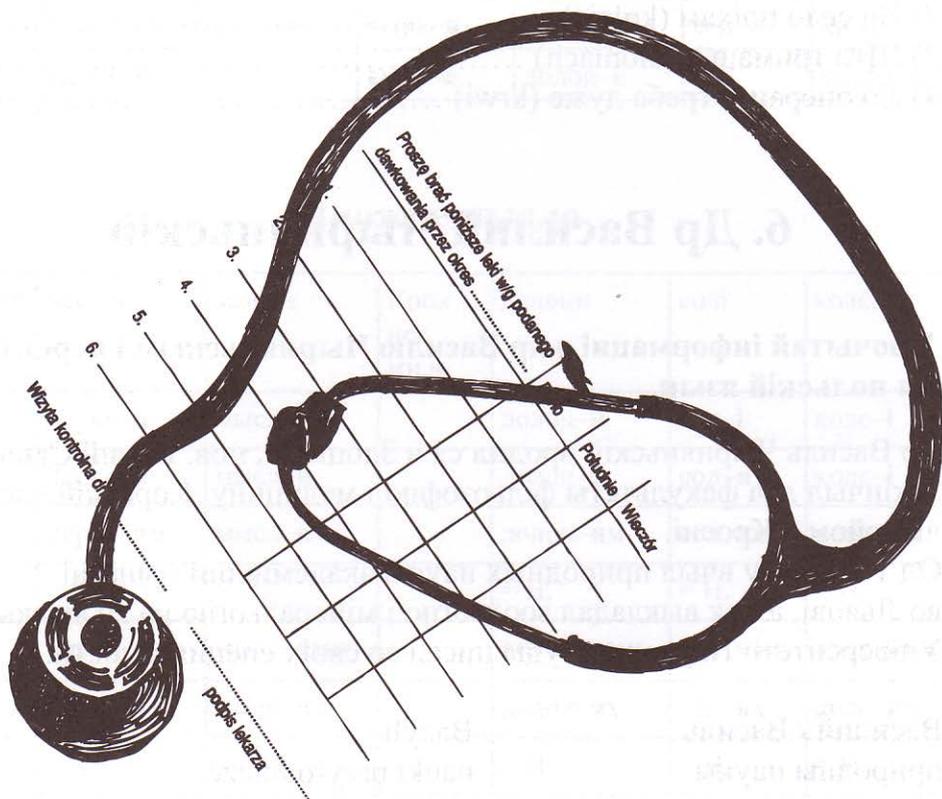
– Bazyli
– nauki przyrodnicze

2. **Найд на самоходовий мапі село Злоцке (на полудне од Криниці, медже Щавником і Міликом).**
3. **Прочытай сьмішку і оповідж.**

То неможлие, ваша вельможнист...

Мікробіольога Роберта Коха, котрий мимо своей сьвітової славы охочо і чесно лічыл простых люди, запросили до кайзера Вільгельма, котрий повіл до Коха:

- Мам надію, же будете мене лічыти інакше, не так як лічыте бідняків в своїм шпитали.
- Бою ся, же то неможливе, ваша вельможнист – достойні одповіл Кох.
- Бо о мі бесідуют, же я обслугоую своїх пациентив как королів.

Одміна назывників четвертой одміны

1. Прочытай одміны. Запамятай суфіксы і кінчывкы.

Єднотне чысло

одмінок	дівча	кізьля	імя / імено	дівчата	кізьлята	імена
1. Н.	дівча	кізьля	імя / імено	дівчата	кізьлята	імена
2. Р.	дівч-ат-е / дівч-ат-а	кізьл-ят-е/ кізьл-ят-а	іме-ен-а / іме-ен-и	дівч-ат-ѳ	кізьл-ят-ѳ	ім-ен-ѳ
3. Д.	дівч-ат-у	кізьл-ят-у	ім-ен-у	дівч-ат-ам	кізьл-ят-ам	ім-ен-ам
4. В.	= Н.	= Н.	= Н.	= Н.	= Н.	= Н.
5. Т.	дівч-ат-ом	кізьл-ят-ом	ім-ен-ом	дівч-ат-ами / дівч-ат-ми	кізьл-ят-ами / кізьл-ят-ми	ім-ен-ами
6. М.	дівч-ат-и	кізьл-ят-и	ім-ен-и	дівч-ат-ах	кізьл-ят-ах	ім-ен-ах
7. К.	= Н.	= Н.	= Н.	= Н.	= Н.	= Н.

2. Подля взору одмін назывникы гача, теля.

3. Поданы назывникы погрупуй подля одмін. Напиш в зошыті.

професор, медицина, лікар, зоольогія, мысль, богословіе, колей, дівчына, дівча, кін, выклад, паця, выгляд, наука, імено, село, вежа, хыжа, імя, кіст, сонце, зіля, няньо, газда, долон, гача, ніверситет, кляса, ученик, учениця, факультет, цисар, докторат, стрыко, овес

- I одміна:
 II одміна:
 III одміна:
 IV одміна:

4. Назывникы в скобках напиш в відповідным одмінку.

- 1) В. Чырняньскій закінчыл два факультеты (фільзофія і медицина) і
- 2) Короткій час был (лікар)
- 3) О. Криницкій написал пару науковых прац з церковной (історія)
- 4) Был (дорадник) цисарского двору.

7. Др Емилиян Чырняньскій

1. Прочытай жытьопис д-ра Е. Чырняньского і перетлумач на польскій язык.

Др Емилиян Чырняньскій вродил ся 20 січня 1824 р. во Фльоринці, пов. Новий Санч. Походил зо старої лемківской родины, котрой назвиско сьвідчыло о звязках з сусідным селом Чырна. Його отец Гриц был сьващенником во Фльоринці, деканом і шкільным інспектором мушыньскым. Мамом Чырняньского была Кристина з Канюків. По закінчю гімназіі в Новым Санчи студовал на выділі математично-природничым Технічної Академіі во Львові, де юж по річных курсі фізыкы, выжшой математыкы, будовництва і хіміі остал асистентом професора хеміі Ф. Рохледера, і провадил цьвічыня з хіміі. Працувал тіж в Празі в університецкій хімічний лябораторіі. В 1851 році міністеряльным рескриптом был мянуваний надзвичайным професором хіміі на краківскым університеті. Зорганізувал хімічну працюню „ale też wyposażył w tym stopniu, że możliwe stały się skomplikowane i kosztowne badania nad skropleniem gazów”. Його науковы роботы были друкуваны по польскы і німецкы, і были високо оцінены в „Przeglądzie Polskim” (Краков, май 1888). Был вченым, котрий мімо заказу пробувал выкладати по польскы і впровадил до науки польське словництво хімічне.

Він опублікувал:

„Słownictwo polskie chemiczne”, Kraków 1853,

„Słownictwo polskie chemiczne”, Kraków 1853,

„Wykład chemii nieorganicznej w zastosowaniu do przemysłu, rolnictwa i medycyny”, Kraków 1857, котрий дочекал ся іщы выдань в 1866 р. і 1874 р.,

„Rozbiór chemiczny wód mineralnych lubieńskiej i warzewickiej”, Kraków 1860,

„Odpowiedź na ocenę chemiczną teorii”, Kraków 1871,

„Chemische Theorie”, Kraków 1872,

„Niektóre uwagi nad teorią chemiczną”, Kraków 1871.

Был тіж автором підручника до органічної хіміі. Чырняньскій был членом Польской Академіі Знавства і ректором Ягелльоньского Університету.

Вмер наглі 14 квітня 1888 р. на сердце.

(И. Лемкин, История Лемковины, Юнкерс, Н. Й. 1969, *Łemkowie i łemkoznawstwo w Polsce*, pod red. A. A. Zięby, Polska Akademia Umiejętności, Kraków 1997, Я. Воргач, Лемко – ректор Ягайлоньского Університету, „Лемківській Календар” 1998)

Polska Akademia Umiejętności
рескрипт

– Польска Академія Знавства
– reskrypt (латинське *rescriptum*),
akt prawodawczy (tu ministra)

2. Прочытай в путівнику (стр. 109) інформації о селі Фльоринка і перетлумач на лемківській язык.
3. Оповідж о жыттю і науковых роботах проф.д–ра Е. Чырняньского.

Часослова

1. Прочытай характеристику часослів і запамятай.

Особовы формы часослова мають:

три особы
(trzy osoby)

- **перша**: я бесідую, я чытам, я пишу;
- **друга**: ты бесідуєш, ты чыташ, ты пишеш;
- **третя**: він, она, оно бесідує, чытат, пише;

два чысла
(dwie liczby)

- **єднотне**, напр.: я бесідую, ты чыташ, ученик пише;
- **множне**, напр.: мы бесідуєме, вы чытате, ученикы пишут;

три часы
(trzy czasy)

- **теперишній** (teraźniejszy), напр.: я бесідую, ты чыташ, учениці пишут;
- **минулий** (przeszły), напр.: я бесідувал або бесідувал ем, ты чытал або чытал ес, він писал;
- **будучий** (przyszły), напр.: я буду бесідувал, я побесідую, ты будеш чытал, ты прочыташ, він буде писал, він напише;

три способы
(trzy tryby)

- **ознаємляючий** (orzekający / oznajmujący), напр.: я бесідую, ты чыташ, він пише;
- **розказовий** (rozkazujący / rozkaznik), напр.: бесідуј, чытай, пиш;
- **условний** (przypuszczający / warunkowy), напр.: бесідувал бым, чытал быс, писал бы;

- три стороны** (trzy strony) – **актывна** (czynna), напр.: Мама мые дітину;
 – **пасывна** (bierna), напр.: Дітина ест мыта през маму;
 – **вертана** (zwrotna), напр.: Дітина мые ся;
- три роды** (trzy rodzaje) – **мужскій** (męski), р.: я бесідувал, ты чытал, він писал;
 – **женьскій** (żeński), р.: я бесідувала, ты чытала, она писала,
 – **середній** (nijaki) р.: оно бесідувало, оно чытало, оно писало

Неособовы формы часослова то:

- 1) **інфінітывы** (невызначены формы часослова) (bezokoliczniki): бесідувати, чытати, писати;
- 2) **часопридавныкі** (imiesłowy przymiotnikowe): бесідующий, позеленілий, чытаний;
- 3) **часоприсловныкі** (imiesłowy przysłówkowe): бесідуячы, побесідувавши, чытаючы, прочытавши, пишучы, напісавшы

2. Напиш по лемківскы.

- 1) czas teraźniejszy – ...
- 2) czas przeszły – ...
- 3) tryb przypuszczający (warunkowy) – ...
- 4) strona bierna – ...
- 5) strona zwrotna – ...
- 6) rodzaj żeński – ...
- 7) rodzaj nijaki – ...
- 8) imiesłów przymiotnikowy – ...
- 9) bezokolicznik – ...
- 10) imiesłów przysłówkowy – ...

3. З інформациі о Е. Чырнянськым выпиш 5 часослів і опиш іх, напр.: **вчыл ся** – **особова форма, третя особа (він), єднотне чысло, минулий час, ознаємляючий спосиб, вертане часослова.**

4. При особовых формах часослів допиш неособову форму – інфінітив, напр.: вчыл ся – вчыти ся, працувал – працувати.

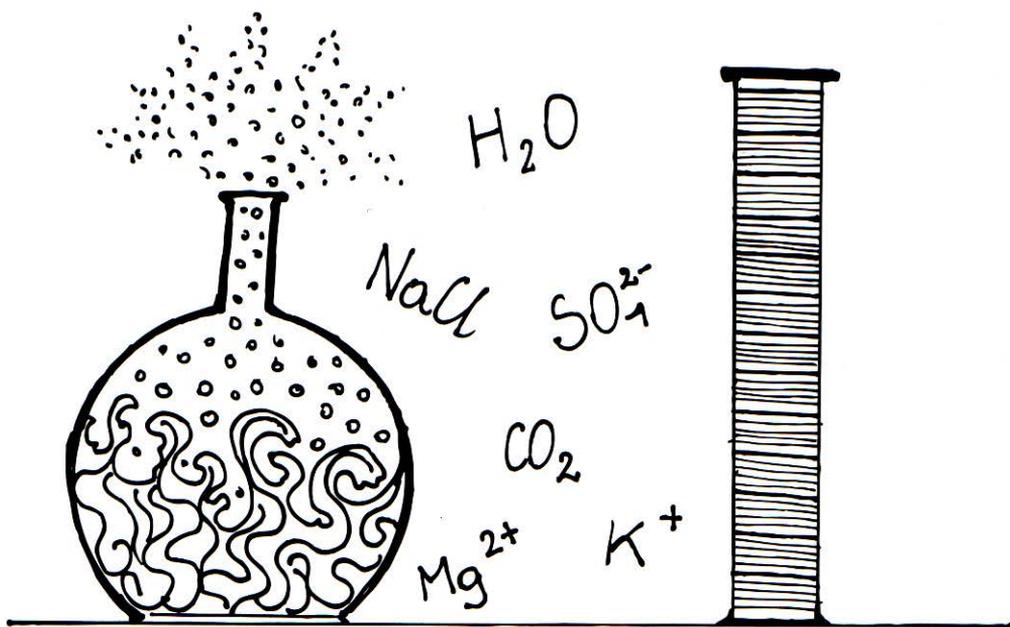
вродил ся	– ...
студювал	– ...
походил	– ...
зорганизувал	– ...
выкладал	– ...

5. Прочытай сьмішку і оповідж.

На вшелеякій выпадок

Прыступуючы до цьвічынь з хльором, шведскій хімік Шелле повіл студентам:

Хльор, як відомо, труючий газ. Ёсли страчу прытомніст, прошу вынести ня на сьвіже повітря і можете ся розыйти. На вшелякій выпадок припоминам, же наступны цьвічыня в четвер.

Часослова незавершеного і завершеного виду

1. Од часослів незавершеного виду утвор часослова завершеного виду, напр.: летіти – полетіти, перелетіти, плакала – заплакала.

Допиш зв'ідання

Часослова незавершеного виду	Одповідают на зв'ідання	Часослова завешеного виду	Одповідают на зв'ідання
летіти	што робити?	полетіти, перелетіти	што зробити?
плакала	што робила?	заплакала	што зробила?
чытат	што робит?	прочытат	што зробит?
любити	што робити?		
пише	што робит?		
бесідувати	што робити?		
дуркал	што робил?		
женити ся	што робити?		
друкувал			
писал			
провадил			

2. Повідж, яка єст рижниця медже часословами езавершеного і завершеного виду?

8. Др Валерий Сас Яворскій

1. Прочытай інформації о проф. д-ри Яворскым і оповідж.

Др Валерий Сас Яворскій вродил ся в 1848 р. во Фльоринці, пов. Новий Санч. Гімназию закінчыл в Перемышли, а університет во Львові.

Был учителем Выжшой Реальной Школы в Кракові, а пак професором на Краківсьым Університеті. През 14 років до своей смерти был директором університецкой клінікы. Был членом Краківской Академіі Наук. Написал вельо прац, котры до науки медицины внесли новы теорії. Писал по польскы і німецкы. Наголовкы його прац:

„Zarys patologii terapii chorób żołądkowych”,

„Zestawienie krytyczne szczegółowej profilaktyki w terapii cholery”,

„Przewodnik chorób żołądkowych”,

„Ueber Wirkung therapeutischen Werts und Gebrauch des neunen Karlsbader Quellsaltzes”, Wiedeń 1886,

„Ectasia ventriculi paradoxa”.

Вмер в 1924 році.

2. Перетлумач наголовкы публикаций на польскій язык (задача для учеників, котры вчат ся німецкого языка і латины).

3. Побесідуй з сусідом / сусідком з лавкы о селі Фльоринка і славных фльоринчанах (професорове, єпископы, поеты, маляре) давнішых і теперишніх.

4. Прочытай сьмішку і оповідж.

Рідка операція

Николай Пірогов, будучы в Парыжу, вступил до медичной акадэміі, де ніхто го не знаў, і скромні сіл серед слухачы. Професор, оповідаючы о новыі скомплікуваный операцыі, напамнул, же такую операцыю першыі раз переправадил російскій гірург Пірогов. По чым запропонуваў переправадити такую операцыю охочым. Пірогов встал, підышоў до столу і, натуральні, пышні переправадил операцыю. Вшыткы былы зачудуваны, а професор заклікнуў: Барз добры! Ані Пірогов не зробил бы ліпше! А павіджте, хто вы? Я Пірогов, – пачуў в адпавід професор.

Часоодміны. I Часоодміна (Koniugacje)

1. Прочытай і запамятай кінцывкы.

I часоодміна (Koniugacja I)

Нести – nieść, бесідувати – mówić, писати, печы – piec (chleb), ярувати – wykonywać wiosenne roboty w polu, ждати – czekać, тяти – siać і т.д.

Теперишній час

Єднотне чысло
нести

Множнае чысло
бесідувати

Я нес – у, бесіду – ю
Ты нес – еш, бесіду – еш
Він, она, оно нес – е, бесіду – е

Мы нес – еме, бесіду – еме
Вы нес – ете, бесіду – ете
Они нес – ут, бесіду – ют

2. Впиши до табелькы кінцивки другой і третьей особы.

Єднотне чысло

Множне чысло

Особа	Кінцивка	Особа	Кінцивка
1. (я)	-<у> (-у, -ю)	1. (мы)	-<еме> (-еме, -еме)
2. (ты)		2. (вы)	
3. (він, она, оно)		3. (они)	

3. Часослова в скобках напиши по лемківскы.

- 1) Вы (mówicie) барз голосно.
- 2) Ты (niesiesz) книжку.
- 3) Мама (piecze) хліб.
- 4) Мы (mówimy) по лемківскы.

Будучий простий час

1. Прочытай форми будучого простого часу і будучого зложеного часу.

занести

побесідувати

Я	занес–у, побесіду–ю	Мы занес–еме, побесіду–еме
Ты	занес–еш, побесіду–єш	Вы занес–ете, побесіду–ете
Він, она, оно	занес–е, побесіду–е	Они занес–ут, побесіду–ют

Будучий зложений час

Я	буду нюс, бесідувал	Мы	будеме нести, бесідувати
Я	буду несла, бесідувала		
Ты	будеш нюс, бесідувал	Вы	будете нести, бесідувати
Ты	будеш несла, бесідувала		
Він	буде нюс, бесідувал	Они	будут нести, бесідувати
Она	буде несла, бесідувала		
Оно	буде несло, бесідувало		

2. Напиш форми будучого простого часу і зложеного.

написати (лист)

Я	напишу	Мы	напишеме
Ты	...	Вы	...
Він	...	Они	...
Я	буду писал	Мы	...
Я	...		
Ты	...	Вы	...
Ты	...		
Він	...	Они	...
Она	...		
Оно	...		

3. Часослова в скобках напиш по лемківскы в минулым часі.

- 1) Професор В.С. Яворскій (urodził się) во Фльоринці.
- 2) Гімназію (ukończył) в Перемышли.
- 3) През 14 років (był) директором клінікы.
- 4) Професор (napisał) вельо прац.

9. Др Миколай Малиняк

1. Прочытай жытьюпис др М. Малиняка і перетлумач на польскій язык.

О. др Миколай Малиняк вродил ся 1 вересня в 1831 р. в Камянний, пов. Новий Санч. По роках так написал в своїх споминах: В тым то селі в курний хыжи п.ч. 45 на шолтытстві родил я ся 1 вересня 1831. р. 7 вечером посеред убогого, простого, твердого омеблїня (...) (адаптация текста Олены Дуць–Файфер „Миколай Малиняк (1831–1915)”, Л.Р. 2001).

Гімназію закінчыл в Новым Санчи, вдякы меценатови митрополита Йосифа Сембратовича, а богословіє в гр.кат. коллегії в Римі, де в 1875 році отримал два доктораты з богословія і філїзофії. Короткій час был на парафії в Вороблику, а пак штыри рокы был адюнктом богословского факультету на Львівскым Університеті і префектом духовной семінарії. Был тіж на парафії в Новици, Кристинополи, Злоцкым, Криници, Шляхтові і на конец в Сливници коло Перемышля. Свої публикації Малиняк підписувал псевдонімами: Римлянин, НДМ і Камяннин. Найбільшом його публикаційом єст „Зерна горушычны”, котра появила ся в кількох частях. Найінтереснійша єст част „Зерна горушычны з дерева жытя”, де описал свою біографію (1.Камянна. 2. Лабова. 3. Новий Санч. 4. Intermezzo. 5. Рома. 6. Mentoreka. 7. Остатні дни в воспиталищи. 8. На вертанний дорозі (W drodze powrotnej). 9. Вороблик. 10. Семінарія. 11. Новиця. 12. Діло реформы Василян. 13. Кристонополь. 14. Дни мойго блуканя (скытаня – tułaczki). 15. Злоцке. 16. Мушына. 17. На парафії в Криници. 18. Шляхтова). „Запискы Римлянина” появили ся друком в „Рускым Сіоні”, а „Церков і держава” в „Церковным вістнику”. В 1885 році опублікувал пару прац о церковных справах во французкым журналі, котры звернули на себе увагу вельох чытачів. Был тіж сталым спілредактором журнала

(czasopisma) „Calendarium utriusque Ecclesiae” під редакційом професора д-ра Николая Ниллеса в Інсбруку. В часі I сьвітової войны был арештуваний і вывезений до Талергофу, де в 1915 році вмер. Лишыл по собі недописаний „Талергофскій памятник”.

2. Прочытай і запамятай.

зерна горушычны – зерна гірчыці	– ziarna gorczycy
intermezzo	– utwór muzyczny lub sztuka muzyczna
воспиталище	– internat, szkoła

Талергоф (Thalerhof) в Стриі, коло Грацу (Австрия) – перший конценраційний табор в часі I сьвітової войны, в котрым вязнено кількадесят тисяч невинных люди, в більшости інтелігенцію з Галичыны, Лемків было около пят тысяч.

През 3 місяці осінном пором арештуваны жыли під голым небом, а пак в выбудуваных деревяных бараках на згнилий солومی полний хробачысків.Окропечне трактуваня люди, голод і ушы причынили ся до епідеміі тифусу, котрий при жытю лишыл лем малу горстку люди. (Веце о Талергофі можеш прочытати в „Лемківскій Річник 2004”)

3. З обох текстив выпиш часослова минулого часу.

4. Зо слів жытьюпису др Николая Малиняка улож крижывку до гасла „Талергоф”.

Т
А
Л
Е
Р
Г
О
Ф

5. Прочытай і повідж, як поступували найзначнійшы зо славных люди.

Зерна гірчыці
(з Предслова)

Познання самого себе то перший крок до внутрішнього одроджыня. Жебы знати себе до основ, треба пересмотрувати ціле свое жытя докладні, ясно і сумлінні. Для збережыня многих дрібных а важкых елементів, што можут загинути в непамяти, для зоставліня цілости величезного образу, выразистого перегляду вшыткого того, што перебыла, пережыла душа, треба записувати – мысли, переконаня, пережываня, вести свій дневник; представити самому собі щыро – переконуючо жытя свое. І так поступували многы і то найзначнійшы зо славных люди.

(Лемківскій Річник, 2001, с. 21)

Подля ортографічных правых з „Граматыкы лемківского языка” (М. Хомяк, Г.Фонтаньскій, друге выдання поправлене і дополнене, 2004 р.), Словника лемківско–польского і польско–лемківского (Я. Горошак, 2004 р.) і традиційной лемківской вымовы декотры слова мают шлідуючу писовню:

внутришнього, дрибных, елементив.

важкых (укр.) = тяжкых, трудных

дневник (рос.) = дньовник, памятник

6. Оповідж о жытю і творчости д–ра Миколая Малиняка.

7. Прочытай в путивнику інформації о селах і перетлумач на лемківскій язык.

1) Камянна (стр. 114–115)

2) Лабова (стр. 289–290)

3) Новиця (стр. 240–241)

8. Побесідуй з сусідком /сусідом з лавкы о тых селах.

9. Повтор.

1) **Одповідж на зьвіданя.**

- а) Де вродил ся проф. Йосиф Ярина?
- б) Коли і де вродил ся проф. Онуфрий Криницькій?
- в) Чым займавал ся проф. Василь Чырняньскій?
- г) Де і коли народил ся проф. Емилиян Чырняньскій?
- г) Яком науком займавал ся?
- д) Яком науком займавал ся проф. Валерий Сас Яворскій?
- е) З чого оборонил два доктораты др Миколай Малиняк?
- е) Котрий з лемківських науковців был ректором Ягелльоньского Університету?
- ж) Што знаш о Талергофі?

2) **Напиш в зошыті місце народжыня поданых науковців.**

- а) Др Йосиф Ярина (проф. – фільзофія, теольогія) – ...
- б) Др Василь Чырняньскій (проф. – фільзофія, медицина) – ...
- в) Др Емилиян Чырняньскій (проф. – хімія) – ...
- г) Др Валерий Сас Яворскій (проф. – медицина) – ...
- г) Др Миколай Малиняк (адюнкт – фільзофія, богословія) – ...

Орфографічні правила

1. Прочытай і допиш бракуючы кінцівкы.

Назывники мужского роду з основами закінченыма на **д, н, с** в рождаючым адмінку множнаго чысла маюць кінцівкы **–ив, –ів, –и,** але найчастэйше **–ив.**

I. по основі закінчэнь на –д:

–ив

выклад – выкладив, перегляд – переглядив, сусід – сусідив, выгляд – выглядив, Бескід – Бескідив, прыклад – прыкладив, овад – овадив, шлід – шлідив, труд – труд ..., дзяд – дзяд..., зад – зад..., ряд – ряд ..., обряд – обряд ..., порид – пород ..., рид – род ..., самохід – самоход ..., смрид – смрод ...

–и, –ів

медвід – медведи – медведів

II. по основі закінчэнь на –н:

–ив

Емилиян – Емилиянив, член – членив, дуган – дуганив, загін – загонив, комин – коминив, карабин – карабинив, забобон – забобонив, дикун – дикунив, пан – панив, сын – сынив, фурман – фурманив, кран – кранив, Мирон – Миронив, млин – млинив, плын – плынив, полын – полинив, европлан – европланив, Семан – Семанив, фасон – фасонив, Циган – Циганив

–ив, –и

припин – припонив – припони, ремін – ременив – ремени

–и

поломін – поломени

2. Прочытай речыня і докінч слова.

- 1) Під вечер дыміло ся з вельох комин
- 2) Нашых сын ... не было в хыжи.
- 3) Тепер ёст мало млин
- 4) В стайни не было припон

III. по основі закінчений на –с:

–**ив**

Сас – Сасив, тифус – тифусив, жытьопис – жытьописив, час – часив, верес – вересив, біс – бісив, югас – югасив, підпис – підписив, тис – тисив, нис – носив, заквас – заквасив, пес – псив, голос – голосив, ліс – лісив, сьцюс – сьцюсив, матрос – матросив, квас – квасив, напис – написив, покос – покосив, прас – прасив, фрас – фрасив, долгопис – долгописив

–**и**

гус – гуси

3. Перепиш речыня і впиш відповідню кінцівку в рождаючым одмінку множного чысла.

- 1) Над тым озером неё (чого?) овад
- 2) В лісі было вельо (чого?) тис
- 3) На луці не было (кого?) югас
- 4) В прасувальні было пят (чого?) прас
- 5) На шнігу не зауважыли сме (чого?) шлід ... зьвірят.
- 6) Тепер праві неё (кого?) фурман
- 7) Дідо мали двох (кого?) сын
- 8) Моі баба не мают (чого?) гус
- 9) На лавці не было (чого?) долгопис
- 10) В гнешніх часах неё вельо (чого?) млин

4. Повідж, котра кінцівка ёст правільна:

1) медвід	– медведи	– медведів
2) припин	– припонив	– припони
3) ремін	– ременив	– ремени

10. Др Андриян Кописцяньскій

- *1. Прочытай інфармацію о д-ри А. Кописцяньскым і перетлумач на польскій язык.

Др Андриян Копысцяньскій – вродил ся в Сьнітниці, пов. Горлиці. Был директором гімназіі во Львові і писал історичны працы.

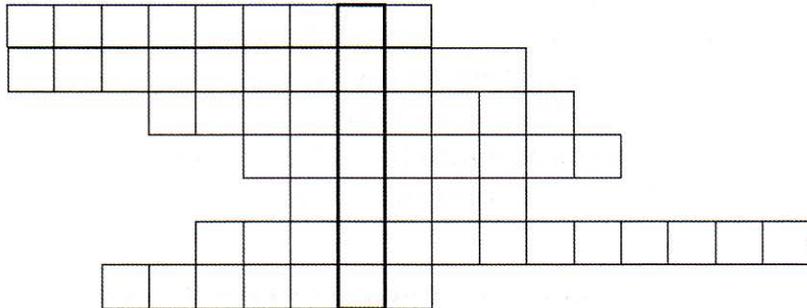
2. Прочытай в путівнику інфармацію о селі Сьнітниця (с. 237) і оповідж по лемківскы.

3. Слова в скобках напиш по лемківскы.

- 1) Декотры люде не люблят (psów)
- 2) Гімназиялісты выслухали вельо цікавых (wykładów)
- 3) Давно люде знали дуже (zabobonów) ... о босорках.
- 4) Напиште пару (przykładów) ... з часословами II часоодміны.

4. Перетлумач на лемківскій язык і розвяж крижывку. Одчытай гасло з шырокой клітчы і напиш го.

- 1) Krynickij
- 2) Czyrniańskij
- 3) Śnitnycia
- 4) Jaworskij
- 5) Jaryna
- 6) Kopysciańskij
- 7) Małyniak

Гасло

5. Напиш, якы кінцивки пишеме в рождаючым одмінку множного чысла назывників мужского роду з основами закінченыма на д, н, с. При кінцивках напиш по два приклады.

6. Опиш ілюстрацію.

11. Др Юлиан Пелеш

*1. Прочытай жытьопис о. др Ю. Пелеша і вымін 3 наголовкы його прац.

Др Юлиан Пелеш вродил ся в 1836 році в Смереківци, пов. Горлиці. В 1867 році закінчыл богословскы науки в Відни, там тіж отримал диплом доктора теології. Был адюнктором богословского факультету Львівского Університету.

Написал працы:

„Geschichte der Union der rutenhenischen Kirche mit Rom von den ältesten Zeiten bis auf die Gegenwart” (I і II т. Віден 1880–1881 р.) о унії Східной церкви з Західным костелом.

„Пастырске богословіє”, Віден 1877 р.

„Учебник католицкой религії в трьох частях”, Львів 1876 р.

„Краткое богословіє”, Унгвар 1890 р.

В роках 1871–1875 был спілредактором часопису „Рускій Сіон”, в котрым друкувал свої творы, медже інчыма цикль 20 (двадцетьох) казань, напр. о правилах будовы церкви і ей части, выстрою, літургії і т.п. Темы казань, напр.: „На празник трьох Сьватителі”, „О потребі внешнего Богослуженія”, „На неділю о блудным сыні”, „О внешнім виді церкви”, „На неділю Мясопустну”, „О будові церкви олтарйом на схід”, „На неділю Сыропустну”, „О притвори” і т.п.

Окрем казань писал тіж працы о церковных обычаях, обычаях духовенства, напр.: О захованю сьващенника в товаристві, де з богочестія высьмівають ся, в котрий дораджат як повинен заховати ся сьващенник в таких незручных ситуаціях.

2. Прочытай і запамятай.

Пастырске богословіє

– Teologia pastoralna

Краткое богословіє

– Krótka teologia

Учебник католицкой религії в трьох частях

– Podręcznik religii katolickiej w trzech częściach

літургія	– liturgia
На празник трйох Сьватители.	– Na święto trzech Ojców kościoła.
О потреби внешнего Богослуженія	О potrzebie zewnętrznego nabożeństwa
о блудным сыні	– o synu marnotrawnym
о внешнім виді церкви	– o zewnętrznym wyglądzie cerkwi
На неділю Сыропустну	– Na niedzielę syropustną (niedzielę przed postem wielkanocnym)
О притвори	– O przedsionku (cerkwi)
О захованю сьващенника	– O zachowaniu się duchownego
в товаристві, де з богочестія	w towarzystwie, w którym
высьмівають ся	wyśmiewają się z pobożności

3. Оповідж на зьвіданя

- 1) Коли і де вродил ся Юлиан Пелеш?
- 2) Де і што студювал?
- 3) Де працювал?
- 4) Якы написал працы?

4. Наголовок працы написаний по німецкы перетлумач на польській язык. (Для учеників, котры вчат ся німецкого языка)

5. Прочытай в путивнику інформацію о селі Смерековец (стр. 128). Оповідж ю по лемківскы.

II часоодміна (II koniugacja)

вчыти / учыти,
(uczyć)

гварити,
(mówić, powiadać)

носити
(nosić)

Теперишній час

1. Прочытай і запамятай кінцивки.

Єднотне чысло

Множне чысло

Я	вч–у, гвар–ю, нош–у	Мы	вч–ыме, гвар–име, нос–име
Ты	вч–ыш, гвар–иш, нос–иш	Вы	вч–ыте, гвар–ите, нос–ите
Він, она, оно	вч–ыт, гвар–ит, нос–ит	Они	вч–ат, гвар–ят, нос–ят

2. Впиш кінцивки теперишнього часу до табелькы.

Єднотне чысло

Множне чысло

Особа	Кінцивка	Особа	Кінцивка
1. (я)	–<y> (–у, ю)	1. (мы)	–ыме, –ите
2. (ты)		2. (вы)	
3. (він, она, оно)		3. (они)	

3. Напиш по лемківскы.

- 1) Ciocia uczy języka łemkowskiego.
- 2) Książki i zeszyty nosimy w plecaku.
- 3) Powiadasz, że niesiesz kwiaty mamie.
- 4) W szkole uczą muzyki.
- 5) Czy uczysz się dobrze?

Будучий простий час

навчити, розгварити, поносити

1. Прочитай і підкришлий кінцівки. Поривнай з кінцівками теперішнього часу.

Єднотне число

Множне число

Я	навчу, розгварю, поношу	Мы навчѣме, розгвариме, поносиме
Ты	навчыш, розгвариш, поносиш	Вы навчыте, розгварите, поносите
Він (она, оно)	навчѣт, розгварит, поносит	Они навчат, розгварят, поносят

2. Часослова сіяти, садити, тычыти напиш в будучим простым часі, напр.:

Я	насію, насаджу, потычу	Мы насіѣме, насадиме, потычѣме
Ты	Вы
Він	Они

Будучий зложений час

вчыти, розгваряти, носити

1. Прочитай і повідж, як творит ся будучий зложений час.

Єднотне число

Множне число

Я	буду вчѣл, розгварял, носил	Мы будѣме вчыти, розгваряти, носити
Я	буду вчыла, розгваряла, носила	
Ты	будеш вчѣл, розгварял, носил	Вы будѣте вчыти, розгваряти, носити
Ты	будеш вчыла, розгваряла, носила	
Він	буде вчѣл, розгварял, носил	Они будут вчыти, розгваряти, носити
Она	буде вчыла, розгваряла, носила	
Оно	буде вчыло, розгваряло, носило	

2. Улож б речынь з часасловами вчыти, розгваряти, носити в будучым зложеным часі, напр.:

Югаска хце студювати математыку, але Сергій буде ій розгварял і може піде на фізыку.

Минулий час

1. Прочытай і повідж, яка ест рижниця медже основном формом і вариянтовым.

Єднотне чысло

Основны формы	Вариянтовы формы	Основны формы	Вариянтовы формы	Основны формы	Вариянтовы формы
1. Я вчыл. Я вчыла.	Вчыл ем. Вчыла ем.	Я розгварял. Я розгваряла.	Розгварял ем. Розгваряла ем.	Я носил. Я носила.	Носил ем. Носила ем.
2. Ты вчыл. Ты вчыла.	Вчыл ес. Вчыла ес.	Ты розгварял. Ты розгваряла.	Розгварял ес. Розгваряла ес.	Ты носил. Ты носила.	Носил ес. Носила ес.
3. Він вчыл. Она вчыла. Оно вчыло.	Нее другой формы.	Він розгварял. Она розгваряла. Оно розгваряло.	Нее другой формы.	Він носил. Она носила. Оно носило.	Нее другой формы.

Множне чысло

Основна форма	Вариянтова форма	Основна Форма	Вариянтова форма	Основна форма	Вариянтова форма
Мы вчыли.	Вчыли сме.	Мы розгваряли.	Розгваряли сме.	Мы носили.	Носили сме.
Вы вчыли.	Вчыли сте.	Вы розгваряли.	Розгваряли сте.	Вы носили.	Носили сте.
Они вчыли.	Нее другой формы.	Они розгваряли.	Нее другой формы.	Они носили.	Нее другой формы.

2. З жытьопису др Пелеша выпиш часослова в минулым часі.

3. Слова в скобках напиш по лемківскы.

- 1) Ю.Пелеш диплом доктора (otrzymał) в Відни.
- 2) Він (uczył) студентив богословія.
- 3) Професор Ю.Пелеш (pisał) тіж дописы, в котрых (doradzał), як заховати ся в незручных ситуаціях.
- 4) В часописі „Рускій Сіон” (drukował) свої творы.

12. Др Тома Полянскій

***1. Прочытай жытьопис д-ра Т. Полянського і перетлумач го на польскій язык.**

О. др Тома Полянскій вродил ся в 1796 році в Бортным, пов. Горлиці. Од 1859 року был перемышльскым епіскопом і часто візитувал свою епархію.

В 1863 році предложыл Апостольскому Престолу правописний реферат о приходах епархії, што причынило ся до выдання папского декрету „Concordia”, котрым зостали унормуваны взаімны одношыня медже римском а греко-католицком церквом. Своі публікаціі писал по польскы, німецкы і рускы.

Написал „Słowo jedno w celu wzajemnego porozumienia”, Перемышль 1848 р., котре было претлумачене на рускій язык. Послания епіскапа Полянського вырижняли ся великым теологічным знаньом і глибокым патрийотызмом.

***2. Прочытай в Л. К. – 1996, Князь церкви – Тома Полянський, Петра Трохановского і напиш плян прочытаного.**

епіскоп / епіскоп

епархія / епархія

„Л.К” – „Лемківскій Календар”

**3. При поданых часословах напиш часоодміну, напр.:
писал – І часоодміна.**

1) візитувал – ...

2) предложыл – ...

3) zostали – ...

4) написал – ...

4. Прочытай в путівнику о селі Бортне (стр. 44–45) і перетлумач на лемківскій язык.

5. Побесідуй з сусідком / сусідом з лавкы о селі Бортне, о лемківскых ватрах і інчых імпрезах в Бортным.

6. Часослова в скобках напиш по лемківскы.

1) В якій школі (uczy) ... твоя мама?

2) Што ты (nosisz) ... в наплечнику?

3) Чом вы там (stoicie) ... ?

4) Не ход по мלאці, бо (przemoczysz) ... черевікы.

перемочыти – przemoknąć

13. Др Петро Лодій

*1. Прочытай і оповідж по лемківскы.

О. др Петро Лодій вродил ся в 1764 році на Закарпатській Лемковині. Был професором філзофії в Studium Ruthenorum в Римі, а пак на Краківськым Університеті і Університеті в Петрограді. Лишыл по собі науковы труды (працы) з ділины права і філзофії (деїзм).
Вмер в 1829 році.

2. Прочытай і запамятай.

Петроград = Санкт Петербург	– Sankt Petersburg
деїзм (з латыны deus – бог)	– religia naturalna (w wieku rozumu /
– релігійно – філзофійчній погляд	oświecenia, od 1705 r.)

3. Перетлумач латыньскы слова на польскій язык.

(Задача для учеників, котры вчат ся латыны).

4. Найд в польскій енциклопедии обясніня терміну „deizm”.

Перетлумач інформацію на лемківскій язык. При тлумачыню корыстай зо Словника Ярослава Горощака (польско–лемківска част).

5. Поданы часослова напиш в теперишнім часі.

- 1) был – ...
- 2) лишыл – ...
- 3) выкладал – ...
- 4) (деїзм) розвинул ся – ...

6. Допиш кінцівкы будучого простого часу.

- 1) Учителька навч ... нас писати по лемківскы. (навчыти)
- 2) Я понош ... малого братчыка. (поносити)
- 3) Они розтрат ... тот маєток. (розтратити)
- 4) Вы перескоч ... тот пліт. (перескочыти)

14. Др Михал Балудяньскій

*1. Прочытай і оповідж по лемківскы.

О. др Михал Балудяньскій вродил ся в 1769 році в селі Вышня Ольшава, сьвідницького округу. Был професором на Університеті в Варшаві, а пак в Будыні (Будапешті). Од 1819 до 1821 року был ректором Петербурского Університету. Писал науковы працы з ділины політычної економії і права.

Вмер в 1847 році.

(Додаткова література: Л. Воргач, „Професор Михал Балудяньскій”, „Л.К.” 1997).

2. Найд в росийскых енциклопедиях назвиска: Петро Лодій і Михал Балудяньскій. Перепиш інформації і перетлумач на польскій язык.

(Задача для учеників, котры вчат ся росийского языка).

3. Зо слів жытьописив обох професорив улож крижывку до гасла „деїзм”

Д
Е
І
З
М

4. Слова в скобках напиш по лемківскы.

Др М. Балудяньскій (urodził się) ... в 1769 році.
Стрыко (uczzył) діти математыкы.
Оринка все (nosiła) ... до школы мериндю.
Они (stali) ... під кіном.

5. Впиш відповідню букву и або ы.

- 1) Ваньо вч ... л в школі сьпіву.
- 2) Мы перескоч ... ме тоту млаку.
- 3) Професор П. Лодій лиш ... л по собі науковы труды з діл ... ны права і фільзофії.
- 4) Професор М. Балудяньскій п ... сал науковы працы з ділины політ ... чной економії і права.

Ортографічны правила

1. Прочытай і допиш бракуючы кінцивки.

Назівники мужского роду з основами закінченыма на **з, ж, ч, ш, щ, ц, р, т** в рождаючым одмінку множного чысла мают кінцивки **–ив, –ів, –и**.

- 1) по основі закінчений на **–з**:

–ив

газ – газив, павуз – павузив, мороз – морозив, выраз – выразив,
віз – воз..., мотуз – мотуз...

–и

піняз – пінязи

- 2) по основі закінчений на **– дзь**: следзь – следзи – следзів
- 3) по основі закінчений на **– ж**:

–ив

муж – мужив, дойдж – дойдж...

–и

крадіж – крадежи, потаж – потаж...
(потаж – pawóz z porołu)

4) по основі закінчений на –ч:

–ив, –и

чытач – чытачыв – чытачи, богач – богачыв – богачи, ключ –
ключыв – ключи, панич – паничыв – паничи, плач – плачыв – плачи,
сокач – сокачи – сокачыв, сьвітич – сьвітичыв – сьвітичи, трач –
трачыв – трачи

5) по основі закінчений на –ш:

–ив, –и

пришаш – пришашыв – пришашы, кермеш – кермешыв – кермешы

–и

грош – грошы

6) по основі закінчений на –щ:

–ив, –и

пырщ – пырщыв – пырщы, хрущ – хрущыв – хрущы

**2. Напиш 5 назывників мужского роду, котры мают в рождаючым
одмінку множного чысла лем єдну кінцивку –ив і 5 назывників,
котры мают дві кінцивки –ив і –и.**

1) по основі закінчений на –ц:

–ів, –и

науковец – науковців – науковци, хлопец – хлопців – хлопци,
отец – вітців (вітцив)– вітци, палец – пальців (пальцив) – пальци,
самец – самців (самцив) – самци

–ив

паяц – паяцив, пляц – пляцив

–ив, –и

красавец – красавців – красавці

–и

заяц – заяці, рубец – рубці, копец – купці, млинец – млинці,
подворец – подвірці, смалец – смальці, столец – стильці,
шурц – шурці, щыпец – щыпці

3. Напиш 5 називників мужского роду в рождаючым одмінку множного чысла з основным закінченом на –ц.

1) по основі закінчений на –р:

–ив

цисар – цисарив, доктор – докторив, ректор – ректорив, редактор – редакто – рив, директор – директорив, ордер – ордерив, міхыр – міхырив, байчар – байчарив, мундур – мундуриив, взир – взорив, помідор – помідорив, кушнір – кушнірив, коцур – коцуриив, пекар – пекарив, дохтор – дохторив, огер – огерив, сыр – сыриив, смар – смарив, сомар – сомарив, топір – топорив, товар – товарив, фраір –фраіриив, шор – шорив, почтар – почтарив, вітер – вітриив

–ив, –и

школяр – школярив – школяри, сведер – сведриив – сведри,
маляр – малярив – маляри, ковнір – ковніриив – ковніри, комар – комарив – комари, лікар – ліка – рив – лікарив, гушляр – гушлярив – гушляри, гусяр – гусяриив – гусяри, учар – учарив – учари,
муляр – мулярив – муляри, дритяр/дротар – дритярив/дротярив – дритяри /дротяри, орендар – орендарив – орендари

–и

попер – попри

2) по основі закінчений на –т:

–ив

університет – університетив, факультет – факультетив,
авторитет – автори – тетив, акт – актив, доцент – доцентив,
адюнкт – адюнктив, асистент – асистен – тив, міст – мостив,
кут – кутив, музыкант – музыкантив, кіт – котив, кабат – кабатив,
околот – околотив, плит/пліт – плотив, когут – когутив, пут – путив,
регіт – реготив, сват – сватив, самолюот – самолюотив, свит – свитив,
орт – тортив, щит – щитив, дрит – дритив / дротив, зошыт – зошытив,
Дуркот – Дуркотив, адукат – адукатив

–и

нохот – нихти

4. Поданы назывники напиш в рождаючым одмінку множного чысла, напр.:выраз – выразив, піняз – пінязи, дойдж – дойджив, крадіж – крадежи.

- 1) редактор – ...
- 2) міхыр – ...
- 3) університет – ...
- 4) адукат – ...
- 5) шор – ...
- 6) паяц – ...
- 7) грош – ...
- 8) факультет – ...
- 9) ректор – ...
- 10) доцент – ...

5. Напиш пят назывників мужского роду в рождаючым одмінку множного чысла, котры мают дві формы з – ив і з –и, напр.: трач – трачив – трачи, школяр – школярив – школяри

15. Др Василий Масцюх

*1. Прочытай і оповідж жытьопис о. д-ра В. Масцюха, а пак перетлумач на польскій язык.

О. Др Василий Масцюх вродил ся в Новий Веси, пов. Новий Санч. Гімназію закінчыл в Новым Санчи, а богословіе во Львові і Перемышли. Докторизував ся в Відни. Перед I сьвітовом войном был префектом і професором церковного права в Духовний Семінарії в Перемышли і доцентом Львівского Університету. В часі войны был арештуваний і вывезений до Талергофу. Реклямуваний через ректорат семінарії вернул на давнійше становиско. В 1916 році вступил до австрийского войска яко польовий капелян, а в 1918 році з італіяньского фронту достал ся до неволі.

Вернувшы з Італіі застал свое місце професора права канонічного заняте через інчого кандидата. Не маючы ниякой посады піл року скытал ся по знайомах сьващенниках, в кінци достал адміністрацію парафіі Горожанна Велика, перебувал там аж до номінаціі на Апостольского Адміністратора Лемковины.

Вмер 10 марця 1935 року в Рыманові Здрою.

Др Масцюх свої науковы працы писал по рускы: „Право супруже” (учебник для богословов), „Право церковне”. Його дописы з права церковного і догматыкы были друкуваны в рижных перыодках. Його назвиско, як каноністы было поміщане в лексиконах.

2. Прочытай і запамятай.

рускій = русиньскій	– rusiński
росийскій	– rosyjski
італіяньскій	– włoski
префект	– kierownik seminarium duchownego
скытати ся	– tułać się
перыодык	– czasopismo
лексикон	– słownik zawierający wiadomości encyklopedyczne

3. Повідж, якы працы напісал о. др В. Масцюх.
4. Прочытай в путівнику о селі Нова Вес (стр. 290–291) і оповідж по лемківскы.
5. Поданы назывники мужского роду (з жытьюпису др–а В. Масцюха) напиш в рождаючым одмінку множного чысла.

префект	– ...
лексикон	– ...
допис	– ...
ректорат	– ...
перйодык	– ...

III часоодміна

(чытати, дрыляти–poruchać, przewracać, дуркати–stukać, жмыкати –
prać ręcznie, катуляти –toczyć, лишати –zostawiać, ужвати –miać і т.д.)

Теперишній час

1. Прочытай і запамятай кінцівкы.

Єднотне чысло

Я	чыта–м	жмыка–м	ужва–м	лиша–м	дрыля–м	катуля–м
Ты	чыта–ш	жмыка–ш	ужва–ш	лиша–ш	дрыля–ш	катуля–ш
Він (она, оно)	чыта–т	жмыка–т	ужва–т	лиша–т	дрыля–т	катуля–т

Множне чысло

Мы	чыта–ме	жмыка–ме	ужва–ме	лиша–ме	дрыля–ме	катуля–ме
Вы	чыта–те	жмыка–те	ужва–те	лиша–те	дрыля–те	катуля–те
Они	чыта–ют	жмыка–ют	ужва–ют	лиша–ют	дрыля–ют	катуля–ют

Одміна мати (mieć), знати (znać, wiedzieć)

Єднотне чысло

Я	мам	знам
Ты	маш	знаш
Він, она, оно	ма, має, мат	зна, знає, знат

Множне чысло

Мы	маме	знаме
Вы	мате	знате
Они	мают	знают

2. Слова в скобках напиш по лемківскы.

- 1) Осиф сам (pierze ręcznie) свої кошелі.
- 2) Петро з Ваньом (toczą) колесо.
- 3) Чом (poruchacie) Богдана?
- 4) Оринка (ma) гарды зошыты.

Будучий простий час

прочитати, выжмыкати, зужвати, подряляти

1. Прочытай і поривнай тоты кінцивки з кінцивками теперишнього часу.

Єднотне чысло

Я	прочытам	выжмыкам	зужвам	подрялям
Ты	прочыташ	выжмыкаш	зужваш	подряляш
Він, она, оно	прочытат	выжмыкат	зужват	подрялят

Множне чысло

Мы	прочытаме	выжмыкаме	зужваме	подряляме
Вы	прочытате	выжмыкате	зужвате	подряляте
Они	прочытают	выжмыкают	зужвают	подряляют

Будучий зложений час

1. Прочытай і запамятай.

Єднотне чысло

Я	буду	чытал	жмыкал	ужвал	дрылял
Я	буду	чытала	жмыкала	ужвала	дрыляла
Ты	будеш	чытал	жмыкал	ужвал	дрылял
Ты	будеш	чытала	жмыкала	ужвала	дрыляла
Він	буде	чытал	жмыкал	ужвал	дрылял
Она	буде	чытала	жмыкала	ужвала	дрыляла
Оно	буде	чытало	жмыкало	ужвало	дрыляло

Множне чысло

Мы	будеме	чытати	жмыкати	ужвати	дрыляти
Вы	будете	чытати	жмыкати	ужвати	дрыляти
Они	будут	чытати	жмыкати	ужвати	дрыляти

2. Пвiдж, яка єст рижниця межде будучым простым часом і будучым зложеным часом? Як творит ся оба часы?

3. Часослова в скобках напиш в будучым зложеным часі.

- 1) Щедракры (дуркаты) до дзвері.
- 2) Я ціле жытыя (кохаты)..... сваю маму.
- 3) Вы (маты) новы пiдручныкі.
- 4) Ты (знаты) тот язык.

Минулий час

1. Прочытай і павiдж, чога нее в основных формах, а чога в вариантовых.

Єднотне чысло

Основна форма	Вариянтыва форма						
Я чытал.	Чытал єм.	Я жмыкал.	Жмыкал єм.	Я ужвал.	Ужвал єм.	Я дрылял.	Дрылял єм.
Я чытала.	Чытала єм.	Я жмыкала.	Жмыкала єм.	Я ужвала.	Ужвала єм.	Я дрыляла.	Дрыляла єм.
Ты чытал.	Чытал єс.	Ты жмыкал.	Жмыкал єс.	Ты ужвал.	Ужвал єс.	Ты дрылял.	Дрылял єс.
Ты чытала.	Чытала єс.	Ты жмыкала.	Жмыкала єс.	Ты ужвала.	Ужвала єс.	Ты дрыляла.	Дрыляла єс.
Він чытал.	Нее другой формы.	Він жмыкал.	Нее другой формы.	Він ужвал.	Нее другой формы.	Він дрылял.	Нее другой формы.
Она чытала.	Нее другой формы.	Она жмыкала.	Нее другой формы.	Она ужвала.	Нее другой формы.	Она дрыляла.	Нее другой формы.
Оно чытало.	Нее другой формы.	Оно жмыкало.	Нее другой формы.	Оно ужвало.	Нее другой формы.	Оно дрыляло.	Нее другой формы.

Множне чысло

Основна форма	Вариянтыва форма						
Мы чытали.	Чытали сме.	Мы жмыкали.	Жмыкали сме.	Мы ужвали.	Ужвали сме.	Мы дрыляли.	Дрыляли сме.
Вы чытали.	Чытали сте.	Вы жмыкали.	Жмыкали сте.	Вы ужвали.	Ужвали сте.	Вы дрыляли.	Дрыляли сте.
Они чытали.	Нее другой формы.	Они жмыкали.	Нее другой формы.	Они ужвали.	Нее другой формы.	Они дрыляли.	Нее другой формы.

2. Напиш форми минулого часу в єднотным чыслі і множным од часослів дуркати, кохати, катуляти, напр.:
Я дуркал. Дуркал єм.

Минулий час часослів з інфінитивом на –чы

печы, лячы / лечы, речы, мочы

1. Прочытай і повідж, в котрых основах заходит выміна гласных:
е / ю, о / і, а в котрых выміна согласных: ч / к, ч / г.

Єднотне чысло

1. Я	пюк.	Пюк єм.	Я люг.	Люг єм.	Я рюк	Рюк єм.	Я міг.	Міг єм.
Я	пекла.	Пекла єм.	Я легла.	Легла єм.	Я рекла.	Рекла єм.	Я могла.	Могла єм.
2. Ты	пюк.	Пюк єс.	Ты люг.	Люг єс.	Ты рюк.	Рюк єс.	Ты міг.	Міг єс.
Ты	пекла.	Пекла єс.	Ты легла.	Легла єс.	Ты рекла.	Рекла єс.	Ты могла.	Могла єс.
3. Він	пюк.	—	Він люг.	—	Він рюк.	—	Він міг.	—
Она	пекла.	—	Она легла.	—	Она рекла.	—	Она могла.	—
Оно	пекло	—	Оно легло.	—	Оно рекло.	—	Оно могло.	—

Множне чысло

1. Мы	пекли.	Пекли сме.	Мы легли.	Легли сме.	Мы рекли.	Рекли сме.	Мы могли.	Могли сме.
2. Вы	пекли.	Пекли сте.	Вы легли.	Легли сте.	Вы рекли.	Рекли сте.	Вы могли.	Могли сте.
3. Они	пекли.	—	Они легли.	—	Они рекли.	—	Они могли.	—

2. Слова в скобках напиш по лемківскы. Ужый лем вариантыовых форм.

- 1) Хліб (piekłam) ... вчера.
- 2) Не (mogliśmy) поїхати на прогулку.
- 3) Што (rzekłaś)?
- 4) Сонце барз допікало, то (legliśmy) в тіни.

16. Др Тит Мышковскій

*1. Прочытай жытьопис д–ра Т. Мышковского і оповідж го по лемківскы, а пак перетлумач на польскій язык.

О. Др Тит Мышковскій вродил ся в 1861 році в Перегримці, пов. Ясло. Його мати Йоанна походила з Дуркотив. Гімназию закінчыл в Перемышли, а богословскы науки в Відни в т.з. Барбареум. Там докторизувал ся.

Од 1889 року был префектом духовной семінарії во Львові і адюнктом богословского факультету. Од 1903 року был професором біблійных наук і орієнтальных языків на Львівскым Університеті. В часі войны арештувано його і вывезено до Фаустенау коло Сальцбурга.

Реклямуваний університетом вернул назад до Львова.

Др Мышковскій написал по рускы і латині тринадцет науковых прац о Новым Тестаменті, нашым обряді, Літургії сьв. Василя Великого і Йоана Златауста, о Требнику і т.п.

Др Мышковскій вмер в 1936 році і єст похований на Лычаковскым цмынтари.

біблія – biblia, zbiór ksiąg religijnych uznawanych przez chrześcijan za święte, obejmujący Stary i Nowy Testament

2. Прочытай фрагмент допису Богдана Горбала „Тит Мышковскій” „Лемківскій річник 2001”, с. 121 і повідж, якым был студентом.

Во Відни на університеті

„(...) Студювал грецку, єврейску, халдейску, арабску і сирийску мовы. Вчаснійше познал польску і німецку, до котрых тіж дошмарил англицку і французку. В декотрых семестрах в його індексі было 40 годин выкладів (влучаючы медже інчыма історію, астрономію, філософію), зо вшыткых котрых здавал екзаміны! Перший період віденьской осьвіты закінчыл в 1884 році, здаючы вшыткы екзаміны”.

3. Прочытай в путівнику о селі Перегримка (стр. 300) і перетлумач на лемківській язык.

4. Улож крижывку до гасла „біблія”. Выбер слова з познаных жытьописив науковців.

Б
І
Б
Л
И
Я

Рижноодмінны часослова

быти, гнати, істи, хотіти / хтіти

1. Прочытай і зверний увагу на вариянтовы формы.

Теперишній час

Єднотне чысло

	быти	гнати	істи	хотіти / хтіти
Я	єм	жену	ім	хочу / хцу
Ты	єс	женеш	іш	хочеш / хцеш
Він, она, оно	єст	жене	іст	хоче / хце

Множне чысло

Мы	(єме) сме / зме	женеме	іме	хочеме / хцеме
Вы	(єсте) сте	женете	істе	хочете / хцете
Они	сут	женут	ідят	хотят / хтят / хочут / хцут

2. Впиши відповідню форму теперішнього часу.

- 1) Хто (бути) ... гнєска в клясі.
- 2) Мы (істи) ... хліб, а вы булкы.
- 3) Вітер (гнати) ... хмары гет.
- 4) Кого ты (хтіти) ... ся зьвідати?

Минулий час

1. Прочытай і повідж, в котрых особах сут вариантыовы формы. В котрым роді сут дві вариантыовы формы.

Єднотне чысло

Основна Форма	Вариантова форма	Основна форма	Вариантова форма	Основна форма	Вариантова форма	Вариантова форма для женьского роду
Я был.	Был ем.	Я гнал.	Гнал ем.	Я іл.	Іл ем.	—
Я была.	Была ем.	Я гнала.	Гнала ем.	Я іла.	Іла ем.	Былам. Гналам. Ілам.
Ты был.	Был ес.	Ты гнал.	Гнал ес.	Ты іл.	Іл ес.	—
Ты была.	Была ес.	Ты гнала.	Гнала ес.	Ты іла.	Іла ес.	Былас. Гналас. Ілас.
Він был.	—	Він гнал.	—	Він іл.	—	—
Она была.	—	Она гнала.	—	Она іла.	—	—
Оно было.	—	Оно гнало.	—	Оно іло.	—	—

Множне чысло

Основна форма	Вариантова форма	Основна Форма	Вариантова Форма	Основна форма	Вариантова форма
Мы были.	Были сме.	Мы гнали.	Гнали сме.	Мы іли.	Іли сме.
Вы были.	Были сте.	Вы гнали.	Гнали сте.	Вы іли.	Іли сте.
Они были.	—	Они гнали.	—	Они іли.	—

2. При поданых інфінітивах допиш формы минулго часу в перший особі женьского роду, напр.: хотіти / хтіти
Я хотіла / хтіла. Хотіла / хтіла єм. Хотілам / хтілам.

1) гнати – ...

2) істи – ...

3) быти – ...

17. Др Йосиф Сембратович

***1. Прочытай і оповідж по лемківскы о жыті і діяльности др Й.Сембратовича.**

О. др Йосиф Сембратович вродил ся 8 листопада 1821 року в Криници, пов. Новий Санч. До гімназіі ходил в Новым Санчи і Перемышли. Богословскы науки закінчыл в Відни. Докторат отримал в Римі і зостал мянуваний префектором Духовной Семінарії во Львові і доцентом біблійных наук на університеті. Од 1853 року был віцедиректором Духовной Семінарії в Відни, одкаль скоро возвано го до Риму, де працювал в конгрегації.

В 1867 році вернул і зостал єпископом суфраганом єпископа Тома Полянського, а од 18 мая 1870 року митрополитом, членом галицького сейму і австрійской ізбы вельмож.

По процесі о. Йоана Наумовича в 1882 році імператор Франц Йосиф приказал му зречы ся престола митрополити. Його місце занял братанок Сильвестер Сембратович. Йосиф Сембратович выїхал до Риму і жыл там штырнадцет років в цїнію за ридным крайом і своїм народом.

Вмер в 1896 році і лышыл по собі памят великого патрийоты, улюбленого архипастыря, стоячого на сторожи всхіднього обряду. Яко професор написал вельо науковых прац на богословскы темы, медже інчыма працу „Theses ex universa Theologia, quasi in caes – regia antiquissima ac celeberrima scientiarum univ, vindobonensis pro obtinendo Doctoris in Theologiae gradu academico publice deferenda suscepit”, Віден 1850.

2. Прочытай і запам'ятай.

конгрегация	– (tu) kongregacja, jedna z 9 komisji złożonych z kardynałów i biskupów mianowanych przez papieża i służących mu pomocą w zarządzaniu Kościołem
суфраган цніня	– епископ, (tu) biskup pomocniczy – tęsknota

3. Перетлумач латиньскій наголовок на польскій язык.

(Задача для учеників, котры вчат ся латиньского языка).

Вертаны часослова (Czasowniki zwrotne)

1. Прочытай і повідж, де ставит ся частку ся? Ци по osobowych місценазівниках і перед часословом? Ци з частком ся по часослові?

Теперишній час

Єднотне чысло

	I часоодміна нести ся (на кони)	II часоодміна вчыти ся	III часоодміна купати ся
я	ся несу / несу ся	ся вчу / вчу ся	ся купам / купам ся
ты	ся несеш / несеш ся	ся вчыш / вчыш ся	ся купаш / купаш ся
він, она, оно	ся несе / несе ся	ся вчыт / вчыт ся	ся купат / купат ся

Множне чысло

мы	ся несеме / несеме ся	ся вчыме / вчыме ся	ся купаме / купаме ся
вы	ся несете / несете ся	ся вчыте / вчыте ся	ся купате / купате ся
він, она, оно	ся несе / несе ся	ся вчыт / вчыт ся	ся купат / купат ся

2. Часослова в скобках напиш по лемківскы.

- 1) Андрий (jedzie wierzchem na koniu) ...
- 2) Я (uczę się) ... в общеосвітнім ліцеї.
- 3) Мы (kapiemy się) ... в озери.
- 4) З чого вы (śmiejecie się) ...?

Минулий час

1. Прочытай і повідж, де ставит ся частка ся в формах без особового місценазівника.

Єднотне чысло

я	ся нюс / нюс ся ся несла / несла ся	я ся вчыл / вчыл ся ся вчыла / вчыла ся	я ся купал / купал ся ся купала / купала ся
ты	ся нюс / нюс ся	ты ся вчыл / вчыл ся	ты ся купал / купал ся
він	ся нюс / нюс ся	він ся вчыл / вчыл ся	він ся купал / купал ся
она	ся несла / несла ся	она ся вчыла / вчыла ся	она ся купала / купала ся
оно	ся несло / несло ся	оно ся вчыло / вчыло ся	оно ся купало / купало ся

Множне чысло

мы	ся несли / несли ся	мы ся вчыли / вчыли ся	мы ся купали / купали ся
вы	ся несли / несли ся	вы ся вчыли / вчыли ся	вы ся купали / купали ся
они	ся несли / несли ся	они ся вчыли / вчыли ся	они ся купали / купали ся

Другы формы

Єднотне чысло

1.	нюс ем ся несла ем ся	вчыл ем ся вчыла ем ся	купал ем ся купала ем ся
2.	нюс ем ся	вчыл ем ся	купал ем ся

Скорочений вариант для женьского роду

1.	неслам ся	вчылам ся	купалам ся
2.	неслас ся	вчылас ся	купалас ся

Множне чысло

1.	несли сме / зме ся	вчыли сме / зме ся	купали сме / зме ся
2.	несли сте ся	вчыли сте ся	купали сте ся

2. При поданых формах напиш варианты, напр.:

Я ся вчыл в Кракові. Вчыл єм ся в Кракові.

- 1) Мы ся несли на конях. — ...
- 2) Ты ся вчыл лемківського языка? — ...
- 3) Ци вы ся даколи купали в мори? — ...
- 4) В гімназії я ся вчыл барз добри. — ...

Будучий простий час

1. Прочытай і повідж, де в будучым простым часі выступує частка ся (перед часословом, ци по часослові)?

Єднотне чысло

я	ся понесу /понесу ся	я ся навчу /навчу ся	я ся выкупам /выкупам ся
ты	ся понесеш /понесеш ся	ты ся навчыш /навчыш ся	ты ся выкупаш /выкупаш ся
він] ся понесе /понесе ся	ся навчыт /навчыт ся	ся выкупат /выкупат ся
она			
оно			

Множне чысло

мы	ся понесеме/понесеме	ся мы ся навчыме/навчыме ся	мы ся выкупаем / выкупаем ся
вы	ся понесете /понесете ся	вы ся навчыте /навчыте ся	вы ся выкупате / выкупате ся
они	ся понесут /понесут ся	они ся навчат /навчат ся	они ся выкупают / выкупают ся

2. Напиш 6 речынь з часословами в будучым простым часі, напр.:
Я ся навчу писати по лемківскы.

Будучий зложений час

1. Прочытай і повідж, як творит ся будучий зложений час.

Єднотне чысло

я	буду	ся	нюс / несла	вчыл / вчыла	купал / купала
ты	будеш	ся	нюс / несла	вчыл / вчыла	купал / купала
він	буде	ся	нюс	вчыл	купал
она	буде	ся	несла	вчыла	купала
оно	буде	ся	несло	вчыло	купало

Множне чысло

мы	будеме	ся	нести / нести ся	вчыти / вчыти ся	купати / купати ся
вы	будете	ся			
они	будут	ся			

2. Од поданых часослів (в інфінітивах) утвор єднотне чысло будучого зложеного часу, напр.:

мыти ся

я буду ся мыл / мыла
ты будеш ся мыл / мыла
він буде ся мыл
она буде ся мыла
оно буде ся мыло

катуляти ся — ...

тішыти ся — ...

3. З жытьописив докторив Т. Мышковского і Й. Сембратовича выпиш вертаны часослова.

Розказовий спосіб

(Tryb rozkazujący / rozkaznik)

1. Прочытай і повідж, як творит ся формы розказового способу.

Інфінітив	3 ос.множного чысла тепер. часу	2 ос.едн.ч.розказ. способу	2 ос.мн.ч.розказ. способу
бесідувати	бесідуют [бесідуй–ут]	бесідуй	бесідуй–те
жмыкати	жмыкают [жмыкай–ут]	жмыкай	жмыкай–те
катуляти ся	катуляют ся [катуляй–ут ся]	катуляй ся	катуляй–те ся
печы	печ–ут	печ	печ–те
учыти	уч –ат	уч	уч–те
писати	пиш –ут	пиш	пиш–те
быти	буд –ут	буд	буд–те

2. Прочытай речыня і підкришлий формы розказового способу.

- 1) Учителька фурт припоминала – бесідуй по лемківскы, бесідуйте по лемківскы.
- 2) Роб роботу добри. Робте роботу добри.
- 3) Дай–ле покій!
- 4) Бесідуйме по лемківскы.
- 5) Най бесідуют по лемківскы.
- 6) Печме паску.
- 7) Печте паску.
- 8) Най печут паску.
- 9) Учме ся добри.
- 10) Най учат ся добри.

18. Др Сильвестер Сембратович

*1. Прочытай і оповідж жытьёпис д-ра С. Сембратовича.

О. Др Сильвестер Сембратович вродил ся в 1836 році в селі Дошниця, ясельского повіту, де його отец был сьващенником. Мати його з дому Выслоцка Анна походила з Фльоринкы. По смерти родичив його науком занял ся його стрыко Йосиф Сембратович. До народной школы ходил в Яслі, Горлицях і Тарнові, а до гімназіі в Перемышли, Львові і Відні. Богословскій і фільзофічний факультет закінчыл в колегіі папы Урбана VIII „де пропаганда фіде” в Римі, де в 1861 році отримал степен доктора. Вернувшы до краю короткій час был в свого діда Сильвестра Вислоцкого во Фльоринці, а пак капеляном монастыря в Словиті. Од 1863 року был префектом Духовной Семінаріі во Львові і професором догматыкы на університеті. В 1879 році папа Лев XIII вызначыл го епископом і суфраганом його стрыка Йосифа Сембратовича, по одході котрого в 1855 році вызначено го митрополитом Галицкой Руси. В 1895 остал кардиналом, окрем того был тайным дорадником цисарского двору (Hofrath), членом ізбы вельмож і кавалером Ордера Желізной Короны. В галицкым сеймі был заступником крайового маршалка. Вмер 4 серпня 1898 року на рака жолудка. Заслугом його было основаня журнала для сьващенників „Рускій Сіон” і написаня вельох пастырских посланій, напр.: „В справі терезботы”, „В справі 900 літнього ювілея Крещеня Руси” і інчы. Окрем того написал о подибностях і рижницях в доктрині церкви православной і римской, о церковных обрядах, о сопружестві, порады для початковых сповідників і і т.п.

монастыр	– klasztor
догматыка	– nauka o dogmatach, dział teologii katolickiej
дорадник	– doradca
журнал	– часопис
Сіон	– wzgórze, część Jerozolimy, gdzie wg Biblii, była siedziba króla Dawida, a także świątynia Jachwe, w prawosławiu – schowek na prosforę (poświęcony chlebek)
терезбота	– trzeźwość

сповідник – spowiednik
Галичина – Galicja

2. Прочытай в путівнику розділы „Wiara – Kościół prawosławny w Polsce, Kościół greckokatolicki” (s. 20–24), „Schizma tylawska i Apostolska Administracja Łemkowszczyzny” (s. 171–172), „Sylwester Sembratowicz (1836–1898)” (s. 305).

3. На основі виміненых і інчых опрацувань, напр.: М. Воргач – Брестийска унія 1596 ... „Л.К.” 1996, Б. Горбаль – „Апостольска Адміністрация Лемківщыны”, „Л.К.” 1994, напиш по лемківскы трактатик (rozprawkę) на єдну з выбраных тем:

- 1) Православна церков в Польщи.
- 2) Уніяцка церков.
- 3) Берестецка унія (1596 р.)
- 4) Унія на Лемковині.

rozprawka – niewielka rozprawa, szkic, artykuł

Ортографічны правила

1. Прочытай і запамятай.

Назывники мужского роду II одміны з основами закінченыма на г, г, к, б, м, п, х, в, й, л, н` в рождаючым одмінку множного чысла маюг кінцивку **-ів**, або **-іів** і **-и** або лем **-и**, але найчастійше **-ів**.

- 1) по основі закінчений на **-г**: **-ів**
ворог – ворогів, пориг – порогів, риг – рогів, круг – кругів,
ничлиг – ничлигів, шніг – шнігів
- 2) по основі закінчений на **-г**: **-іів**
кляг – клягів

- 3) по основі закінчений на **-к: -ів**
перйодык – перйодыків, барак – бараків, памятник – памятників,
підручник – підручників, дорадник – дорадників, рик – років,
сповідник – сповідників, гудак – гудаків, бортак – бортаків,
щедрак – щедраків, жак – жаків, цьвак – цьваків, Малиняк –
Малиняків, вояк – вояків, кряк – кряків, герок – герків, олувок –
олувків, возок – візків, дручок – дручків, пісок – пісків, огурок –
огурків, царок – царків, ярк – ярків, смерек – смереків, прутик –
прутиків, сведрик – сведриків, трикутник – трикутників, заступник –
заступників, кутик – кутиків, дик – диків, крестик – крестиків,
ученик – учеників, напле – чник – наплечників, бік – боків, бык –
быків, пястук – пястуків, борсук – борсуків, лік – ліків, рык – рыків

2. Слова в скобках напиш по лемківскы.

- а) В клясі было штырйох (uczniów)
б) Не мам новых (podręczników)
в) На выставі вісіло пят (sweterków)
г) При сцені не было (skrzypków)

- 4) по основі закінчений на **-б: -ів**
біб – бобів, граб – грабів, гриб – грибів, зуб – зубів, куб – кубів,
раб – рабів, хліб – хлібів, жолоб – жолобів, спосиб – способів,
зруб – зрубів, дуб – дубів, щоб – щобів, шлюб – шлюбів

3. Вымін 10 назывників, котры мают кінцивку **-ів** в рождаючым одмінку множного чысла.

- 5) по основі закінчений на **-м: -ів**
сейм – сеймів, патрийотизм – патрийотизмів, дим – домів, дым –
дымів, тром – тромів, розум – розумів, розлам – розламів
- 6) по основі закінчений на **-п: -ів**
єпископ – єпископів, серп – серпів, тып – тыпів, телеп – телепів,
крип – кропів, череп – черепів, сноп – снопів, хлоп – хлопів,
склеп – склепів

7) по основі закінчений на **-х**: **-ів**

Масцюх – Масцюхів, розмах – розмахів, птах – птахів, дух – духів,
пастух – пастухів, орих – орихів, страх – страхів, міх – міхів, рух – рухів

8) по основі закінчений на **-в**: **-ів**

став – ставів, рукав – рукавів, рив – ровів

9) по основі закінчений на **-й**: **-ів**

обычай – обычаїв, юбілей – юбілеїв, ювілей – ювілеїв, край – країв,
кый – кьїв, клий – клиїв, товгай – товгаїв, злодій – злодіїв, олій – оліїв

10) по основі закінчений на **-л`**: **-ів**

Василь – Василів, коваль – ковалів, рогаль – рогалів, жаль – жалів

-ів, -и

щобель – щоблів – щобли, кафель – кафлів – кафли, дышель – дышлів
– дышли, учитель – учителів – учителя, журавель – журавлів –
журавли, криль – кролів – кроли, король – королів – королі

11) по основі закінчений на **-н`**: **-ів**

сворень – свірнів /сворнів – свірни

-ів, -и

степень – степенів – степени, корень – коренів – корени, ясень –
ясенів – ясе–ни

4. Поданы назывники напиш в рождаючым одмінку множного числа, дописуючы кінцивки.

язык	– языків
єпископ	– єпископ ...
розум	– розум ...
газ	– газ ...
барак	– барак ...
юбілей	– юбіле ...
науковец	– науковц ...
Масцюх	– Масцюх ...
сейм	– сейм ...
голод	– голод ...

19. Др Венедыкт Мохнацкій

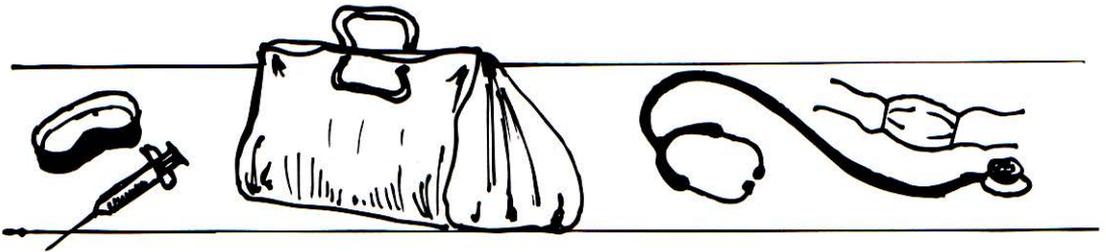
*1. Прочытай інфармацію о д-ри В. Мохнацкым і оповідж.

Др Венедыкт Мохнацкій вродил ся в Баници, пов. Новий Санч при кінци XVII столітя. Вчыл ся на Університеті в Відни, де в 1814 році отримал докторат медицины. Написал дисертацію п. н. „Dissertatio inauguralis medicopolitica de Pharmacopolis” і інчы розправы з ділины медицины.

дисертация – pisemna rozprawa przedstawiona w celu uzyskania stopnia naukowego

2. Наголовок дисертації перетлумач на польскій язык.

(Задача для учеників, котры вчат ся латиньского языка).

**3. Прочытай в путивнику о селі Баниця (с. 36–37)
і оповіжд по лемківскы.**

4. Прочытай сьмішку і перетлумач на польській язык.

Напиште дистамент

Англицкогo хірурга Лістера в середині ночи возвал еден богатий паціент.

По збаданю хворого лікар повіл:

– Мам надію, же зробили сте дистамент.

Перестрашений богач зьвідал:

– То зо мною ест аж так жлі?

– Зараз возвийте адуката і обох сынив.

– Зараз возву, але повіджете, ци аж так жлі зо мною.

– Ні, ваш стан не ест злий, але я не хцу быти єдиным дурньом,
котрого зорвали в ночи з причыны такой дурничкы.

**5. Выпиш зо сьмішкы назывники мужского роду
і напиш їх в рождаючым одмінку множного чысла.**

20. Др Теофіль Курилло

*1. Прочытай інформациі о др Т. Курилло і оповідж по лемківскы.

Др Теофіль Курилло вродил ся в 1891 році в Роздзілю, горлицкого повіту, де його отец Василий был сьващенником. Гімназію закінчыл в Яслі, правничы науки на Краківскым Університеті, де отримал докторат права і был адукатом в Кракові. Згынул в 1945 році.

Написал:

„Короткій перегляд писателів і журналістив на Лемковині” (1937 р.)
„Лемкы на єпископских престолах Галицкой Руси ”
і вельо публикаций з жытя лемківского народу,
котры были друкуваны в рижных газетах і журналах.

адукат – adwokat

престол – tron, ołtarz, stół ofiarny, (tu) urząd biskupi

2. Прочытай в путивнику о селі Роздзіля (с. 147).

Інформацию перетлумач на лемківскій язык.

3. Яких знаш гнешніх науковців?

4. Улож крижывку до гасла „науковці”. Выбер слова з інформаций о науковцях.

Н
А
У
К
О
В
Ц
І

5. Прочытай сьмішку і оповідж.

Штыри тыпы люди

Німецкій географ Гумбольт подорожував по Латиньскій Америці, де стритил ся з єдным мудрцьом, котрый представил му свою теорию о тыпах люди.

1. Такы, котры дашто знають, і знають, же знають. То сут люде ывчены.
2. Такы, котры дашто знають, але не знають, же знають.
Такы люде спят. Треба іх збудити.
3. Такы, котры нич не знають, але знають, же нич не знають.
Такым треба помочы.
4. Такы, котры нич не знають і не знають, же нич не знають.
То бортакты, ім не даст ся помочы.

Ортографічны правила

1. Прочытай і запамятай.

- 1) Назывники мужского роду II одміны закінчены на **-о**, в рождаючым одмінку множного чысла маюць кінцівку

-ів

нонашко – наонашків, няньо – нянів, Ваньо – Ванів

-ив

дідо – дідив, Петро – Петрив

- 2) Назывники мужского роду I одміны закінчены на **-а**, в рождаючым одмінку множного чысла маюць кінцівку

-ів

дружба – дружбів

-ив

газда – газдив, староста – старостив

2. Поданы назывники мужского роду напиш в рождаючым одмінку множного чысла.

- 1) Лешко — ...
- 2) уйко — ...
- 3) нонашко — ...
- 4) староста — ...
- 5) ученик — ...
- 6) Осиф — ...
- 7) наплечник — ...
- 8) птах — ...
- 9) рукав — ...
- 10) хлоп — ...

3. Впиш відповідню форму рождаючого одмінка в множным чыслі.

- 1) Граф Бадені післал епископу Пелешу пару прекрасных (кін) ... кони.
- 2) Авторитет Пелеша з каждым дньом рис і стал ся барз популярным серед (віденчык)
- 3) Др Ярина тішыл ся великом симпатийом серед (ученик і професор)
- 4) Вчений представил правду на основі історичных (акт)
- 5) Было пару (ректор)
- 6) В Талергофі згынуло дуже (Лемко)

21. Найстаршы лемківскы науковці

*1. Прочытай інформації і перетлумач на польській язык.

Михал з Санока в половині XVI ст. на приказ княжны Гольшаньской перевюл Евангелию з булгарского языка на рускій язык, а тыж перевюл штыри Евангелиї з церковнославянського языка на товдышній, в яким писали Лемкы.

Тимофтей з Высочан жыл в половині XVII ст. і лишыл по собі „Евангелие учительное”, 1635 р.

Штефан з Рыхваду жыл в половині XVII ст. і написал „Учительное евангелие”.

учительное – nauczające, pouczające, mentorskie

2. Прочытай в путивнику о селах (с. 316, 98): Высочаны, Рыхвалд (Овчары) і оповідж по лемківскы.

22. Войсковы

*1. Прочытай.

Даниіл Талпаш вродил ся в Новий Веси.
Был майором австрийского войска.

Іван Пухир вродил ся в Сьватковій, пов. Ясло.
Был пулковником австрийского войска.

Др Євгеній Федоронко вродил ся в Чертежи, саноцкого повіту.
Генерал і маршал совітских войск, головнідоводящий на західнім фронті.

Был ранений на фронті і вмер в 1945 році.

(І. Лемкин, Істория Лемковины)

2. Прочытай приповідкы о науці і мудрости.

Выпиш три, котры найбарже ся ти подабают.

Сьвіт – школа, а біда – учитель.

Вчений з неба не впаде.

Не навчыт ся пес плавати – покля ся му до ух не наліє.

Школа учыт, а жытя научыт.

Бие біда того – хто ся не тримат розума свого.

Ліпше з мудрым стратити, як з глупым найти.

Ліпша старого порада, як молодого робота.

23. Повтаряме

1. Підкришлий єдну або дві правдивы інформації.

Ректором Краківського Університету был:

- а) проф. др Онуфрий Криницьй
- б) проф. др Василий Чырняньскій
- в) проф. др Емилиян Чырняньскій

Єпископами были:

- а) о. др Миколай Малиняк
- б) о. др Тома Полянській
- в) о. др Василий Масцюх

Войсковыма были:

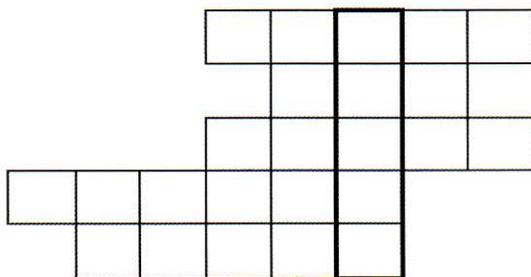
- а) Владимир Хыляк
- б) Даниіл Талпаш
- в) Іван Пухир

Працу „Польске словництво хімічне” написал:

- а) др Валерий Сас Яворскій
- б) др Емилиян Чырняньскій
- в) др Михал Баладяньскій

2. Розвяж крижывку і напиш гасло. Розвязання в шырокій рубриці.

- 1. Polak
- 2. Czech
- 3. Niemiec
- 4. Słowak
- 5. Grecy

гасло

3. Під таблицями з кінцівками часоодмін допиши по 3 часослова.

І часоодміна

Єднотне число

Множне число

Особа	Кінцівка	Особа	Кінцівка
1. (я)	-<y> (-у, -ю)	1. (мы)	-<еме> (-еме, -єме)
2. (ты)	-<еш> (-еш, -єш)	2. (вы)	-<ете> (-ете, -єте)
3. (він,она,оно)	-<е> (-е, -є)	3. (они)	-<ут> (-ут, -ют)

колядувати,,,

II часоодміна

Єднотне число

Множне число

Особа	Кінцівка	Особа	Кінцівка
1. (я)	-<y> (-у, -ю)	1. (мы)	-ыме, -име
2. (ты)	-ыш, -иш	2. (вы)	-ыте, -ите
3. (він, она, оно)	-ыт, -ит	3. (они)	-<ат> (-ат, ят)

стояти,,,

III часоодміна

Єднотне число

Множне число

Особа	Кінцівка	Особа	Кінцівка
1. (я)	-м	1. (мы)	-ме
2. (ты)	-ш	2. (вы)	-те
3. (він, она, оно)	-т	3. (они)	-ют

зверати,,,

4. При поданых часословах напиш, котра то часоодміна (I, II ци III) напр.:

(я) граблю – ... I часоодміна
(вы) кліпкате – ... III часоодміна
(она) творит – ... II часоодміна

- 1) (ты) гвариш – ...
- 2) (він) ярує – ...
- 3) (мы) чытаме – ...
- 4) (я) варю – ...
- 5) (вы) кыхате – ...
- 6) (они) квасят – ...
- 7) (я) клікам – ...
- 8) (мы) прячеме – ...
- 9) (ты) отверяш – ...
- 10) (они) косят – ...

кліпкати / клипкати – mruǵać
клікати – klękać

24. Сконтролюй ся

1. Напиш трактатик на выбрану тему:

- 1) Вклад лемківских науковців до польской і сьвітової науки.
- 2) Єпископы з Лемковины.
- 3) Емилиян Чырняньскій – ректор університету.

2. Впиш до табелі інформації о науковцях.

П.ч.	Назвико і перша буква імена або лем імено.	Коли жыл? (роky жытя, або народжыня, або вік).	Де ся вродил?	Чым ся займавал?
1.	Балудяньскій М.	1769	Горишня Ольшава	економія, право
2.	Кописцяньскій А.			
3.	Криницкій О.			
4.	Курилло Т.			
5.	Лодій П.			
6.	Малиняк М.			
7.	Масцюх В.			
8.	Мохнацкій В.			
9.	Мышковскій Т.			
10.	Пелеш Ю.			
11.	Поляньскій Т.			
12.	Сас Яворскій В.			
13.	Сембратович Й.			
14.	Сембратович С.			
15.	Чырняньскій В.			
16.	Чырняньскій Е.			
17.	Ярина Й.			
18.	Михал з Санока			Перетлумачыл Євангелию з булгарского языка на рускій
19.	Тимофтей з Высочан	XVII вік	Высочаны	Євангелие учительное
20.	Штефан з Рыхвалду	XVII вік	Рыхвалд (Овчары)	Учительное євангелие

3. Поданы назвы народности напиш по лемківскы.

1) Duńczyk	– Данец
2) Belg	– ...
3) Chińczyk	– ...
4) Holender	– ...
5) Indianin	– ...
6) Japończyk	– ...
7) Niemiec	– ...
8) Amerykanin	– ...
9) Polak	– ...
10) Słowak	– ...

4. Допиш назвы народности в женьскым роді.

1) Голяндер	– Голяндерка
2) Грек	– ...
3) Израеліта	– ...
4) Канадийчык	– ...
5) Німец	– ...
6) Росиян	– ...
7) Француз	– ...
8) Чех	– ...
9) Поляк	– ...
10) Лемко	– ...

5. При назвах місцевости допиш назвы мешканців в мужскым роді.

1) Кункова	– кунковян
2) Фльоринка	– ...
3) Лосє	– ...
4) Усьця	– ...
5) Квятонь	– ...
6) Зиндранова	– ...
7) Горлиці	– ...
8) Бортне	– ...
9) Конечна	– ...
10) Ганчова	– ...

6. Поданы назывники напиш в рождаючым одмінку множного чысла.

1) шніг	– шнігів
2) Бескід	– Бескідив
3) університет	– ...
4) адукат	– ...
5) шор	– ...
6) науковец	– ...
7) сцюз	– ...
8) факультет	– ...
9) ректор	– ...
10) доцент	– ...
11) учитель	– ...
12) ученик	– ...

25. Лемківська література.

Павел Русин

1. Послухай і прочитай текст.

Не знаме імен творців нашої давной духовности. Родили ся натхненны, вмєрєли сьпїваючы, а пісні їх несли покоління.

Першым, знаным з імена єст бард Митуса (Митро), якому сьпївати пришло в час першой татаро–монгольської навалы і якого, за автором Галицко–волинської літописи, „за то што древле (колиси) за гордост не восхотїша служыти князю Данилу, раздраного, акы связаного привєдоша перед княже облича”.

Павел Русин з Кросна – 1470 р.

Студювал на університеті в Кракові. В 1506 році отримал ступін магістра і остал там працювати. В 1509 році выдал в Відни том своїх творив, на які зложьли ся: елегїї, оды, панеґїрыкы і інчы вершы. Кус подорожував, бывал і на Лемковині. Ту застала го смерт в 1517 році; за єдныма жєрєлами в Саноку, за другыма – в Новым Санчи. Хоц жыл лем 47 років, лишыл по собі памят великого гуманїсты и близко 4 тысячы вершив – написаных по латинскы, адже такїй был його час. Не забыл своїх корени.

Як зауважат польска вчена – літературознавец добы гуманїзму Антонїна Єдліч: „мал ся за Русина і підписувал ся Paulus Ruthenus. Магістер Павел Русин з Кросна (так ся підписувал), прєрис границі своей малой вїтчызны. Його творчист належыт культуры нашый, польскїй і сьвітовий”.

Павла Русина належыт уважати за першого не лем лемківского, але і русиньского поету, якого знаны сут і біографія і творчист.

(Адаптація тексту „Поезия Лемків” Петра Трохановского, ортографія подля „Граматыкы лемківского языка”, М.Хомяк, Г.Фонтаньскі, wyd. II, uzupelnione i poprawione, 2004, Словника Ярослава Горошача, 2004 і традиційной лемківской вымовы).

2. Прочытай і запам'ятай.

літэратура	– literatura
ціліст пісменничой творчості (народу, краю, людзкості, эпокі);	– całokształt twórczości piśmienniczej (narodu, kraju, ludzkości, epoki); piśmiennictwo
пісменніцтва	
друкуваны творы з прэдiлу даной навуцы, спецыяльнасці, даной тэмы; лектура	– dzieła drukowane z zakresu danej nauki, specjalności, danego tematu; lektura
бiблiяграфiя творив на певну, якысу тэму	– bibliografia dzieł na pewien temat
бард	– bard (1. u ludów celtyckich: średniowieczny poeta opiewający boje i bohaterów; 2. poeta, piewca, wieszcz)
літопіс	– rocznik (starodawny), kronika
елегія	– elegia, utwór liryczny, zwykle o tematyce żałobnej
елегіійний	– elegijny (mający cechy elegii, właściwy elegii; smutny, żaloszny, rzewny)
ода	– oda, uroczysty, patetyczny utwór poetycki opiewający wielkie idee, znakomitych ludzi, ważne zdarzenia itp.
панегірык	– panegyryk, utwór pochwalny, wysławiający z przesadą osobę lub wydarzenie (wypowiedź okolicznościowa w podobnym stylu)
жерело	– źródło (zwykle w l.mn., materiał stanowiący zasób wiedzy w jakiejś dziedzinie, będący podstawą do dalszych badań, studiów itp.)
латина	– łacina
літэратурознаўства	– literaturoznawstwo (nauka, wiedza o literaturze)

гуманізм	– 1. kulturalny i intelektualny prąd epoki Odrodzenia nawiązujący do kultury starożytnej Grecji i Rzymu; 2. postawa wyrażająca się w uznawaniu człowieka za najwyższą wartość moralną i intelektualną
доба гуманізму	– okres wyróżniający się jakimiś znamienymi cechami; epoka
Paulus Ruthenus	– Павел Русин

3. **Одповідж на зьвіданя (устні).**

- 1) Што знаш о барді Митуса (Митри)?
- 2) Коли і де вродил ся Павел Русин?
- 3) Де студювал, а пак працювал?
- 4) Коли і де выдал том своїх творив?
- 5) Коли і де застала го смерт?
- 6) Кілко років жыл?
- 7) Што лишыл по собі?

*4. **Напиш одповіді в зошыті.**

5. **Послухай і прочытай.**

Павел Русин „**Похвала поезіі**”

Ясний богів дар, поетычне слово,
 Іх селеній плід, бесідливий, сладкій,
 Нибы девят сфер – звучыт над престолом
 Вышнім, небесным.

О післанцю муз недаремно гварят,
 Што натхнений він іскром божественном,
 Што досігат зьвізд, над преділом земным
 Крыла простершы.

Штож бо вічне є на зрадливим сьвіті?
Скоро бліда смерт каждый плід підтинат
І арджавий час вперто в прах, руїну,
Вшытко обергат.

* * *

Днес толока там, де стояла Троя,
Де гордыня Фів семибрамных квітла,
Де сігали хмар в достоїнстві своїм
Царив гробниці.

Хто бы почув днес о тых сокровищах,
Хто бы гнеска знал о діянях вождив,
Хто бы спомнул їх, кед бы лірник віщий
Іх не прославил?

Зжер бы вшытко час (не подумай – музы
З джерел сьвятых їх, з печер я усуну).
Чесний славы лавр, мужів діла шумны
Щезли бы, вмерли.

Жые сьпівців рід, променистых сердец
Вінценосний хор; імен їх великих
На звиточку тым вшытких бы не скликал
Стильос мій скромний.

* * *

Завсе з уст до уст ішла буде сьвітом
Вірна слава їх, непідвладня сметри;
Пісня, тот їх дар, вічно буде квітла
Людям в одну.

6. Прочытай і запамятай.

звучыт	– дźwięczy (звук – дźwięк)
престол	– tron
посланец	– posłaniec
муза	– muza [1. jedna z dziewięciu bogiń, opiekunek sztuk pięknych i nauki; 2. twórczość poetycka, artystyczna; także talent poetycki (Dziesiąta muza – sztuka filmowa, Jedenasta muza – telewizja); 3. kobieta inspirująca artystę]
натхнений	– natchniony
іскра божественна	– iskra boża (tu) talent
досігати зьвізд	– dosięgać gwiazd
над прэділом земным	– nad przestrzenią ziemską
крыла простершы	– (tu) skrzydła rozpostrzeć (szeroko na dużej przestrzeni)
арджа, рджа	– rdza
прах – порох	– proch, kurz, pył
толока	– ugór
Троя	– w starożytności miasto w Troadzie (w Azji Mniejszej)
гробница	– grobowiec
днес	– dzisiaj
сокровища	– skarby
діяння вождив	– działania, czyny przywódców, wodzów wojskowych, plemiennych
лірник	– (tu) liryk, poeta piszący utwory nastrojowe, liryczne
віщій	– wieszcz, proroczy (jasnowidz)
прославити	– osławić

12. Повідж по польскы:

Поет(а) – автор поетицкых творив, переважні писаных вершом.

Поезия – ділина літературы обнимаюча поемы, вершы.

„Хто бы почул днес о тых сокровищах,
Хто бы гнеска знал о діянях вождив,
Хто бы спомнул іх, кед бы лірник віщий
іх не прославил?”

Придавники

головний, мудрий, туній, тихій
(główny, mądry, tani, cichy)

1. Прочытай і повідж, якы сут кінцивки в даючым і місцевым єднотного чысла в женьскым роді?

Єднотне чысло

	Мужскій р.	Середній р.	Женьскій р.
Н.	головн– ий	головн– е	головн– а
Р.	головн– ого		головн– ой
Д.	головн– ому		головн– ий
В.	= Н. (уряд) = Р.	головн– е	головн– у
	головн– ого (урядника)		
Т.	головн– ым		головн– ом
М.	головн– ым		головн– ий
К.	головн– ий	головн– е	головн– а

Множне чысло

Для мужского, середнього і женьского роду

Н	головн– ы
Р.	головн– ых
Д.	головн– ым
В.	головн– ы / головн– ых
Т.	головн– ыма
М.	головн– ых
К.	головн– ы

2. Допиш кінцівкы.

- 1) Гнеска не было головн ... урядника.
- 2) Директор дал квіткы головн ... урядничці.
- 3) Головн – ... цільом ученика ест зданя матуры.
- 4) Під конец року головн ... робітників нагородили грошами.

туній, тунє, туня, туні

3. Прочытай одміну і запамятай кінцівкы.

туній (зошыт)	– tani (zeszyt)
тунє (кача)	– tanie (kacze)
туня (книжка)	– tania (książka)
туні (зошыты, качата, книжки)	– tanie (zeszyty, kaczeṭa, książki)

Єднотне чысло

Множне чысло

Мужскій рид	Середній р.	Женьскій р.	Для вшыткых родив
Н. тун– ій	тун– є	тун– я	тун– і
Р. тун– ь–ого		тун– ь–ой	тун– іх
Д. тун– ь–ому		тун– ій	тун– ім
В. тун– ій	тун– є	тун– ю	тун– і
	тун– ь–ого		тун– іх
Т. тун– ім		тун– ь–ом	тун– іма
М. тун– ім		тун– ій	тун– іх
К. тун– ій	тун– є	тун– я	тун– і

4. Придавнікы в скобках напиш по лемківскы.

- 1) Мама купила (tanie) ... опліча.
- 2) Ученикы тішат ся (tanimi) підручниками.
- 3) Марта купила (tania) візитку.
- 4) В склепі не было (taniej) хусткы.

тихий, тихе, тиха, тихы
(cichy, ciche, cicha, cisi)

1. Прочытай і запамятай кінцівкы.

Єднотне чысло		Множне чысло		
Мужскій рид	Середній р.	Женьскій р.	Для вшыткых родив	
Н.	тих- ій	тих- є	тих- а	тих- ы
Р.	тих- ого		тих- ой	тих- ых
Д.	тих- ому		тих- ій	тих- ым
В.	тих- ій	тих- є	тих- у	тих- ы
	тих- ого			тих- ых
Т.	тих- ым		тих- ом	тих- ыма
М.	тих- ым		тих- ій	тих- ых
К.	тих- ій	тих- є	тих- а	тих- ы

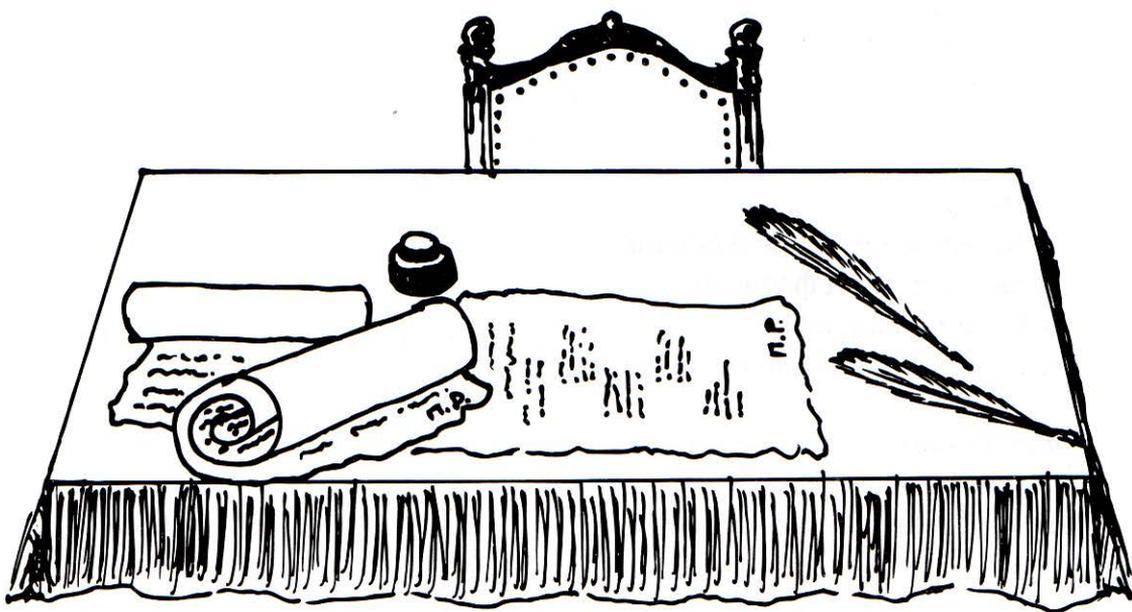
2. Повідж, яку кінцівку мат в творячым і місцевым єдн.ч. придавник мужского і середнього роду тихий, тихе (з осномом закінченом на -х)?

3. Впиш відповідню кінцівку.

- 1) Каждый любить тих ... люди.
- 2) Варвара любить тих ... сусідку.
- 3) Дівчатко было тих
- 4) До кіна треба ходити з тих ... товариством.

4. Напиш характеристику одмін придавників (п'ят речынь).

5. З жытьопису Павла Русина і верша „Похвала поезіі” выпиш придавники.

26. Стефан Криницький

Вродил ся в половині XVII столітя, блиско 1650 року,
а вмер около 1717 року.

Написал медже інчыма „Піснь Святому Стефану”
(Пісня сьвятому Стефану).

*1. Послухай і прочытай.

„Піснь Святому Стефану”
(фрагмент)

Стефан начаток предобрий
и мученик сей хоробрий
апостола и ангелу явил ся
украси ся
каменія
метанієм, –
моли нам в Христа избавленіє.
Подвиг терпя од фарисей,
от Еллин и садукей, –
як звіры тебе ухвативше
и убивше
прекраснаго,
пресладкаго,
ангела земнаго, нам вседобраго.

* * *

(З книжки «Русински /Руски писні», выбр.Н.Дудаш, П. Мурянка, Поезия
Лемків, Нови Сад 1997)

2. Прочытай і запамятай.

хоробрий – храбрий	– mężny, dzielny, śmiały
избавленіе	– zbawienie
подвиг	– wielki, niezwykły czyn, poświęcenie
терпя	– cierpiąc
од фарисей	– od faryzeuszy (faryzeusz – 1. w starożytnej Judei: członek sekty religijno–politycznej odznaczającej się ścisłym przestrzeganiem przepisów religijnych; 2. przen. człowiek fałszywy, obłudny, udający wielką pobożność; świętoszek, hipokryta)
Еллины	– nazwa starożytnych greków
ухвативше – зімали го	– złapali go (ухвативше – złapawszy)
часоприсловник	– imiesłów przysłówkowy
убивше	– zabili go (убивше – zabiwszy)
прекраснаго	– прекрасного
пресладкаго	– пресладкого
ангела земнаго	– ангела, котрий жыл на землі
вседобраго	– барз доброго

3. Перетлумач фрагмент верша на польскій язык.

... як зьвіры тебе ухвативше
и убивше
прекраснаго,
пресладкаго,
ангела земнаго, нам вседобраго.

4. Пavidж, як автор представлят сьвятого Штефана?

*Поривняльны ступені придавників

(Stopniowanie przymiotników)

1. Прочытай і запам'ятай.

Основний ступін – stopień równy

1) добрий	– dobry
2) сладкі / солодкі	– słodki
3) красний	– piękny

Выжший ступін – stopień wyższy

1) ліпшы
i	– lepszy
барже добрий	– (bardziej dobry)
менше добрий	– (mniej dobry)
2) сладшы / солодшы
i	– słodszy
барже сладкі / солодкі	– bardziej słodki
менше сладкі / солодкі	– mniej słodki
3) красшы
i	– piękniejszy
барже красний	– (bardziej piękny)
менше красний	– (mniej piękny)

*Найвыжший ступін – stopień najwyższy

1) найліпшы
i	– najlepszy
предобрий	– (przedobry, najbardziej dobry)
2) найсладшы / найсолодшы
i	– najśłodszy
пресладкі	– (przesłodki, najbardziej słodki)
3) найкрасшы
i	– najpiękniejszy
прекрасний	– przepiękny, (najbardziej piękny)

2. Повідж, котры (в верши) придавники сут ужыты в найвыжшым ступени?

3. Поданы придавники напиш в выжшым і найвыжшым ступени.

Основний ступін (Stopień równy)	Выжший ступін (Stopień wyższy)	Найвыжший ступін (Stopień najwyższy)
красний
добрий
солодкій
молодий

4. Прочытай і запам'ятай.

Поривнай лемківскы часоприсловники з польскыма.

***Часоприсловник незавершеного виду – Imiesłów przysłówkowy współczesny**

–учы, –ючы –ąc

чытаючы – czytając

бесідуючы – mówiąc, rozmawiając

сьміючы ся – śmiejąc się

***Часоприсловник завершеного виду – Imiesłów przysłówkowy uprzedni**

–вшы – wszy (po samogłosce)

– lszy (po spółgłosce)

прочытавшы – przeczytawszy

взявшы – wziąwszy

впавшы – upadłszy

27. Йоан Прислопскій

*1. Прочытай і оповідж.

Йоан Прислопскій вродил ся в Камяний коло Гривова, близко 1700 р. де його отец был сьвасценником. В 1738 р. покликано го на пароха. Продолжал добры традиции осьвіченого сьвасценничого роду, якій од пару поколінь полнил в Камяний свої послугы і як перший на цілий Лемковині зачал вести (од 1674 р.) метрикальны книги. Йоан Прислопскій од молодости занял ся переписуваньом церковных книг. Лишыли ся по ним медже інчыма: „Литургикон сьв. Йоана Златаустого” і „Ирмологіон”. В 1732 р. закінчыл працу над переводом з польского языка „Великого зеркала”, знаного в західньоевропейській культуры „Magnum speculum”. В 1734 році закінчыл працу над переписуваньом богогласника „Пісні церковны на вшыткы празники”, в яких – як мож припушати – сут і пісні його авторства. Та вершыном його осягнінь ест переклад на лемківску бесіду „Псалтыря Давидового”. Йоана Прислопского належыт уважати за вітця лемківского писаного языка. Хоц і перед ним были пробы хіснуваня ридной мовы в письмі, він перший сьвідомо доцінил тоту начальну вартист. Йоан Прислопскій вмер в 1773 році.
(П. Мурынка, Поезия Лемків, І. Лемкин, История Лемковины)

2. Прочытай і запамятай.

близко 1700 року	– близко тысяч сімстого року
Литургикон	– Mszał
Ирмологіон	– Hirmologion (księga zawierająca zbiór irmosów – początkowych kanonów oktoicha, triodi, minei i pieśni pochwalnych)
богогласник	– oktoich, zbiór duchowych pieśni i hymnów (materiał liturgiczny przeznaczony dla nabożeństw w ciągu tygodnia, rozdzielony na 8 tonów (гласы))
хіснувати	– zużywać, wykorzystywać
Псалтыря Давидового	– Psalterza Dawidowego
празники	– święta

3. Одповідж на зьвіданя.

- 1) Коли і де вродил ся Йоан Прислопскій?
- 2) Чым займавал ся од молодости?
- 3) Што переписал?
- 4) Што пе ретлумачыл з польского языка?
- 5) Што перетлумачыл на лемківскій язык?
- 6) За кого належыт уважати Йоана Прислопского?
- 7) Коли вмер Йоан Прислопскій?

4. Поданы назывники напиш в множным чыслі (w liczbie mnogiej).

Єдотне чысло (Liczba pojedyncza)	Множне чысло (Liczba mnoga)
традиция	традициі
послуга	
книга	
пісня	
ден	
язык	
бесіда	
проба	
вартыст	
пісма	

5. Поданы придавники напиш в множным чыслі.

Єдотне чысло	Множне чысло
добра	добры
метрыкальна	
цэрковна	
лемкіўска	
польска	
цїла	
осьвічэний	

*Йоан Прислопскій „Псалом 136”

1. Прочтай фрагменты.

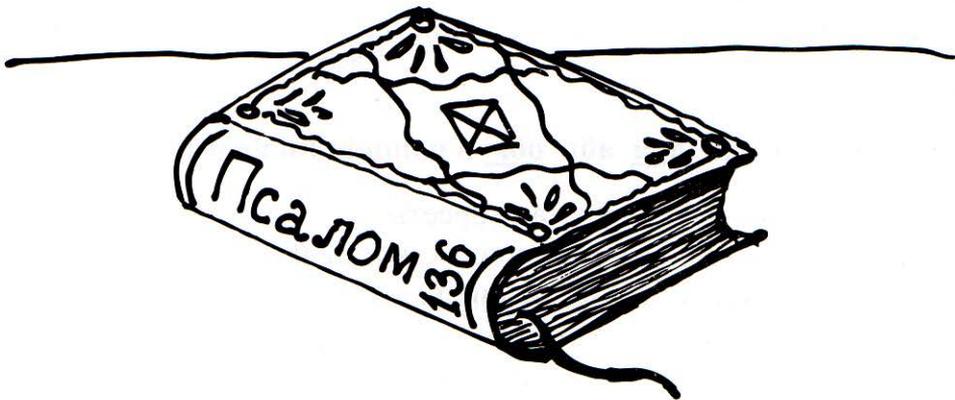
1. Над ріками вавилонскыма
тамесме сідили и плакали,
гдысме на тя споминали, Сіоне.
2. На вербині, на средку его,
повішалисме органы наша.
3. Бо нас там пытали,
котры нас в язї вели,
о словах пісній наших,
а котры нас вели о піснях,
співайте нам піснь котру
з пісній сіонських.
4. Якож будеме співати піснь Панску
на земли чуждой?
5. Єсли тебе забуду Іерусалміе,
нех забыта буде правица моя.
6. Нех присхне язык мой гортани моему,
єсли невспомню на тя,
єсли собі не предложу Іерусалима,
яко на початку весіля мого.
7. Памятай Пана на силы едомскія
в ден Іерусалимль,
котры мовят:
вынищте, спуштоште в нем
аж до ґрунтов его.
8. Цорко вавилоня, нудзницо,
благословенный, котрый отдаст тобі
отплату твою,
котрус отплатила нам.
(...)

(Фрагменты з книжки «Русински / Руски писні», выбр.Н.Дудаш, П.Мурянка,
Поезия Лемків, Нови Сад 1997)

2. Прочытай і запамятай.

пісні сіонскы	– pieśni proroka Jeremiasza
силы едомскія	– złe siły
Цорко вавилоня, нудзницо	– (дівко) córko babilońska
Babilon	– starożytne miasto nad Eufratem
Неволя	– власт дябла над гришнымы людми
Рыкы Вавилону	– гришний сьвіт повний терпіня
Єрусалим	– втрачений рай
Тоты што вымагают пісень	– ворогы, гнобителі, слугы дябла, што не знають милости
Сыны едомскы	– дяблы і демоны, слугы, котры зруйнували рай першых люди
	Жалібний сьпів того псальму кличе до покаяня (rokażania), жебы вернути ся в Небесний Єрусалим.
жалібний	– żałobny

3. Повідж, о кым і о чым оповідат ся в „Псальмі 136”.

Чысловнікы

Кілкiстны чысловнікы (Liczebniki główne)

1. Прочытай і допиш кінцовкы.

Н.	три	штыри	пят
Р.	трйох	штырйох	пят-ь- ...
Д.	трйом	штырй- ...	пятьом
В.	три	штыри	пят
	трйох	штырйох	пят-ь- ...
Т.	трйома	штырй- ...	пятьома
М.	трй- ...	штырйох	пят-ь- ...
К.	= Н.	= Н.	= Н.

2. Прочытай і павiдж, што значаюць кілкiстны чысловнікы?

- Н. два, оба (ученикы, столы, дiвчата, села), двi, обi (дiвкы, хыжы)
- Р. двох, обох (ученикiв, дiвчат, сiл, дiвок, хыж)
- Д. двом, обом (ученикам, дiвчатам, селам, дiвкам, хыжам)
- В. два, оба (села, дiвчата), двох, обох (ученикiв), двi, обi (дiвкы, хыжы)
- Т. двома, обома (учениками, столами, дiвчатами, селами, дiвками, хыжами)
- М. двох, обох (учениках, столах, дiвчатах, селлах, дiвках, хыжах)
- К. два, оба (ученикы, столы, дiвчата, села), двi, обi (дiвкы, хыжы)

3. Впиш чысловнік два або оба в адпавiднiй формi.

- 1) Баба дали (кому?) ... дiвчатам горсеты.
- 2) Они оповiдали о (кым?) ... хлопцях, котры поiхали до Амерыкы.
- 3) В класi не было (кого?) ... ученикiв.
- 4) В селi были (што?) ... муруваны хыжы.
- 5) Няньо поiхали на ярмак з ... дiвками.

Порядковы чысловнікі: третій, третя, трете

(Liczebniki porządkowe: trzeci, trzecie, trzecia)

1. Прочытай і павідж, што значаюць парадковы чысловнікі?

На якіх зьвіданьнях адпавядаюць?

Єднотне чысло

	мужскі р.	середні р.	жёнскі р.
Н.	третій (олувок)	трете (дівча)	третя (дівка)
Р.		третього	третьой
Д.		третьому	третьей
В.	третій	трете	третю
		третього	
Т.		третім	третьом
М.		третім	третьей
К.		= Н.	= Н.

Множнае чысло

Для вшыткіх родів

Н.	треті (олувкі, дівчата, дівкі)
Р.	третіх
Д.	третім
В.	треті (олувкі) третіх (дівчат, дівок)
Т.	третіма
М.	третіх
К.	= Н.

2. Напіш адпаведную форму парадковага чысловніка, напр.:

На лавці не было (третій) ...третього олувка.

- 1) Книжку дали (трете) дівчату.
- 2) Хыжу дали (третя) ... дівці.
- 3) Славко оженил ся з (третя) ... дівком.
- 4) Виділа ем (третя) ... качку.

***Громадны чысловнікі: двое, тридцетеро**
(Liczebniki zbiorowe: dwoje, trzydzieścioro)

1. Прочытай і павідж, што значаюць громадны чысловнікі?

Н. двое (люди)	тридцетеро (учеників)
Р. двоіх	тридцетерых
Д. двоім	тридцетерым
В. двое, двоіх	тридцетеро, тридцетерых
Т. двоіма	тридцетерыма
М. двоіх	тридцетерых
К. = Н.	= Н.

2. При громадных чысловніках напіш адмінок, напр.:

Бракувало двоіх ... качат. (двоіх – рождаючий)

- 1) Тридцетерым ... ученикам дали книжкы. (тридцетерым – ...)
- 2) Они оповідали о двоіх ... качатах, котры стратили ся в траві.
(двоіх – ...)
- 3) В лісі загнуло двое ... люди. (двое – ...)
- 4) Учителька пішла на прогульку з тридцетерыма ... учениками.
(тридцетерыма – ...)

***Дробовы чысловныкі**
(Liczebniki ułamkowe: $\frac{7}{8}$)

1. Прочытай. Запамятай, же сім осмин ест варыянтавом формом сім осмых.

- Н. сім осмин
- Р. семох осмин
- Д. семом осминам
- В. сім осмин
- Т. семома осминами
- М. семох осминах

2. Запамятай, же три четверты ма варыянтаву форму три чверти, а една осма – осмина.

3. Порахуй і перетлумач на польскій язык:

До семох осмин додати три чверти = ...

4. Прочытай кілкістны чысловныкі і запамятай писовню.

- 200 – двіста
- 300 – трыста
- 400 – штырыста
- 500 – пятсто
- 600 – шісто
- 700 – сімсто
- 800 – вісемсто / осемсто
- 900 – девятсто
- 1000 – тысяч / тысяч
- 1 000 000 – мільйон
- 1 000 000 000 – мільярд
- 1 000 000 000 000 – більйон

5. Прочытай і дадай. Суму напиш в зошыті словамі.

200 (додати) + 300 (дає) = пятсто (двіста а трыста дає пятсто)

$$300 + 400 =$$

$$600 + 300 =$$

$$500 + 200 =$$

$$700 + 300 =$$

$$800 + 400 = \text{тысяч двіста}$$

$$900 + 900 =$$

$$800 + 700 =$$

$$600 + 900 =$$

$$400 + 1\ 000 =$$

$$1\ 000 + 1\ 000 = \text{два тысячы}$$

$$3\ 000 + 1\ 000 =$$

$$4\ 000 + 1\ 000 =$$

$$30\ 000 + 60\ 000 =$$

$$50\ 000 + 50\ 000 =$$

6. З жытьопісу Й. Пріслопскога выпіш і прочытай чысловнікы.

28. Чи домашні роботи сут „сизифовом” роботом?

„Сизифова” робота то:
тяжка робота,
безцільова,
не даюча ефектив,
ідуча на марне.

Домашня робота ест тяжком роботом, а чом не можна повісти, же ест безцільовом, не даючом ефектив, ідучом на марне?

3. Повідж, што робит в хыжи твоя мама?

4. Повідж, ци помагаш мамі і як помагаш? Выкористай поданы слова.

прятати	– sprzątać
стерати	– ścierać
порох	– kurz
одпорошач	– odkurzacz
одпорошыти	– odkurzyć
мыти	– myć
граты / гратя	– naczynia
выгляды / вікна / облакы	– okna
підлогы	– podłogi
зробити сьніданя, вечерю, мериндю до школы / роботы	– przygotować śniadanie, kolację, drugie śniadanie (kanapki) do szkoły / pracy
варити	– gotować
полуденок / обід	– obiad
ледивка	– lodówka
заморожарка	– zamrażarka
жмыкати	– prac ręcznie
пралька	– pralka
прати в пральці	– prac w pralce
прасувати	– prasować

облечыня / лахы	– ubranie
прати	– prać
оболочына	– poszwa
оболочынка	– poszewka
пристэрало / плахта	– prześcieradło
стелити посьціль	– słać łóżko
підливати квітки	– podlewać kwiatki
кормити пса, ката	– karmić psa, kota
ходити на прогульку з псом	– chodzić na spacer z psem
кормити куры	– karmić kury
помагати в загоридці	– pomagać w ogrodzie
копати, садити, сіяти, полоти	– kopać, sadzić, siać, plewić
одрабляти лекціі з молодшым братом, молодшом сестром	– odrabiać lekcje z młodszym bratem, młodszą siostrą

5. Напиш оповідання на тему „Домашні роботи мойой мамы і моя поміч”.

6. Припомний си рецептуры лемківських страв з першой клясы середньої школы і другой клясы гімназіі.

7. Прочытай давны рецептуры.

а) Зупа зо сьвіжой капусты

Продукты: сьвіжа капуста, морков, компери, жменю рыжу, 2 лыжки зметанкы (верхнины), сіль, попер, жолток.

Компери, морков і сьвіжу капусту дрибно покряяти, всыпати до горця з горячом водом, як кус покыпит додати рыж, посолити і дальше варити. Жолток розколоти з зметанком і вляти до горця, додати попер і най кус покыпит.

(Покраяну сьвіжу капусту можна найперше спарити кропом, як лем закыпит, зараз одцідити і товды додати компери, морков, дальше так само).

б) Вар з квашеной капусти

Продукты: 2–3 літры вару, цибуля, омаста (солонина, масло, смалец, маргарина, олій), 1–2 ложки муки, сіль, попер, бобковий листок, подля уподобы кминок.

Заварити вар з бобковим листком, сольом, попрыом, кминком. Як вар барз квась то доляти кус вареной воды, кусцьок поцукрити. Додати засмажку – до пересмаженой цибулі з муком вляти кус вареной воды і помішати, вляти до вару і най кус покыпит. Істи з комперяма або хлібом.

в) Сьвіжа капуста з квасныма яблками

Продукты: покраяна капуста, морков, омаста і мука на засмажку, сіль, попер, 2–3 дрибно покраяны квасны яблка.

Покраяну капусту шмарити до кропу і хвильку варити. Одцідити, вляти кус вареной воды, омасту, дрибно покраяну морков, яблка, вкрыти прикрывком і най ся дусит, пару раз помішати. Як вшытко змякне додати засмажку, помішати, доправити до смаку і хвилю дусити. Можна додати дакы гнешні приправы.

г) Поливка

Продукты: 1 літра жентиці, яйце, кус муки, вода, сіль.

Жентицю заварити. Яйце розколоти з водом і муком. Вляти до кыпячой жентиці і заварити. Посолити до смаку. Істи з цілыма комперяма.

жентиця / жемтиця – serwatka, żętyca

г) Зупа з карпели

Продукты: 1 кг карпели, 1/2 літра молока, сіль.

Карпелі покраяти в паскы, зварити до мягкости. Одляти з горця половину воды, а доляти солодкого молоко і поварити пару минут. Посолити до смаку. Істи з комперяма.

карпелі – brukiew

д) Засмажаны карпелі

Продукты: 1 кг карпелі, омаста, мука на засмажку, сіль, оцет або цитриновий квасок.

Оструганы карпелі стерти на терлі з грубыма очкамі і зварити. З муку і омасты зробіти засмажку, розмішати з парома лыжкамі воды, в котрый варили ся карпелі і вляти до карпелі. Вымішати і доправити до смаку сольом, віцтом або цитриновым кваском. Істи з комперямі.

е) Супа з дыні

Продукты: 1 дыня, 1 літра молака, кус муку, сіль.

Дыню остругати з лупы і выбрати мяжку середину, рэшту пократы в кльоцкы і зварити, а пак одцідзіти. Зварену дыню потовчы товчком і заляти молаком.

До горнятка вляти кус молака, дадати кус муку і розмішати, вляти до дыні, помішати і заварити. Посолити до смаку. До супы можна зробіти стеранку.

є) Галушкы

Продукты: 1 кг компери (грулі / бандурок), мука, сіль, солонина.

Компери стерти на терлі (як на комперяны палята), одцідзіти на друшляку, дадати муку (кісто ма быти рідкаве), доправити до смаку, вымішати і класти лыжком до кыпячай воды. Варити 15–20 минут. Одцідзіти або выбрати лыжком (cedzakowa) і омастити солоніном. Заміст омащыня галушок солоніном, можна заляти вареным молаком і істи як зупу.

ж) Яшниця з молаком

Продукты: 5 яец, 1/2 літра молака, 3 лыжки муку, кус туцу.

Розколотити яйця, молако, муку і вляти на розтопленый туц, помішати, посолити до смаку і помішувати на пательні. Зосмажену яшницю можна посыпати покроеным зрлізуванцом.

туц / омаста – tłuszcz

3) Засмажаны сушены грибы

Продукты: сушены грибы, кус муки на засмажку і тушц / омаста, сіль, попер.

Сушены грибы вымыти, помочыти і покраяти. Зварити на мягко. На патэльні підсмажыти муку з тушцом (темна засмажка) і вляти кус вареной воды, помішати і вляти до горця з грибама. Варити 5–10 минут. Доправити до смаку. Істи з хлібом.

Місценазывныкы

Особовы

(Zaimki osobowe)

1. Прочытай і повідж, котры адмінкы маюць варыянтковы формы.

Єднотне чысло		Множнае чысло	
Н. я	ты	мы	вы
Р. мене, мя, ня	тебе, тя	нас	вас
Д. мі	тобі, ти	нам	вам
В. мене, мя, ня, мня	тебе, тя	нас	вас
Т. мном	тобом	нами	вами
М. мі	тобі	нас	вас

2. Напиш 5 речынь з выбраныма місценазывныкама в рождаючым адмінку, видячым і твораючым єднотного і множнаго чысла.

ВІН, ОНО, ОНА, ОНИ

1. Прочытай і повідж, в котрых одмінках сут вариянтовы формы.

Єднотне чысло

Множне чысло

Мужскій р.

Середній р.

Женьскій р. Для вшыткых родив

Н.	він	оно	она	они
Р.	його, него, нього, го		ей, ней, ней	іх
Д.	йому, ньому, му		ій,ни, ній	ім, ним
В.	його, него, нього, го		ей, ю, ню	іх
Т.	ним		ньом	німа
М.	ним		ній, ней	них

2. Допиш вариянтовы формы в мужским і женьским роді.

По приназывнику до місценазывника дописуєме н: ій – гу ній.

Мужскій р.

Женьскій р.

1) Неє його, ...	Неє ей.
2) Был єм в нього, ...	Іду до ней, ...
3) Даю йому, ...	Даю ій.
Іду гу ньому, ...	Іду гу ній, ...
4) Виджу його, ...	Виджу ей, ...
През нього, ...	През ню.
5) Іду з ним.	Іду з ньом.
6) Бесідую о ним.	Бесідую о ній, ...

Вертаний місценазыватьник себе (Zaimek zwrotny)

1. Прочытай і запамятай.

- Н –
- Р. себе, ся
- Д. собі, си
- В. себе, ся
- Т. собом
- М. собі

2. Впиш відповідню форму місценазыватьника себе.

- 1) В зеркалі виджу
- 2) Дам ... з ним спокій.
- 3) Я не бесідую зо
- 4) Треба добри думати о

Присвійны місценазыватьники: мій, свій, вий (Zaimki dzierżawcze)

Одміна присвійного місценазыватьника **мій**

1. Прочытай одміну і подля того взору одмін місценазыватьник твій.

Одмінок	Мужскій р.	Середній р.	Женьскій р.	Множне ч. для вшыткых родив
Н.	мій	моє	моя	моі
Р.	мойого, мого		мойой	моіх
Д.	мойому, мому		моій	моім
В.	мій, мойого, мого, моє		мою	моі, моіх
Т.	моім		мойом	моіма
М.	моім		моій	моіх

2. Допиш відповідні форми.

- 1) На подвірци не было (мій) ... кота.
- 2) На кермеши виділа єм (моя) ... тету.
- 3) До кіна піду з (моі) ... сестрами.
- 4) Марта оповідала о (мій) ... горсеті.

Вказуючы місценазівники: тот, сес / сесий (Zaimki wskazujące)

Одміна вказуючого місценазівника **тот**

1. Прочытай і запамятай кінцивки.

Одмінок	Мужскій р.	Середній р.	Женьскій р.	Множне чысло для вшыткых родив
Н.	тот	тото	тога	тоты
Р.		того	той	тых
Д.		тому	тий	тым
В.	тот, того	тото	тоту	тоты, тых
Т.		тым	том	тыма
М.		тым	тий	тых

2. Подля того взору одмін вказуючий місценазівник сес /сесий.

Зьвідуючы і односны місценазівники: хто, што, якій, котрий
(Zaimki pytajne / pytające i względne)

3. Прочытай.

- * **Вызначены місценазывныкі: каждый, сам**
(Zaimki określone / oznaczone)
- * **Невызначены місценазывныкі: якысій, хтоси, штоси, дахто, дашто**
(Zaimki nieokreślone)
- * **Одрикаючы місценазывныкі: ничый, ниякій, нихто, нич**
(Zaimki przeczące / zaprzeczone)

4. *Місценазывныкі в скобках напиш по лемківскы.

- 1) На лекції учителька похвалила праві (każdego) ... ученика.
- 2) Стипендию дали (jakimś) ... ученикам з першой клясы.
- 3) (Samemu)... трудно звірити.
- 4) Чьі то котыкі? – (niczyje)...?

29. 45 минут лемківского языка

1. Прочытай і повідж, яка єст роля учителя і ученика на лекції.

45 минут лемківского языка – то лекция в школі.

На лекції учитель вчит, а ученикы вчат ся.

Учитель – передає ученикам відомости, знаня і знавство.

Передає відомости з лемківской літературы, граматыкы і традиції, передає переконаня згідны з правдом і вправлят учеників до безблудного бесідуваня, чытаня і писаня.

Ученикы присвоюют відомости, здобывають знавство в практычным послуговуваю ся лемківскым языком. Чытают тексты з підручників, односят ся до прочытаного, до проблему, ідеї, резьюмуют, рецензуют, оповідают ся за геройом твору, оціняють, характеризуют особы, переписуют і розвязуют цвѣчыня, дополняють задачи, а декотры тексты деклямуют або сьпівають.

Окрем того ученикы призвычайяют ся до вспілжытя з ровесниками, до вспілробітництва, сопротивництва, вспілучасти в жытю групы лемківского языка і в жытю школы, і вспілістніня, яко етнічна лемківска менчист, з польском векшыстю.

2. Прочытай і запам'ятай.

передавати	– przekazywać
відомости	– wiadomości
знання	– wiedza
знавство	– umiejętności
вправляти	– ćwiczyć
односити ся, оповісти ся	– ustosunkować się
дополнити	– uzupełnić
спілробітництво	– współpraca
сопротивництво	– współzawodnictwo
вспілістніня	– współistnienie
менчист	– mniejszość
етнічна	– etniczna
векшист	– większość

*3. Прочытай і перетлумач на лемківській язык.

Выкорыстай Словник Ярослава Горощака, част польско–лемківска.

Mniejszością etniczną (w rozumieniu ustawy z dnia 6 stycznia 2005 r. Dziennik Ustaw Nr 17) jest grupa obywateli polskich, która spełnia łącznie następujące warunki:

- 1) jest mniej liczebna od pozostałej części ludności Rzeczypospolitej Polskiej;
- 2) w sposób istotny odróżnia się od pozostałych obywateli językiem, kulturą lub tradycją;
- 3) dąży do zachowania swojego języka, kultury lub tradycji;
- 4) ma świadomość własnej historycznej wspólnoty etnicznej i jest ukierunkowana na jej wyrażanie i ochronę;
- 5) jej przodkowie zamieszkiwali obecne terytorium Rzeczypospolitej Polskiej od co najmniej 100 lat;
- 6) nie utożsamia się z narodem zorganizowanym we własnym państwie.

4. Прочытай в тематычным словнику „Школа” М. Хомяк і М. Гурской розділы: Лекция, чынности учителя і ученика. (с. 34–40), Порядок. Дисципліна. (с. 18–21), Шкільний персонал (с. 9–11), а тіж корыстай зо Словника лемківско–польского і польско–лемківского і напиш по лемківскы трактатик на едну з поданых тем:

1) Лекция лемківского языка.

(Можеш выкорыстати тіж материял з підручника для другой клясы гімназіі)

2) Повинности учителя лемківского языка і учеників.

3) Як выражаш пошану для учителя, шкільного персонелю і старшых люди.

повиннист – обовязок

пошана – szacunek

5. Прочытай сьмішкы.

Называл ся Томас Едісон

Плачуча жена вышла з кабінету лікаря, тримаючы за руку запонуреного хлопчыка. Дьягноза лікаря потрясла ньом.

– Мі барз неприємні повісти вам того, але ваш сын ест розумово недорозвинений. Не надае ся до школы. – повіл лікар.

Того же вечера на родинний нараді постановено записати го до школы і почекати, што буде дальше.

Недолго чекали. По місяци учителька повіла родичам – він ест так глупий, же не надае ся до школы!

Тот хлопец называл ся Томас Едісон.

Edison Thomas Alva – америцкій вынахідник, головні в діліні електротехнікы.

запонурений – zaspiony

вынахідник – wynalazca, człowiek dokonujący odkrycia w jakiejś dziedzinie

Він знав вшиткы дати

В школі учитель был барз незадоволеный з будучого науковця Віктора Вайскопфа і повіл му – ты не знаш жадных дат.

– Ні, я знам вшиткы дати, лем не знам, што ся втовды діяло – одповіл Вайскопф.

Weisskopf Viktor – америцкій фізык

Сьмішки з книжки „Юмор – дело серьёзное” (Гумор–справа поважна)
Haliny Leszczyńskiej. Адаптация М.Хомяк.

На уроці релігії

Сьващенник на уроці релігії:

– Семан, што мусиме зробити, жебы достати розгришыня?

– Мусиме перше нагришыти.

Бесіда старшого ученика з наймолодшым учеником

– Петрусь, ци твій малий братик юж ходит?

– Іщы ні, але юж має ножкы.

(Вышпортал і записал Ваньо Дзядик)

урок – лекция

Присловники

1. Прочытай присловники і декотрых польскы відповідники.

Значыня	Зьвіданя	Приміры
1. способу	як? яким способом?	сьміло, купом, доцяп, вочымліню, взадгус, горизнач, долобриш, долознач, дораз, запоряд, впівперек, по польскы, по лемківскы ітд.
2. часу	коли? покля? од коли? з якого часу?	вчера, гнеска, заран, тепер, літом, зимом, осіньом, осіню, днес, гнес, влони, дотля, закля, товды, втовды, даколи ітд.
3. місця	де? докаль? одкаль? кади?	там, ту, всяди, вліво, вправо, зверху / зверху, зозаду, спереду, тади, дорогом, згори, лісом, луком, гев, нигде, одтамаль, дома, догоры, долину ітд.
*4. міры і ступеня	кілко? кільо? як дуже? накілко? яком міром?	дакус, веце, дуже, кус, дост, барз (уважні), вдвоє, більше, нативко ітд.
*5. причыны	чого? прошто? з якої причыны?	згоряча, зосліпу, зглуца, прото ітд.
*6 цілі	чом? пошто? в якій цілі?	зато, назло, назле, нароком

доцяп	– całkiem
вочымліню / в очымінь	– w okamgnieniu
взадгус	– tyłem do przodu, na opak
горизнач	– na wznak
долобриш	– brzuchem do dołu
долознач	– na brzuchu
дораз / одраз	– od razu
запоряд / за порядком	– po kolei
впівперек / на півперек / впїлперек / на пїлперек	– w poprzek
влони /гвони	– w ubiegłym roku
дотля	– dopóty, dotąd, w znaczeniu czasowym lub przestrzennym
закля	– zanim
нароком	– umyślnie, specjalnie

2. Улож речыня з присловнікамі, при котрых сут польскыя адпавіднікы.

30. Як ваше здоравля?

Здоравля / здоравя і профіляктыка

1. Прочытай і запамятай.

Здоравя / здоравля – добрый, нормальний стан чловечого організму, стан організму не дитхненого хворотом; добре самопочутя фізычне і психічне.

Профіляктыка – діяня і средства стосуваны в цілі предбезпечаня хворотам .

средство	– środek
предбезпечаня	– zapobiegania

2. Прочытай і повідж, што треба робити, жебы не хворити, як забеспечати ся перед хворотом.

- 1) Істи барз дуже ярин і овочив, бо маюць дуже вітамін.
- 2) Пити яриновы і овочевы сокы, а тыж юху зо сушених овочив.
- 3) Не пити не перевареной воды.
- 4) Не пити зимной воды коли ест ся здушеным.
- 5) Не сідати на перетязі і не ходити по двори з мокром головою.
- 6) Я не сідати на мокру землю, на бетон, на камін, треба си постелити дашто грубше, напр. вовнянку, торбу або зошыт.
- 7) В зимі тепло ся облікати, вдівати шапку, теплы рукавиці і шкарпеткы.
- 8) По перемокніню черевіків ногы треба мочыти в горячий воді зо сольом пити горячу гарбату / тею з малиновым соком і гывтати вітаміну Ц.
- 9) В зимі по купели тепло ся облечы і сідати в теплі зо штыри години.
- 10) Мыти зубы щиточком і пастом, котра забеспечат зубы перед прегнойом, гумусом, часто ходити до стоматольога.

11) Треба знати, же никотина / дуган, алкоголь / палюнка і наркотики барз шкодят молодым, бо їх внутришні органы (плюца / ключы, серце, жолудок, мозок, печинка, ныркы) роснут і треба ім в тым помагати здоровым ідлом і вітамінами, а не трутком, бо заміст розвивати ся будут халіти, так як схаліє молода рослінка підливана трутком.

хворота	– choroba
здушений	– sposony
перетяг	– przeciag
гывтати	– połykać
дуган	– tytoń
палюнка	– wódka
плюца / ключы	– płuca
мозок	– mózg
печинка	– wątroba
ныркы	– nerki
халіти	– marnieć, ginać

1) Што поможе заховати добре самопочутя?

1) Одпочынок – перерва в науці, роботі, діяльности до набраня сили.

а) сон – фізіольогічний стан зможливаючий організовы одпочынок і одбудову справности вшыткых органив;

б) слобідний час на розрывку, котра служыт одпружыню, дає одпочынок, бавит, розвеселят;

в) формы розрывкы:

– спорт: футбол–пилка ножна, сітчатка – пилка сіткова, кошыківка, летіня (літаня), скокы, теніс, роверовий спорт, вітроплавництво, шляка / спідвей, куглі / круглі, рыбацтво, пльваня (увага – купаме ся лем в вызначеных або знаных місцях, не скачеме до „незнаной воды”, бо можна зопсути си / скварити хырбет / пандзір), нурцюваня / нуркуваня / пікуваня, нартярство, лыжварство, гокей

– прогульки, шпацируваня по сьвіжым повітрю, напр.: в лісі при збераню грибів, яфыр, малин, ягід

– танец – дискотека, лемківскы танці в танцювальний групі Кычеры, Лемковины ітд.

- сьпів – сьпівня зо сьпівочом лемківском групом
- чытаня книжок, лемківской пресы
- телевізійны програмы
- забавы з компютером
- кіно
- театр / театар
- музычны концерты

2) Што іщы поможе заховати добре самопочутя окрем одпочынку?

Подумай, ци:

а) систематычна наука, а чом?

Бо товды не маш залеглости і заповіджена клясивка, повторюваня материялу, тест менче тя стресує і не мушиш сідити по ночах, жебы в остатній хвилі надрабляти бракы, і не будеш бояти ся найгіршой оцены, бо достанеш добру і товды будут задоволены з тебе учитель і родиче, а ти будеш мал окрем доброй оціны добре самопочутя.

б) Вывязуваня ся з домашніх обовязків, а як родиче сут задоволены з тебе то і ты єс задоволений з себе і маш ліпше самопочутя, передовшыткым психічне.

скварити	– uszkodzić
хырбет / пандзір	– kręgosłup
нурцюваня / нуркуваня / пікуваня	– nurkowanie
аквалюнгар	– płetwonurek
преса	– prasa
ягода	– poziomka
рыбацтво	– łowienie ryb
рыболовство	– łowienie ryb, zwykle zawodowo

4. Напиш писемну роботу на тему „Здоровля і добре самопочутя в великій міри залежыт од мене”.

5. Улож крижывку до гасла „Профіляктыка”. Выкорыстай слова з тексту.

П
Р
О
Ф
І
Л
Я
К
Т
Ы
К
А

Приназывник

1. Прочытай речыня і падкрэшлийrinaзывныкы.

- 1) Ученикы ідут до школы.
- 2) Діти купили квітки для мамы.
- 3) В хыжи было трое люди.
- 4) Коперту полож на телевизор.
- 5) Од рынку до школы было 30 сто метри.
- 6) Над столом вісит лямпа.
- 7) При лавці стояла учителька.
- 8) Оповідали сме о горах.
- 9) За риком был ліс.
- 10) Під столом лежал кіт.

2. Повідж, перед яком частьом мовы стоятrinaзывныкы і што выражают?

31. Бескід Низкій

1. Прочытай інформациі о горах.

Бескід Низкій в горах Карпатах (вздож головного гырбета Карпат).

Высокіст гір – 1000 метрив над плоскостьом моря, найвыжшы то:

Яворина, Лацкова, Магура, Холм і інчы.

Горы поккрыты сут лісамі, в котрых роснут сосны, смерекры, ялиці, буку, грабы, дубы, шквіркы (modrzewie), тисы, ліщина і інчы.

В лісах роснут грибы: правдивы грибы / білякы, сосьнякы (maślaki), рыджыкы (rydze), козаку, голубинкы / голубінкы, жолты лесівкы / лісівкы (kurki), підпенькы / підпенкы (opieńki), підгрибівкы / синякы (podgrzybki), моримухы (muchomorog) і інчы. Роснут тыж ягоды (poziomki), малины, яфыры (czarne jagody, borówki), черниці, лісковы орихы, лісовы черешні і т.д. Жыє в них дика зьвірина: волкы (wilki), медведі (niedźwiedzie), лишкы (lisy), заяці, елені /сернякы, серны, дикы свині, самуры / самиці дика, вовіркы (wiewiórki).

В долинах до певной высокости розтігают ся поля. Поля сут каменисты, мало урожайны, але газдове сіют овес, ярец (jęczmień), жыто, пшеницу, конич, давно сіяли дуже лену (lnu), а садят компери / грулі / бандуркы (ziemniaki), буракы, давно садили іщы карпелі (brukiew).

Часто выжше над полями сут пасвиска, на котрых пасе ся худоба: коровы, телята, яливкы (jałówki), коні, гачата (źrebięta), уці (owce), бараны, козы. На луках росне зіля: божа кровця (dziurawiec), кырвавник (krwawnik), польн (piołun), мята, конопелька (zawilec), іскорник (jaskier), чабрик (macierzanka), тендява (goryczka), дресен (rdest), румянок, бодак (oset), кукіль (kałol) і інче.

При хьжах, в загоридках газдыні садят капусту, помідоры, каляфйоры, цибулю, чеснок, зризуванец (szczypiorek), а сіют морков, петрушку, цвиклі (czerwone buraki), біб, фізолю /фізолу, горох, дыню, огуркы, редковку (rzodkiewkę), шалату (sałatę) і інчы ярины.

Найбарже популярны квіткы то: ружы, фіялкы (fiołki), астры, конваліі, тулипаны, нарцизы, півоніі, матвійка (maciejka), стокроткы.

В садах роснут яблони, грушы, сливы, черешні, вышні, винничкы (porzeczki), геацкы (agrest), часом виноград і інчы овочевы дерева і крякы.

Климат острый, континентальний, сухій, о середній температури.

Атмосферичны опады середні. Зимы переважні остры зо шнігом і морозами.

Богатства: мінеральны воды (щавы), ропа, нафта (камфіна).

Преважні в чыстых гірскых риках жыют такы рыбы: пстругы (pstragi), мерены, головачы (малы рыбы), яльці.

2. Одповідж на зьвіданя.

- 1) Чым поккрыты сут горы?
- 2) Якы дерева роснут в лісах?
- 3) Што іщы росне в лісах?
- 4) Якы грибы роснут в лісах?
- 5) Што росне на полях?
- 6) Якы зьвірята пасут ся на пасвисках?
- 7) Яке зіля росне на луках?
- 8) Што газдыні сіют і садят при хыжах?
- 9) Якы сут найбарже популярны квіткы?
- 10) Якы овочевы дерева і крякы роснут в садах?
- 11) Якій єст климат?
- 12) Якы сут зимы?
- 13) Якы богатства?

32. Зіля. Трави. Бурян

(Назви зібрані через Петра Кляя)

1. Прочитай і улож тематичний словничок подля лемківської азбуки (wg alfabetu)

1) зіля	– ziele
2) травы	– trawy
3) бурян	– chwasty lub gwiazdnica
pospolita
4) папортина / папротник / папроч	– paproć
5) івка / кінська трава / куделиця /
куділка / смеречок	– skrzyp polny
6) нетота / відляк	– widłak
7) коприва	– pokrzywa
8) ямелина / імйола	– jemiola
9) квасниця / квашниця / щава	– szczaw zwyczajny
10) дресен	– rdest
11) лобода	– lebioda / komosa biała
12) божы очка / вітровы квіткы	– goździk kropkowany
13) кукіль	– kąkol polny
14) псе молоко	– wilczomlecz sosnka
15) копытник / копыток /
кіньскы (коньскы) копытка	– kopytnik pospolity
16) лотат / качыньці	– knieć błotna
17) чарнушка / чернушка	– czarnuszka siewna
18) черевічкы / коникы /
коникы польны	– tojad
19) конопелька	– zawilec gajowy
20) іскорник / іскерник /
куряча съліпота / шліпота	– jaskier
21) гірчыця / псівнак / пшивнак / пчивнак	– gorczyca polna
22) фіялка	– fiołek
23) божа кровця	– dziurawiec
24) кабатик / парасолькы / гусі лапкы	– przywrotnik
25) божы яблочка / туричка	– rzepik pospolity

26) бовгай	– przelot pospolity
27) выка / черкітка	– wyka
28) лядник	– groszek żółty
29) заяча капуста	– szczawik zajęczy
30) блющ	– bluszcz pospolity
31) куридупкы / перевістка	– pierwiosnek
32) гырмотник	– tojeść rozesłana
33) овийка / повітиця / овиячка	– powój polny
34) коштывал	– żywokost lekarski
35) жабі очка / незабудка	– niezapominajka
36) диванда / сукенка Маткы Боской /
боже жытце	– dziewanna
37) божа пшеничка	– lnica pospolita
38) бобівник	– przetacznik bobownik
39) дзвінкы / дзвонкы	– szelężnik
40) коцурянка /коцуры яйца / коцурина	– bluszczuk kurdybanek
41) глуха /дика копривка / вытрищ	– poziewnik szorstki
42) глуха /біла коприва	– jasnota biała
43) натха / натхник
(Приповідка: Натха – зілю найстарша матка)	– czyścica storzyszek
44) шалвій	– szalwia łąkowa
45) лебюдка / лебюдка	– lebiodka pospolita
46) чабрик / мацеридушка	– macierzanka
47) мята	– mięta
48) кінська мята / коровяча мята /
дика мята	– mięta długolistna
49) крута мята	– mięta kędzierzawa
50) попрьова мята	– mięta pieprzowa
51) райник / бабка / узка бабка /
подолгуваста бабка	– babka lancetowata
52) центерия /центория /ценцерия /
цинтория /дзендзелия	– centuria pospolita
53) тиндява / тендява / дендява	– goryczka orzęsiona
54) терлич / тирлич
(Приповідка: Як не поможе тендява і тирлич, то не поможе нич.)	– goryczka trojeściowa
55) барвінок	– barwinek
56) липник /липец / прилипен /
прилипец / овивайка / сплітка / овийка	– przytulia czepna

- 57) хабзина / хабз / чорний без /бзик / боз – dziki bez czarny
- 58) валеряна – kozłek lekarski
- 59) шедец / матичне зіля
(Приповідка: Шедец – цілому зілю отец).
- 60) стокротка / романик – stokrotka pospolita
- 61) боже жытко / боже жытце / боже жыто – szarota leśna
- 62) ушы / дикы ушы / дзядовскы ушы – uczep
- 63) кырвавник / крвавник / кровник – krwawnik
- 64) румянок / румянец / руменец – rumianek
- 65) маруна – maruna (ogrodowa)
- 66) роман / румян / білы квіткы – złocień właściwy
- 67) ратыш / ратуш – wrotycz pospolity
- 68) боже деревце /
віз–деревце / віз–деревко – bylica boże drzewko
- 69) полын / повын / полым / полон – bylica piołun
- 70) чорна былль / чорна быля – bylica zwyczajna
- 71) лопух / віпух /сивий / опух /
лопуша / опуша – podbiał
- 72) гіркій лопух / гіркій опух /
колячий віпух – łopian
- 73) щербак – ostrożeń warzywny
- 74) глухій бодак / осут /осотя – ostrożeń polny
- 75) бодак / бодача – ostrożeń lancetowaty
- 76) синец / блават / блаваток – chaber bławatek
- 77) кролячы ушка / гойовы листя – chaber miękkowłosy
- 78) міцне зіля – chaber łąkowy
- 79) твердостий / придорожник / цикория – cykoria podróżnik
- 80) май /майник / майка / мляч – mniszek lekarski
- 81) свиняк / млич – mlecz zwyczajny
- 82) гістцове зіля – kokoryczka
- 83) вовча калина / псяча калина – czworolist
- 84) сітник /сіпник / кінській (коньській)
різанец – sit
- 85) спячник – wełnianka
- 86) смычка / кошыці – sitowie leśne
- 87) трустина – trzcina
- 88) стоколоса – stokłosa (i inne podobne trawy)

89) пирий / пирчиця	– perz
90) сторчык	– storczyk (z białymi kwiatami, pachnący)
91) зазулька / зозулька / зозуля / кокучкове зіля / кукувка	– storczyk (z czerwonymi kwiatami)
92) татарській коринь	– tatarak

2. Выбер 10 зіль і опиш їх, напр.:

Мята – зелена, пахняча рослина, єст выкорыстувана в лічніцтві, а тіж яко приправа, росне в горах. Давно Лемкы ужывали мяту при болях жолулка, а сушену додавали тіж до гомілок і рускых перогів.

Выкорыстай:

- Словник Я. Горощака, част польско–лемківска,
- підручник ботанікы, енцикльопедию,
- Лемківскы календары (1993, 1994, 1995)
- „Домашній лікар” з Місяцослова (1853) Александра Духновича ітд., а тіж збер відомости од бабы і старшых Лемків. Можеш написати, котре зіля додавали до ідла зьвірятам, напр.: кырвавник – пульчаткам / індичаткам, дресен – качаткам, коприва – пацятам.

3. Побесідуй з сусідом / сусідком з лавкы о выкорыстаню зіля в приготуваню страв, напр.:

квасниця – з квасниці варит ся зупу.

мята – в получыню з попрыом ужывана до сыра на рускы перогы, гомілки, а тіж до мятового сосу і помідоровых коктейлів.

хабзина – сок з чорных овочив можна доляти до гарбаты, при пересту – джыню, варят тіж гарбату з высушеных овочив.

чарнушка / чернушка – до посыпаня хліба, булок перед печыньом, а тіж до тлустых /тустых страв.

коприва (молоды листкы) – до смажыня яшніці.

лебіотка, свиняк /млич (молоды листкы) – до приготуваня шалаткы з оливком.

4. Улож крижывкы (лем з назв зіль) до гасла „Румянок” і „Придорожник”.

Р
У
М
Я
Н
О
К

П
Р
И
Д
О
Р
О
Ж
Н
И
К

Синтаксис – наука о речынях

(Składnia– nauka o zdaniach)

Тыпы речынь зо взгляду на ціль выповіді

(Typy zdań ze względu na cel wypowiedzi):

Розповідны речыня (zдания oznajmujące):

Проф. др Емилиян Чырняньскій был ректором Ягелльоньского Університету.

Зьвідальны речыня (zдания pytające):

Ци знаш лемківських науковців?

Розказовы речыня (zдания rozkazujące):

Ідте до чытальні.

Выкрічны речыня (zдания wykrzyknikowe):

Але ліе!–розповідне выкрічне.

Хто там зас?! – зьвідальне выкрічне

Не докучай! – розказове выкрічне

Поділ речынь зо взгляду на будову

(Podział zdań ze względu na budowę)

Просты речыня

(Zдания pojedyncze)

Оринка іде.

Матвій летит.

Зложены речыня

(Zдания złożone)

Як получыме оба просты речыня,
то будеме мати зложене речыня.

Оринка іде, а Матвій летит.

Розшырене речыня
(Zdanie rozwinięte)

Мала Юльця іде до школы.

Прирядні зложены речыня
(Zdania złożone współrzędnie)

То был барз долгі жытьопис і прато не дочытал ем до кінця.

Підрядні зложены речыня
(Zdania złożone podrzędnie)

Гнеска підеме до кіна „Муза”, бо грают там добрый фільм.

Нерозшырене речыня
(Zdanie nierozwinięte)

Марися іде.

Єдноскладове речыня
(Zdanie jednoczłonowe)

Ліе. Гырмит.

Двоскладове речыня
(Zdanie dwuczłonowe)

Дойдж ліе.

Выслив, выповіджыня, выповід – вшытко, што повідаме жебы переказати якасу інфармацыю.

Як в выповіді ест предыкат

(особова форма часослова – orzeczenie / osobowa forma czasownika)
– то маме **речыня** (zdanie).

Як в выповіді неэ предыката

(особовой формы часослова – bez orzeczenia / osobowej formy czasownika)
– то маме **ривноважник речыня**. (równoważnik zdania)

З дороги! Обоє на дорозі. На єдний нозі. Нарешті дома.
Нарешті сьніг! На кінци села. На сярэдзіні улиці.

1. Напиш, якы то речыня, напр.:

Учениця пише. – прасте речыня, нерозшырене.

Пішол до работы, бо няньо захворили. – зложене речыня.

- 1) Професор Мохнацкй вродил ся в Баници. – ...
- 2) Вшытко інче мы стратили, лем бесіда нам остала. (І. Русенко) – ...
- 3) Тішыт ня, же діти чытают. – ...
- 4) Як си постелиш, так ся выпеш. – ...
- 5) На єдний нозі. – ...
- 6) Травы косили все рано з росом, бо товди коса ліпше косила.
(А. Барна) – ...
- 7) Заран підеме там, де гнеска Варвара нашла сосьнякы.– ...
- 8) Квітки схаліли. –...
- 9) Змеркат ся. – ...
- 10) Ішы ся тот не вродил, штобы каждому угодил. (А.Павлович). – ...

33. Даміян Левицкій

*1. Прочытай і оповідж.

Даміян Левицкій жыл в половині XVIII ст.
Родом походил з Новой Веси, новосандецкого повіту.
Уложыл „Сборник духовных стихов и пісней”.
Писал ліричны вершы, любовны і оды.

2. Прочытай і запамятай.

Сборник духовных стихов и пісней (Збірник духовных верши і пісен) ліричны	– Zbiór duchowych (związanych z religią) wierszy i pieśni
любовны	– liryczne, uczuciowe, nastrojowe
ода	– miłosne
	– oda, uroczysty, patetyczny utwór poetycki opiewający wielkie idee, znakomitych ludzi, ważne zdarzenia.

3. Хто з познанных славных Лемків тіж вродил ся в Новий Веси?

В Новий Веси вродил ся тіж Даміян Савчак – правник, судовый
дорадник, посел до віденского парламенту.
Автор вельох адміністрацыйных устав – 1893, 1898.

Просте речиння

(Zdanie proste)

1. Прочытай і запам'ятай.

В двоскладовым речинню сут два головны члены:
підмет і предыкат.

Професор	выкладал.
підмет	предыкат
(podmiot)	(orzeczenie)

1) **Підметом** може быти (podmiotem może być), напр.:

Назывник в называючым одмінку (rzeczownik w mianowniku):

Професор выкладал.

Пару прирядных назывників (громадний підмет – podmiot zbiorowy):

Професорове, доценты і адюнкты выкладали.

Получыня назывника в называючым одмінку і назывника в твораючым одмінку з пріназывником „з” (połączenie rzeczownika w mianowniku i rzeczownika w narzędniku z przyimkiem „z”):

Мати з дівком пішли на грибы.

Чысловник з назывником (liczebnik z rzeczownikiem):

Дві дівкы оддали ся.

Місценазывник (zaimek):

Він сьпівал.

Інфінітив (bezokolicznik):

Чытати не давал.

2) **Предыкат** (orzeczenie) одповідат на зьвіданя:

што робит? што ся з ним діє? кым єст? якім єст?, напр.:

Ученик вчыт ся по ночах. (Што робит ученик?)

Ученик єст спячий. (Што ся діє з учеником?)

Петро єст драбом. (Кым єст Петро?)

Гуканя єст тупе. (Яке єст гуканя?)

а) Предикаты сут просты (orzeczenia są proste).

Простий предикат єст выражений часословом в особовий формі ознаємляючого, розказового і условного способу (orzeczenie proste jest wyrażone czasownikiem w osobowej formie trybu oznajmującego, rozkazującego i przypuszczającego), напр.:

Ученик вчыт ся по ночах. (ознаємляючий с.)

Ты не вчый ся по ночах. (розказовий с.)

Штефан не вчыл бы ся по ночах. (условний с.)

б) Іменний складний предикат (orzeczenie imienne)

Ночы были темны.

были – зв'язка (łącznik),

темны – прив'язочний член

(składnik imienny orzeczenia / nominalnego)

Ученик єст сильний.

в) Часословний складний предикат (orzeczenie werbalne złożone)

Ученик не може вчыти ся по ночах.

не може – зв'язка (помічне часослово в особовий формі) – czasownik pomocniczy w osobowej formie.

вчыти ся – інфінітив (основне часослово в формі інфінітива) – czasownik podstawowy w bezokoliczniku

г) Зложений складний предикат (orzeczenie złożone o strukturze skomplikowanej)

єст комбінаційом складного іменного і складного часословного предиката (jest kombinacją orzeczenia imiennego i orzeczenia werbalnego złożonego)

Він годен был написати лист.

Декотры люде не годны вчыти ся по ночах.

Не мусит то быти / яблоня з плодами, не мусит то быти / черешня з квітами.

(А. Гальчак)

3. При поданых прикладах напиш, якы то підметы і предыкаты, напр.:

Павел Русин писал вершы. – простий предыкат

Він написал іх зо штыри тысячы. – підмет выражений місценазівником.

- 1) Над полями стоїт літо. – ...
- 2) Сергій єст учеником. – ...
- 3) Поля зостали заляны. – ...
- 4) Ученикы будут студентами. – ...
- 5) Школяре сут веселы. – ...
- 6) Павльо хоче студювати математыку. – ...
- 7) Ученикы зачали писати трактатикы. – ...
- 8) Учениця з учеником пишут плян оповіданя. – ...
- 9) Учениці, ученикы і учытелі мают вакаціі. – ...
- 10) Двох школярив поіхат в горы. – ...

34. Владимир Хыляк

1. Прочытай і оповідж.

Вродил ся 27 липця 1843 року в Верхомлі Великій, пов. Новий Санч. Нижшу гімназію закінчыл в Новым Санчи, а выжшу в Прешові. Теольогію студювал во Львові і Перемишли. Был сьващенником в Долинах коло Шымбарку, Избах, Бортным і Літині. Вмер в 1893 році. В. Хыляк писал повісти, оповіданя, спомины, байкы і гуморескы. Своі творы підписувал псевдонімамі, напр.: Лемко, Лемко–Семко.

В повісти „Шыбеничний верх” представил жытя Лемків в пару селах західной Лемковины в часах Барской Конфедерации, коли то конфедераты часово стаціонували на Лемковині.

Акція зачынат ся в сьвато Покровы Божой Матери 1 жолтня 1768 року на кермеши в селі Солотвини, а кінчыт ся програном битвом коло села Избы в вересни 1770 року.

Головны особы в повісти: Иван Сметана – солотвинській шолтыс, його дівка Феся, Яцко Бреян – молодой хлопец з Изб, Андрий Ванько – уйко Яцка. Лемкы преставлены сут як люде робітны, релігійны, чесны / уцтивы послушны влади / власти, вынятком єст Петро Сьватківській – на початку негатывна особа, слабый духом гуляка.

Історичныма особама сут Казімеж Пулавскі (Kazimierz Puławski), маршалкове конфедерации: Біржаньскі (Birmański), Красіньскі (Kraśński), Шиц (Szyc), Міончиньскі (Międzyński), а тіж ізбянській парох (ягомосьць) Йоан Щавиньській і Иван Сметана. Ивана Сметану – невинного хлопа повішено през помылку (наголовок повісти – „Шыбеничний верх”).

Позитывным богатером з польской стороны єст Казімеж Пулавскі, котрий так повідат: „А Бог єст мі сьвідком, же хлопа не хтіл бым скривдiti ... Як деси так ся стало, то лем з вины моіх підвладных, котры ігноруют моі розказы...”.

Інчы творы: „Повісти і оповіданя”, „Руска доля”, „Великій перекінчык в малым розміри”, „Щесьця не в грошах”, „Кавальчык людского (чловечого) жытя” і вельо інчых.

2. Прочытай і запамятай.

Шыбеничний верх	– Szubieniczne wzgórze
руська / русиньска	– rusińska
російска	– rosyjska
доля	– los
перекінчык	– zdrajca

3. Odpвiдж на зьвiданя.

- 1) Коли і де вродил ся Владимир Хыляк?
- 2) Де ся вчыл?
- 3) В яких селах был сьващенником?
- 4) Што писал?
- 5) Якыма псевдонімамі підписувал свої творы?
- 6) Што представил в повісти „Шыбеничний верх”?
- 7) Якы творы іщы напісал?

4. Прочытай фрагмент повісти „Шыбеничний верх” і оповiдж.

Такой погідной і теплой осени, як была в 1768 році, не так зас скоро дiждут ся люде. На темно–блакітным небі ани єдної хмаркы, яснога сонця; оно, правда, не пригрівало уж так, як в Петрівці, але прото мирным і лагідным теплом обнімало земличку, якбы друга в році весна настала... Горділі ся зеленым замаєны верхы, густыма листочкамі вкрывали ся дерева. Птахам не спішні іщы было летіти за далеке море, веселым цьвірканьом, чирликаньом перекликували ся взаімні. Аж і спізнене овадя і мушкы, умным летом і в безконечным журганю любували ся жытьом.

І гурма люди, што серед натолпу выходили зо солотвиньской церкви, здавала ся рійком пчiл, яка по долгым зимовым сні вылегла на вільну простір і тепле сонечко. Днес празник Покровы, до того кермеш в Солотвинах. Зато і Служба Божа так ся продолжыла. За зле не возме ніхто оживлений гурк народа попри церкви. Ту старшы газдове витают посторонніх гости і просят іх до своїх хыж на хліб і сіль. Видно нерідко і такого постороннього, што го двох місцевых газдів тягне за рукавы од чугы, єден в свою сторону,

другій в свою. Мусит гіст торжественно обіцяти єдному кумови, што го одвидит перед вечырньом, і другому, што – по вечырні, а ні, втовды не штука і без рукавів остати ... Там стрійны парібци, в вызываючо натягненых на ухо капелюхах, опоясаны шырокіма ременямі з блищачым в спржкы і кілчата здобліньом.

В самозахоплію позерают по собі і, коли напредост уж, налюбуют ся тым лёгкым занятьом, втовды зачынают вести медже собом оживлену бесіду. Прислухаш ся ім, зміркуеш іх розмилуване лице, пізріня, звернене в єдну сторону ... Ех! ... Там, в кісным колічку дівчата – чудовий солотвіньскій квіт – позбераны до білых рантухів, гафтуваных запасок, червеных горсетів, квітчастых кабатів, в жолтых черевічках на высокых запятках, простоволоса, жебы переплетена ріжнокольоровыма басанункамі, русава коса одбивала ся од округліцького личка. Они перешептували ся зо своїх думок, якы в часі долгого богослужыня шугали в іх молодечых головках. Але ці правдивы тоты звірьюва-ня – хто то може збагнути? Речы – молоды дівчата не хтят вправді сами выявити таємніці свого сердечка, але дуже задоволены, коли одгаднете тоту тайну.

– Де ся затрясли нашы мамы, што так долго мусиме на них ждати? – повіла висока чорнобрівка, озираючы ся доокола.

– Тобі не о маму ходит Афійо – втрутила невеличка красотка, на першій позір, найкрашша медже дівчатмі – ты знаш, што они не дітина, не стратят ся, – а о того, жебы позераючы за мамом, зіркнути і на свого Матвія...

Вшыткы дівчата бухнули душеным, пілголосным сьміхом. Афія запонурилася.

– Яка з тебе сьвата, Фенцьо! – рекла напіл з гнівом, на – піл з насьмішком, – ледво ти высхло молоко під ..., а уж стрыляш очамі там, де не завсе ся годит! Коли бым могла зазріти до твоего серця, кед бым одгадла хто ся там загніздил...

Фенця зарумяніла, але старалася рівнодушно втримати свої думкы.

– Коли пересьвідчыш, што окрема няня є ішчы дахто інчий, та беру на ся яку лебо кару, аж і хоцбы танцувати днес ся не судило. Але кед мі не доведеш, та ти за кару Матвія одібу, а – думам – не тяжко мі приде таку пакіст зробиці.

При тым прудко обернула ся она на пальцях, вдарила запяткамі і перехылила кокетливо голову, якбы хтіла вказати своїй товаришці, же стати ю быти не хоц – яком суперницьом.

– Пристаю на то – одповіла весело Афійка, – я ся о Матвія не бою, бо він бідачыско пропадат за мною, як уця за пахнячым сіном...

– Вартало бы спрібувати, а пак буде видно – перебила Фенця, прибераючы вызываючу поставу.

– Не перебивай! – гнівно шмарила Афія, – ту о тебе ходит, а вас дівчата беру на сьвідків нашого спору.

– Слухаме – в доєден голос пристали дівчата.

– Ци вы виділи в церкві того шумного парібка, з червеным ременьом, в чузї перевішений на єдну страну, што стоял недалеко од крылоса?

– Виділи, виділи! Хто то? Одкале він? Певно не зо сусіднього села? Вывідували ся дівчата.

– А ты, Фенцьо, виділа єс го? – продолжуючы Афія в ей сторону.

– Ніт, я го не виділа, – несъмїло одповіла Фенця, яка не знала ся іщы одгрызати, а ту аж ся просит затаїти...

– Не виділа–с? Як же єс не виділа, кед ты раз–по–раз одвертала ся до крылоса.

– Та коли єм ся уж і одвертала, та лем по то, жебы дякову нуту підіматі і підтягнути ...

Така дітиняча одповід розсьмішыла вшыткы дівчата.

– Чом же маш таїти, Фенцьо? – повіла Феврося, ей найближша товаришка; – таж то нияка уйма, кед ся нам подабат гардий хлопец!

– Але–ж я го не виділа, та він ся мі і не подабат, – гнівниво одповіла Фенця.

– Якже знаш, же ся ти не подабат, кед єс го не виділа? Але–с ся зрадила! Засьміяли ся дівчата.

Фенця жалувала в душы своейою неувагы. Розгубліня надавало ей уродливому личку іщы більшой красы.

– Єдно уж знаме, – але о другым може іщы не вшыткы знате.

Преці тот паробок так ся засмотріл в церкві на Фенцю, што на „Вірую” хтіл іти до сьватоґо Причастия – шмарила наперекір Афія.

– Та ци я дакому бороню смотріти ся на мя? – одтяла ся Фенця.

– Кед ся призерал тот паробок, та видно ліпший розум має і очы в голові, як твій Матвій, або твій Семан, твій Фесьо, Гнатко. Таке несподіване выявліня дівочых упадабань до решты уперевержыло терпеливіст дівчат і они, не звертаючы увагы на хлопців, голосно зачали докаряті Фенці.

Але Фенцю уж штоси інче порушыло, она поблідла; коли, попри бесіді, одвертала ся до каждой з товаришок, взріла недалеко того незнаного парібка як спершы ся на камінне церковне огороджыня, зо заложеныма на грудьох руками, безустанні взерал ся в ню. Она одчула як ей сердечко мило затрепотало, як ей розгублювал зір його ласкавий...

– Ех, чоуж ты маме про парібків сваркы розчыняти? – хтіла звести Фенця товаришкы і свое розгубліня вккрыти – они вшыткы едних пригорщы пазьдзіря не вартают, не то, жебы сой нима голову морочыти! Ходте дальше, на зліст вшыткым Матвіям, Фецям, Гнатам, тай як іх там дальше люде окрестили, ходте, най ся нам не призерают!

І, вера, – громадка „білых гусят” высыпала ся поза церковне огороджыня, дою, але ани една красотка не забыла шмарити незауважено оком там, де надіяла ся взріти свойого любленого... Лем една Фенця не мала на тілько сьмілости, жебы свої оченята на бік звернути...

І зас вшыткы живо забесідували, передрізняли ся серед сьміху, жартували. Щасливіст молодых літ! (...)

(Адаптация тексту В.Хыляка – П. Мурынка, Лемківській календар 1993)

Подля ортографічных правых з „Граматыкы лемківского языка” (М. Хомяк, Г.Фонтаньскій, друге выдання поправлене і дополнене, 2004 р.), Словника лемківско–польского і польско–лемківского (Я. Горошак, 2004 р.) і традиційной лемківской вымовы, декотры слова з тексту мают шлідуючу писовню: променив, силь, горсетив, кабатив, позир, зиркнути.

5. **Одповідж на зьвіданя.**

- 1) Яка была осін 1768 року?
- 2) Де зачынат ся акция повісти?
- 3) Яке было то сьвато?
- 4) Што сьвідчыт о гостинности солотвинян?
- 5) Як облікали ся в Солотвинах дівчата і парібкы?
- 6) О кым і о чым бесідували дівчата?
- 7) Хто звернул увагу на Фенцю?

6. Напиш плян познаного фрагменту, напр.:

- 1) Осін 1768 року.
- 2) Початок акції.
- 3) Сьвато Покровы.
- 4) Гостиннист солотвинян.
- 5) Облечыня.
- 6) Бесіда дівчат.
- 7) Шумний паробок.

Другорядны члени простого речыня

(Drugorzędne człony zdania pojedynczego)

I. Прочытай і запамятай.

1. **Дополніня** (dopełnienie) – част речыня, котра адповідат на зьвіданя адмінкiв, окрем першого адмінка. Дополніня дополнят зміст надрядного слова – предыката (часослова в особовой формі), напр.:

Фенця вышла з церквы. (кого? чого? – з чого? з церквы.)

Шолтыс опікувал ся селянамі. (кым? селянамі)

Я рахую на тебе. (на кого? на тебе).

- а) **Пряме дополніня** (dopełnienie bliższe) переважні ест в видячым адмінку (bierniku). Розпознаеме го по тым, же при зміні з актывной стороны на пасывну стае ся оно підметом, напр.: Дівчата огваряли парібкiв.

(актывна сторона)	Дівчата	огваряли	парібкiв.
	підмет	предыкат	дополніня
	Брат	будуе	хыжу.
	Газдове	запрашалі	кумiв.

(пасывна сторона)	Парібкы	былі огваряны	през дівчата.
	підмет	предыкат	дополніня
	Кумове	былі запрашаны	през газдiв.

- б) **Непряме дополніня** (dopełnienie dalsze) розпознаеме по тым, же по зміні з актывной стороны на пасывну не змінят ся, дальше ест дополніньом.

2. **Придаток** (przydawka) ест членом підрядным до назывника і адповідат на зьвіданя : якій? яка? яке? якы? котрый? котра? котре? котры? чый? чыя? чые? чыі? котрый за порядком?, напр.:

наш кермеш (чый?) – ест выражений місценазывником,

історыя Лемковины (чого?) – ест выражений назывником,

тепла осін (яка?) – ест выражений придавником,

семий выгляд (котрый за порядком?) – ест выражений чысловником.

3. **Обставник** (okolicznik) односит ся до часослова і одповідат на зьвіданя як? де? коли? чом? пошто? в якій міри?, напр.:

Лет прудко. (як?)

Я мешкам там. (де?)

Мы придеме по вечырні. (коли?)

Обставники мают рижны значыня.

Обставник місця (miejsca) одповідат на зьвіданя: де? кади? одкаль? докаль? як далеко?, напр.:

Они приіхали з гір. (одкаль?)

Дівчата переходят тамади. (кади?)

При камінным огороджыню стоял паробок. (де?)

Мы підеме до села. (де?)

Обставник часу (czasu) одповідат на зьвіданя: коли? в якым часі? одколи? як долго?, напр.:

Він пришол гнеска. (коли?)

Она встала рано. (коли?)

Они рыхтували ся од вчера. (од коли?)

Обставник прычыны (przyczyny) одповідат на зьвіданя: прошто? з якої прычыны?, напр.:

Афія запонурила ся зо встыду.

Дівча плакало з жалю. (з якої прычыны?)

Ученикы підскакували з радості.

Обставник цілі (celu) одповідат на зьвіданя: по што? на што? в якій цілі?, напр.:

Я піду до skleпу по хліб.

Хлопы пішли за село косити.

Обставник способу (sposobu) одповідає на з'ясування:
як? яким способом?, напр.:

Дівчата бесідували голосно.

Я верну піше.

В автобусі сідали сме выгідні.

Обставник міри і ступеня (miary i stopnia) одповідає на з'ясування:
як барз?, напр.:

Кумів запрашали барз сердечні.

Він любил ю до болю серця.

Обставник вымогы (warunku) одповідає на з'ясування:
при якій околичности?, напр.:

В разі болю зажый лік.

Обставник уступкы (przywolenia) одповідає на з'ясування:
напротив кому? чому? без взгляду на што?, напр.:

Без взгляду на хвилю підеме до кіна.

На перекір родичам она пішла на танці.

2. Прочытай речыня і підкришлий доплніня (dopełnienia).

- 1) Паробок позерал на Фенцю.
- 2) Учыйтелька похвалила ученика.
- 3) Они підут з мамами.
- 4) Я рахую на тебе.
- 5) Він просил няня о грошы.

3. Прочытай речыня і підкришлий придаткы (przydawki).

- 1) Шумний паробок стоял при крылосі.
- 2) Пахняче сіно было юж в копах.
- 3) Два буры коты імают мыш.
- 4) Добрий ученик чытат книжкы.
- 5) Третья дівка мала гафтувану запаску.

4. Прочытай речыня, падкрішлий абставнікі (okoliczniki) і напіш, які маюць значыня, напр.:

Я думаю од вчэра. – абставнік часу (одколі?)

1) Він прішоў до Солотвін. (де?)	– ...
2) Они пйдут піше. (як? якім спосабом?)	– ...
3) Дівчата ішли сьпіваючы (як?)	– ...
4) Жены пішли за село грабаці. (по што? в якій цілі?)	– ...
5) Зо злості она ніч не повіла. (прошто? з якой прычыны)	– ...
6) Дівча плакало з жалю.	– ...

5. Выпіш голівны члены речыня:

6. Выпіш другорядны члены речыня:

7. Прочытай народны прыпівідкі (Л.К. 1993).

Хто ся выжше вдерат, пйд тым ся більше хвіе.

Як сам падаш, то не збывай з ніг інчых.

Хто з волцми прыстане – тот по волчы завіе.

Як маш слабий розум, то рыхтуй міцний хырбет.

(зобрал В.Хомік)

з ніг / ниг	– z nóg
з волцми	– z wilkami

35. Клавдия Алексович

1. Прочытай і оповідж.

Алексович Клавдия вродила ся 20 листопада 1830 р. в селі Красна, повіт Кросно, в родині сьвященника. Скоро осиротіла і виховувала ся в свого уйка епископа Тома Полянського. Закінчыла педагічний курс і заложыла пенсійонат для дівчат, а тіж товариство „Рускых Дам”. Писала дидактычны штукуы сценічны для чытальні Товариства ім. Михала Качковскаго: „Запоморочена” (1901), „Берко” (1908) і патрыятычны книжечкы для діти і молодежы: „Дві сестричкы” (1894), „Подорож Лядзі до Дідуся” (1909), „Время летит” (1910), а тіж байкы на основі народных легенд, напр.: „Заклятий медвід” (1912). Написала баляду „Пісня Ольдины” (1860). Алексович Клавдия вмерла во Львові в 1916 році. В байці „Заклятий медвід” (I–II част) на тлі фантастычных мотывів представила деякы моменты з жытя реального села.

дидактычны	– dydaktyczne (1. dotyczące nauczania, 2. moralizatorskie, pouczające)
рускій / русиньскій	– rusiński
російскій	– rosyjski
запоморочена	– otumaniona
Берко	– Berek
время (летит)	– czas (biegnie)
народний	– ludowy

2. Odpовідж на зьвіданя.

- 1) Коли і де вродила ся Алексович Клавдия?
- 2) Якій курс закінчыла і што заложыла?
- 3) Якы штукуы сценічны написала?
- 4) Што написала для діти і молодежы?
- 5) Яку написала баляду?
- 6) Што представила в байці „Заклятий медвід”?
- 7) Коли і де вмерла Алексович Клавдия?

3. Прочытай фрагмент оповідання „Час летит”.

„Лядзя вчыт ся барз добри”

I

Од часу, коли виділи сме Лядзю на веранді (...) минуло три роки. Час летит скоро! І... не верне ся!

Лядзя зрозуміла тоту правду і прото она імаєт кожду минуту, жебы не вымкнула ся без пожитку.

Лядзя вчыт ся пильно; она уважні слухат обяснінь пана професора, прото потрафіт повіджэне або прочытэне докладні оповісті своіма словама; а як легко приходит ій кожду задачу зробиці без ничьёй помочи.

Власьні тепер сідат при столі, жебы заданя писати... і засьпівала собі весело:

II

Засьпівай мі канарочку

Засьпівай миленько...

Мам задачу писати

О тобі, сёрдэнько.

А канарик розохочений зачал в тым тоні чудово выводіці своі трелі.

– О так, о так! Пречудово выводіціш ты своі трелі – повідат Лядзя до канарка. – Ах біда, ах біда, же я не розумію, што ты сьпіваш.

Легко бы мі было напісати мою задачу, як бы ты, мій золотокрылий пташечку, вшытко о собі высьпівал... Я все заданя одрабляю зараз по лекціі. Але вчэра надіхалі госьці... О, я люблю гости... Фені не было, почастунок мусіла ём сама на стил подати, а одрабляня задань треба было одложыці... і я дешто прызабыла з того, што сме вчэра з паном професором чыталі... А ты, мій пташечку... ты бы мі вшытко прыпомнул... Лядзя то піше, то бесідуе до канарка.

– Одкаль то ты взяў ся в нас? Де ёст твій рідный край?

Далеко... Далеко! Як же ся він зове?... А–га! Канарійскы астравы, на Атлянтэцкым океані. Астравы тоты повсталі од вульканычных выбухів. Клімат там мільный, тепільный; рослінніст буйна. Ёст там тіж астрав Мадэра, одкаль достаёме солодке віно, мадэру. А гандляре – пташнікы прывезлі тебе, мій пташечку, ту на нашу русіньску землю!

Лядзя піше... по хвілі повідат:

– Они то, тоты торговці розвозят твоіх спільбратів по цілым сьвіці...

Лядзя призадумала ся... По хвилі весело повіла:

– Єднак, єднак! Я такой кус розумію тебе, мій ты золотий пташечку. Тепер сьпіваш ты так мило, мельодийні, так чутліві. Знам... знам... ты сьпіваш мі тепер чудо красы моря в часі спокою: Корабель жене по чудово сриблистий поверхні моря, лишаючы поза собом долгу, фалдисту смугу, котра розсыпавшы ся в дрибны смужкы зараз і выгладжуют ся... І так, щесливо завитал корабель до пристані. Так мы чытали з паном професором!

Лядзя пише пильно... За хвилю скричала:

– Ей, ей! Пташечку ты мій! Чом же ты так розкричал ся? Аж крыльцямі трепочеш... Чом же то? Га–а?... Страх або одчай выражают твоі голосны ариі?! Знам юж, знам: тепер ты осьпівуеш окропнист розгуканого моря... При страшным гуку бурливых водофалд і гризных громах, бют величезны больваны корабльом о скалы, котрий гнаний страшечным гураганом не годен втримати ся на морских торах (морским шляку).

– Но–о! но–о! А може то значыт, пташечку мій, же то твій голосний крик розпуку, одчаю? І в міг перервал ты свій сьпів... сіл тихо на своім бантику, занутившы коротицьку, ледво чутну жалісну арийку.

Лядзя думат... а за минуту гварит:

– І тепер, і тепер я тебе зрозуміла! Тот переразливий крик твій значыт: корабель розбил ся і... утонул! Так і высунул ты нуту жалісну, як бы ты хтіл повісти „Вічная памят”! (...)

(Адаптація тексту К.Алексович – Мирослава Хомяк.)

4. Прочытай і запамятай.

канарик	– kanarek, gatunek ptaków z rodziny łuszczaków; występuje na Azorach, Maderze, Wyspach Kanaryjskich i Bermudach; w Europie udomowiony w XV wieku; wyhodowano przeszło 100 ras i odmian, selekcionowanych ze względu na różnorodność śpiewu lub formy upierzenia.
чутлыві	– tkliwie
одчай / розпука	– rozpacz

водофалды	– fale
грязны громы	– groźne grzmoty
больваны	– bałwany
бантик	– mała grzęda dla ptactwa domowego
чутна	– słyszalna
жалісна	– żalosna

5. Напиш плян оповідання.

6. Зроб скорочений опис оповідання подля того пляну.

7. Выпиш з оповідання „Час летит” 3 просты речыня і 3 зложены речыня.

36. Василь Чернецький

*1. Прочытай і оповідж.

Василь Чернецький вродил ся в 1837 році в Тарнавці, пов. Санок. Выховував ся в діда в селі Воля Цеклинська, ясельского повіту. Был сьвещеником. Писал історичны оповіданя, спомини і обычайовы оповіданя. Написал історичну повіст „Родина Ракочых в замку мукачцкым”, в котрий представил жытя патрийотичной родини Ракочых.

„Рид Ракочых выгас юж давно на Уграх, але про них знае оповідати каждый Мадяр, гордит ся іменом Ракочых, а коли єст смутний і змучений, най лем почує „Марша Ракочого”, то якбы оген втриснено в його жыли, забыват о смутку і змучиню, змордуваню, а його твар выпогаджат ся. І нич дивного, же імено Ракочых жые і жыти буде в памяти Мадяри, бо Ракочы, яко щыри патрийоты, офірували свої маєткы і жытя, борючы ся през 200 років о свободу свого народу, опираючы ся як тверда скала розгуканым фалям і орканам”.

В кінци повісти пише „Смутні мі было вспомирати про тых селян – Русинив, котрых кости лежат під мукачовскым замком .Они тіж проливали свою кров, помагаючы Мадярам під Ракочыма в борбі за свободу і народны права. А потомкы тых Мадяри гнеска замыкают уста потомкам тых Русинив, сут не ради, жебы вчыли ся азбуку і гварили „Отче наш” по рускы... Так юж быват на тым сьвіті”.

Наступны історичны повісти: „Два небеспечны дни зо шведской історії”, „Шведы во Львові в 1704 році”, „Наполеон I і його смерт на острові сьв. Єлены”, „Щастний Потоцкій і Христина Коморовска”, „Збуриня міста Єрусалим през римлян”, „Морове повітря во Львові”, „Два упыри” і вельо інчых.

В „Двох упырах” описал до чого можут допровадити забобоны і темнота.

Пише „Вшытко, што ту написал, не єст байком, але правдом, а діяло ся тото в селі Воля Цеклинська, в гірскых ясельскых сторонах. В котрым же році то ся діяло, трудно мі повісти, лем певне, же давно, бо я был товды малым школяріом, а нині юж мі пятдесятка выписала своє право в попереčných зморщках на челі”.

(Лемкин „История Лемковины”, O.Duć–Fajfer „Literatura łemkowska w drugiej połowie XIX wieku i na początku XX wieku”. Адаптація тексту на гнешній лемківській язык – М.Хомяк)

2. Прочытай і запамятай.

морове повітря	– powietrze „zaraźliwe” podczas epidemii
упыри	– upiory

3. Зроб скорочений опис жытя і творчости Василя Чернецкого.

4. Напиш, якы то части мовы.

1) дидактычны	– придачник
2) смутні	–
3) чытальня	–
4) байка	–
5) заперают	–
6) баляда	–
7) фантастычны	–
8) мотыв	–
9) представила	–
10) жытя	–
11) реальне	–

37. Владимир Щавинський

*1. Прочытай і оповідж.

Владимир Щавинський вродил ся в 1853 році в Климківці, пов. Горлиці. Його отец Йосиф был сьвещеником. По закінчынню гімназії записал ся на медицину на Віденским Університеті, але вшыткы свої даруваня посьвятил журналістиці. В Відни был душою руской кольонії. Все утримував звязкы з родином і все на літо приїзджал до ридных гір, найчастійше до о. Русиняка в Королеві Рускій.

Остатній раз, выїзджаючы з Лемковины взял зо собом грудку ридной землі, котру просил вложыти до свого гробу. Вмер в Відни 4 лютого 1913 року. До самой смерти не переставал писати. Писал дописы до газет і часописив. Свої статі підписувал псевдонімом „во”.

Любил подорожувати і писал реляції з тых подорожи і важных дій, в котрых брал участ: „По северний Італії” (По пілничний Італії), „3 Ніцеї”, „3 парижской выставки”, „Цніня за родинным селом” і інчы. Написал тіж „Самоучок німецкого языка”.

В часі войны сербско–турецкой выїхал до Белграду і там працювал в войсквым лязареті. В реляції з той войны писал: «На голос князів рушыл нарид сербскій і чорногорскій як еден муж против величезным турецкым войскам – а коли на полудни заясьніла перша блискавица, спішыл каждый Славянин, котрий чул любов до своей вітчизны, еден з оружом в руках в ряды славяньскых охотників (добровольців), а другій зо щырым даром в цілі освободжыня Славян – невольників”. Барз тепло пише о братах Сербх, з котрыма лучыт го медже інчыма тота сама віра „Я горджу ся тым, же належу до православной церкви”. Пише тіж о барз добри zorganizуваний медичний помочи воякам, о санітетках – сербскых аристократках, котры з великым посьвачыньом помагали ратувати жытя раненым воякам.

„Приемні было візитувати російскы або англицкы лязареты. Здавало ся мі, же ем в якысий віденскій клініці. І інчы лікаре, котры знали французскы і російскы лязареты з остатньої войны, были задивлены добром организацией і порядком”.

(І. Лемкин „История Лемковины”, Н. Дуц–Файфер „Literatura łemkowska w drugiej połowie XIX wieku i na początku XX wieku”).

(Адаптація текстив на гнешній лемківскій язык – М. Хомяк).

2. Прочытай і запамятай.

даруваня	– (tu) talent, zdolności
журналістыка	– (tu) dziennikarstwo
русской / русиньскай	– rusińskiej
російскай	– rosyjskiej
статі / допісы	– artykuły
северний	– (tu) północny
цніня	– tęsknota
оружа	– broń
санітэтка	– sanitariuszki
лязарет	– lazaret, szpital wojskowy, urządony doraźnie podczas wojny

3. Выбер з тэксту тры рэчынны і перетлумач іх на польскай мове.

4. Выпіш з тэксту па два: назывнікі, часаслова, надавнікі, чысловнікі, місценазывнікі, прысловнікі і прыназывнікі.

38. Модест Гумецькій

*1. Прочытай і оповідж.

Модест Гумецькій вродил ся 3 квітня 1842 року в селі Токарня в саноцькым повіті, в родині сьващенника. Основну школу закінчыл в Кросні, гімназію в Ряшеві. Записал ся на богословіє, але скоро перешол на медицину в Кракові, а пак в Відни. В 1871 році дистал дипльом доктора медицины. Был лікарйом в Ліску і Добромілю, а од 1863 року през 26 років в Кросні, котрого през якысий час был бургомістером. Был барз поважаным чловеком през мешканців Кросна і околиц, особливі по епідеміі холеры, коли з великым посьвачыньом ефектывні помагал хворым. Яко солідний лікар і порядний чловек доробил ся маєтку і купил село Рипник, в котрым остал похований в 1899 році.

М. Гумецькій был чловеком талантливым в вельох ділинах. Писал вершы, оповіданя, есеі, репортажы по рускы, польскы і німецкы. В рускоязычных творах підписувал ся псевдонімом Марія од Сіона, в польскоязычных Nieznany.

Найважнійшыма його публикациями сут:

„Poezyje przez Nieznanego” (1876),

„Aforyzmy na tle przyrody” (1877),

„Nero czyli wielcy bohaterzy” (1880),

„Думкы і думы” (1881)

і наукова публикация „Darwinizm” (1878),

а тіж адміністраційны меморялы.

Поезия Гумецкого (Poezyje przez Nieznanego) ест писана в духу польского романтизму (Адама Міцкевича і Юлюша Словацкого, а тіж Зигмунта Красіньского).

„Думкы і думы” то головні патрийотычно–історична і релігійна лірика. Приклад темы на фрагменті верша „На горах ”:

На горах – гей там сьвіт мій!

Там родил ся – там я взриск,

Там плекал ся я тугой –

З оттам душу в сьвіт понюс!

(Адаптация тексту М.Хомяк, з книжки О.Дуць–Файфер „Literatura łemkowska...)

2. Прочытай і запамятай.

асновна школа	– szkoła podstawowa / powszechna
бургомістер	– burmistrz
ділина	– dziedzina
з посьвачыньом	– z poświęceniem, z zaangażowaniem
дарвінізм	– darwinizm

3. Прочытай і запамятай.

Ортографічне правіло

В назывниках з асновам на **–ар**, такіх як лікар, дротар, млинар, аптыкар і інчых перад кінцовкам **–ом** в творацьым адмінку аднотнаго чысла пішэме букву **й**, напр.:

лікар – лікар**й**ом, дротар – дротар**й**ом, учар – учар**й**ом,
мурар – мурар**й**ом, млинар – млинар**й**ом, корчмар – кочмар**й**ом,
рыцар – рыцар**й**ом, почтар – почтар**й**ом, аптыкар – аптыкар**й**ом.

4. Поданы слова напиш в творацьым адмінку аднотнаго чысла.

(з) кым? (з) чым?

лікар	– ...
почтар	– ...
млинар	– ...
аптыкар	– ...
бланар (szklarz)	– ...

5. Зроб аналізу речынь:

- а) граматычны
- б) льогічну (składniowa), напр.:

Молодий Гумецкій студювал медицину в Кракові.

а) придавник przymiotnik	назывник rzeczownik	часослово czasownik	назывник rzeczownik	приназывник przyimek	назывник rzeczownik
б) придаток przydawka	підмет podmiot	предыкат orzeczenie	дополніня dopełnienie	обставник місця okolicznik miejsca	

- 1) Патрийотычна лірика ест в збірнику „Думкы і думы”.
- 2) Зелена травиця жолтіе під осін.
- 3) Родинне повязаня з інчыма селами было дост велике.

6. Прочытай сьмішку.

Комплемент

Дарвін был запрошений на гостину. При столі сідил при барз гардий молодой дамі.

Містер Дарвін, – звідала вченого сусідка, – ци то правда, же человек походит од малпы. Ци тото односит ся тіж до мене?

Так, – одповіл вчений, – але пані походит не од звыклой мапы, а одчаривной.

чаривна – czarująca

39. Повтаряме

1. Зазнач значком X правдиву інформацію.

1) Повіст „Шыбеничний верх” написал:

- а) Владимир Щавинський
- б) Стефан Криницький
- в) Владимир Хыляк

2) Поему „Похвала поезиі” написал:

- а) Модест Гумецький
- б) Павел Русин з Кросна
- в) Клавдия Алексович

3) За вітця лемківського писаного языка уважат ся:

- а) Йоана Прислопского
- б) Владимира Хыляка
- в) Даміяна Левицкого

2. При поданых наголовках творив, прац напиш імена і назвіска авторив.

П.ч.	Наголовки творив, прац, перекладив	Імена і назвіска авторив
1.	„Похвала поезіі” около штыри тысячы верши, оды, панегірыкы	Павел Русин з Кросна
2.	„Пісьнь Сьватуому Стефану”	
3.	Переписал: „Літургікон Сьв.Йоана Златаустого”, „Ирмологіон” „Пісьні церковны на вшыткы сьвата” – уложыл „Псалтыр Давида” – переклад на лемк.язык „Псалом 136” „Велике зеркало” (Magnum speculum) – переклад з польского языка	
4.	„Збірник духовных (religijnych) верши і пісен”, ліричны вершы, любовны, оды	
5.	„Повісти і оповіданя”, „Шыбеничний верх”, „Руска доля”, „Великій перекінчык в малым розмірі”, „Кавальчык людского (чловечого) жытя”	
6.	„Запоморочена” (Отуманена), „Берко”, „Дві сестричкы”, „Подорож Лядзі до дідуся”, „Час летит”, „Заклятий медвід”, „Пісьня Ольдины”	
7.	„Наполеон I. і його смерт на острові сьв. Елены”, „Родина Ракочных в замку Мукачцкым”, „Шведы во Львові 1704 року”, „3 бурия міста Єрусалим през римлян”	
8.	„Зо записок сербского военного лікаря в часі остатньої войны”, „3 Ніцеі”, „По пілничний Італіі” і інчы	
9.	„Poezyje przez Nieznanego”, „Думкы і думы”	

3. Улож два прости речыня (або выбер з прочытаных текстив).
4. Улож два прирядні зложены речыня (або выбер з прочытаных текстив).
5. Улож два падрядні зложены речыня (або выбер з прочытаных текстив).
6. Вымін части мовы.
7. Вымін части речыня.
8. Прочытай сьмішкы.

Чого не потрафиме

Єднога разу, в часі бесіды о осягнінях тэхнікы, Бернард Шоу повіл: – Тепер, коли люде навчыли ся літати в повітрю, як птахы, плавати під водом, як рыбы, повинны сме ся ішы навчыти жыти на землі, як люде.

Шоу, Бернард (Shaw Bernard) – англицкій драматург і критик

Порада

Єден зо знайомах Марка Твена страшечні напrikрил ся му оповіданяма о свой безсонні, на котру терпіл. Мі нич не помагат, абсолютні нич! Я не знам, што мам робити... А не пробувал єс бесідувати сам зо собом? – звїдал ся Твен.

Твен, Марк (Twain Mark)	– pisarz amerykański
– американьскій писатель	
напrikрити ся	– znudzić kogoś
безсоння	– bezsenność

Я пишу байкы

Крылов (росийскій байкописар) был барз добрым человеком. Він часто хвалил і слабы творы, жебы авторы не было прикро. Єден не барз талантливый автор во вступным слові до своей книжки зацитувал позитывный погляд Крылова о своих вершах.
– Видиш, як він выкорыстуе твою доброту, покликуюе ся на твою оціну – повіл Крылову приятель.
– Не переймай ся, – одповіл спокіні Крылов, – прецін вшыткы знають, же я пишу байкы.

Кто уступуе на дорозі бортакам

В Веймари, на узкій стежці в парку, стритили ся геніяльний поета Гете і літерацкій критик, котрый доходячы до поеты гыркнул:
– Бортакам на дорозі не уступую.
– А я все, одповіл Гете і зышол зо стежки.

Гете (Goethe)	– wielki niemiecki poeta i myśliciel
гыркнул	– warknął
бортак	– głupiec, dureń

[Сьмішкы о науковцях і літератах з книжки „Юмор – дело серьёзное” (Гумор – справа поважна) Haliny Leszczyńskiej, адаптувала М.Хомяк]

40. Сконтролюй ся

Лемківска література

1. Впиш до табелькы інформації.

П.ч.	Автор	Рокы жытя	Місце народжыня	Творы
1.	Павел Русин	1470–1517	село к/Кросна	„Похвала поезиі”, штыри тисячы верши елегії, оды, панегірыкы
2.	Штефан Криницькій			
3.	Йоан Прислопскій			
4.	Даміян Левицькій			
5.	Владимир Хыляк			
6.	Клавдия Алексович			
7.	Василий Чернецкій			
8.	Владимир Щавинський			
9.	Модест Гумецькій			

2. Зроб аналізу поданых речынь:

а) граматычну

б) льогічну (składniową), напр.:

Мала Ганця пише в зошыті барз гарді.

1) придавник
przymiotnik	назывник
rzeczownik	часослово
czasownik	приназывник
przyimek	назывник
rzeczownik	присловник
przysłówek
2) придаток
przydawka	підмет
podmiot	предыкат
orzeczenie		дополніня
dopełnienie	обставник способу.
okolicznik sposobu

Крас дівча кокетливо перехылило голову.

- а)
- б)

Замаєны верхы горділи ся зеленыма листочками.

- а)
- б)

3. Напиш, якы то речыня зо взгляду на будову.

- 1) Афія запонурила ся. —
- 2) При тым прудко обернула ся она пальцях і вдарила запятками.
—
- 3) Щесливіст молодых літ! —
- 4) Гнеска ест сьвато Покровы, зато Служба Божа так ся продолжыла.
—
- 5) Лядзя то пише, то бесідуе до канарка. —

4. Напиш, якы то речыня зо взгляду на ціль выповіди.

- 1) Лядзя вчыт ся барз добри. —
- 2) Час летит скоро! —
- 3) Засьпівай мі канарочку. —
- 4) Де ест твій край? —
- 5) Страх або одчай выражают твоі голосны ариі?! —

41. Словничок лемківско–польській

А

Австрія	– Austria
Австрияк	– Austriak
азбука	– alfabet
Азия	– Azja
Азията / Азъята	– Azjata
азийській / азиятыцкій	– azjatycki
аквалюнга	– pletwonurek
Американ / Американ	– Amerykanin
американській / америцкій	– amerykański
Англик	– Anglik
Англия	– Anglia
англицкій	– angielski
Арабія	– Arabia
арабській	– arabski
арджа, рджа	– rdza
Афрыка	– Afryka
Афрыкан / Афрычан	– Afrykanin
афрыканській	– afrykański

Б

бантик	– mała grzęda dla ptactwa domowego
барвінок	– barwinek
бард	– bard
безособова форма часослова	– bezosobnik, bezosobowa forma czasownika
безсоння	– bezsenność
біблія	– biblia
біляк	– borowik szlachetny
бланар	– szklarz
блющ	– bluszcz pospolity
бобівник	– przetacznik bobownik
бобкове лисця	– liście laurowe
бовгай	– przelot pospolity

богогласник	– oktoich, zbiór pieśni i hymnów
богословіє	– teologia
бодак / бодача	– ostrożeń lancetowaty
божа кровця	– dziurawiec
божа пшеничка	– Inica pospolita
боже деревце /	– bylica boże drzewko
віз–деревце / віз–деревко	
боже жытко / боже жытце /	– szarota leśna
боже жыто	
божы очка / вітровы квіткы	– goździk kropkowany
божы яблочка / туричка	– rzepik pospolity
бортак	– głupiec, dureń
будучий зложеный час	– czas przyszły złożony
будучий простий час	– czas przyszły prosty
бургомістер	– burmistrz
бурян	– chwasty lub gwiazdnica pospolita

В

валеряна	– kozłek lekarski
вариант	– wariant
вертана сторона	– strona zwrotna
вертаний місценазывник	– zaimek zwrotny
взадгус	– tyłem do przodu
відомости	– wiadomości
візитка	– bluzka (wyjściowa, odświętna)
вітроплавництво	– żeglarstwo
віщий	– wieszcz, proroczy (jasnowidz)
вид	– aspekt (czasownika)
винничкы	– porzeczeki
выка / черкітка	– wyka
вынахідник	– wynalazca, człowiek dokonujący odkrycia w jakiejś dziedzinie
влони / гвони	– w ubiegłym roku
вовірка	– wiewiórka
вовнянка	– duża chusta wełniana lub pled
вовча (ukr.) / волча калина /	– czworolist
псяча калина	

водофалды	– fale
воспиталище	– (dawniej) internat, szkoła
вочымліню / в очымінь	– w okamgnieniu
впілперек / на пілперек (впівперек)	– w poprzek
вправляти	– ćwiczyć, wprawiać
вспілістніня	– współistnienie

Г

Галичына	– Galicja
гвони / влони	– w ubiegłym roku
гіркій лопух / іркій опух /	– łopian
колячий віпух	
гірчыця / псівнак / пшывнак /	– gorczyca polna
пчывнак	
гістцове зіля	– kokoryczka
гыркнути	– warknąć
гырмотник	– tojeść rozesłana
глуха /біла коприва	– jasnota biała
глуха /дика копривка / вытрищ	– poziewnik szorstki
глухій бодак / осут / осотя	– ostrożeń polny
голубинка / голубінка	– surojadka (zielonawa)
горизнач	– na wznak
гробница	– grobowiec

Г

гетацкы	– agrest
гывтати	– połykać

Д

деізм	– religia naturalna
ділина	– dziedzina
диванда / сукенка Маткы Боской /	– dziewanna
боже жытце	
дисертация	– pisemna rozprawa przedstawiona w celu uzyskania stopnia naukowego
догматыка	– nauka o dogmatach

долобриш	– brzuchem do dołu
долознач	– na brzuchu
дополнити	– uzupełnić
дорадник	– doradca
дораз / одраз	– od razu
дотля	– dopóty, dotąd w znaczeniu czasowym lub przestrzennym
доцяп	– całkiem
дресен	– rdest
дзвінкі / дзвонкі	– szelężnik

Е

елегія	– elegia
--------	----------

Є

єлень /серняк	– jeleń (samiec sarny)
---------------	------------------------

Ж

жабі очка / незабудка	– niezapominajka
жалісна	– żałosna
жалібна	– żałobna
жменя	– garść
жолток (жовток – ukr.)	– żółtko jajka
жолта лесівка / лісівка	– pieprznik jadalny (kurka)
журнал / часопис	– czasopismo

З

завершений вид	– aspekt dokonany
заморожарка	– zamrażarka
запонулений	– zachmurzony, zasepiony, spoglądający spoде їba
запоряд / за порядком	– po kolei
заяча капуста	– szczawik zajęczy
звучыт	– dźwięczy (звук – dźwięk)
зерна гірчыці	– ziarna gorczycy
зіля	– ziele

ЗМОЖЛИВЯТИ
ЗНАВСТВО
ЗНАНЯ
З ПОСЬВАЧЫНЬОМ

– umożliwić
– umiejętności
– wiedza
– z poświęceniem, z zaangażowaniem

I

івка / кінська трава / куделиця /
куділка / смеречок
іскорник / іскерник /
куряча сьліпота / шліпота
іскра божественна

– skrzyp polny
– jaskier
– iskra boża

И

избавленіє / ізбавленіє
Ирмологіон

– zbawienie
– Hirmologion

Й

йотувана буква

– litera jotowa

К

кабатик / парасолькы / гусі лапкы
камфіна, нафта
карпелі
квасниця / квашниця / щава
кінська мята / коровяча мята /
дика мята
кырвавник / кровник
конопелька
копытник / копыток /
кінскы (коньскы) копытка
коприва
коцурянка / коцуры яйця / коцуринка
кошыківка
коштывал
кролячы ушка / гойовы лисьця
крута мята

– przywrotnik
– nafta
– brukiew
– szczaw zwyczajny
– mięta długolistna
– krwawnik
– zawilec gajowy
– kopytnik polspolity
– pokrzywa
– bluszczuk kurdybanek
– koszykówka
– żywokost lekarski
– chaber miękkowłosy
– mięta kędzierzawa

кугли / круглі
кукіль
курудупкы / перевістка

– kręgle
– kąkol polny
– pierwiosnek

Л

лебюдка / лебюдка
ледивка
летіня
лірник

літопис
літургія
Литургикон / Літургікон
липник / липец / прилипен /
прилипец / овивайка / сплітка/
овийка
лишка
льжварство
лобода
лопух / сивий опух / лопуша / опуша
лотат / качынці
любовны
лядник
лязарет

– lebiodka pospolita
– lodówka
– bieg
– (tu) liryk, poeta piszący utwory
nastrojowe, liryczne
– rocznik, kronika
– liturgia
– Mszał
– przytulnia czepna

– lis
– łyżwiarstwo
– lebioda / komosa biała
– podbiał
– knieć błotna
– miłosne
– groszek żółty
– lazaret, szpital wojskowy,
urządzony doraźnie

М

май / майник / майка / мляч
маруна
медвід
менчист
міцне зіля
монастыр
моримуха
морове повітря

мята

– mniszek lekarski
– maruna (ogrodowa)
– niedźwiedz
– mniejszość
– chaber łąkowy
– klasztor
– muchomor
– powietrze „zaraźliwe” podczas
epidemii
– mięta

Н

наприкрити ся	– znudzić kogoś
народна школа	– szkoła ludowa, powszechna
нароком	– umyślnie, specjalnie
нартярство	– narciarstwo
натха / натхник	– czyścica storzyszek
натхнений	– natchniony
нетота / відляк	– widłak
нурцюваня / нуркуваня / пікуваня	– nurkowanie

О

облечыня / лахы	– odzienie, ubranie
оболочына	– poszwa (na kółdrę, pierzynę)
овийка / повітиця / овиячка	– powój polny
односити ся / однести ся, оповісти ся	– ustosunkować się
одпорошач	– odkurzacz
одпорошыти	– odkurzyć
одпружыня	– odprężenie
одчай / розпука	– rozpacz
омаста	– omasta, tłuszcz do omaszczenia
оружа	– broń

П

папортина / папротник / папроч	– paproć
пастирське богословіє	– teologia pastoralna
передавати	– przekazywać
перекінчык / зрадник	– zdrajca
перетяг	– przeciąg
підгрибівка / синяк / підгрибок	– podgrzybek (wielobarwny)
підпенка / підпенька	– opieńka
побережа	– wybrzeże
повиннист, обовязок	– powinność, obowiązek
подвиг	– wielki, niezwykły czyn, poświęcenie
полын / повын / полым / полон	– bylica piołun
полоти	– plewić
Польска Академія Знавства	– Polska Akademia Umiejętności

поминальний вечер
попер
попрьова мята
почтивка
пошана
правдивий гриб
празник
прах – порох
прегной / гумус
предбезпечаня
престол

придачник
природны науки
прозора
прославити
псалом
псалтыр
пульчата / індичата
путивник

райник / бабка / узка бабка /
подолгуваста бабка
ратыш / ратуш
рескрипт
рыбацтво
рыболовство
рыджык
роман / румян / білы квіткы
румянок / румянец / руменец

самура
санітеткы
свиняк / млич
Сіон

– (tu) wieczór poświęcony zmarłemu
– pieprz
– mięta pieprzowa
– widokówka
– szacunek
– borowik sosnowy
– święto
– proch, kurz, pył
– próchnica
– zapobieganie
– tron, ołtarz, stół ofiarny, urząd
biskupi
– przymiotnik
– nauki przyrodnicze
– przeźroczysta
– osławić
– psalm
– psalterz
– indyczęta
– przewodnik (np. turystyczny)

P

– babka lancetowata
– wrotycz pospolity
– reskrypt
– łowienie ryb
– łowienie ryb, zwykle zawodowo
– rydz
– złocień właściwy
– rumianek

C

– samica dzika
– sanitariuszki
– mlecz zwyczajny
– wzgórze, część Jerozolimy

сітник / сіпник /	– sit
кінській (конській) різанець	
сітчатка / пилка сіткова	– siatkówka
синець / блават / блаваток	– chaber bławatek
скварити хырбет / пандзір	– uszkodzić kręgosłup
смычка / кошыці	– sitowie leśne
сокровица	– skarby
сопротивництво	– współzawodnictwo
сосыняк	– maślak
спілробітництво	– współpraca
сповідник	– spowiednik
спячник	– wełnianka
средство	– środek
стелити посьціль	– posłać, słać, ułożyć pościel, przygotować miejsce do spania
стоколоса	– stokłosa (i inne podobne trawy)
стокротка / романик	– stokrotka pospolita

Т

твердостий / придорожник / цикория	– cykoria podróżnik
терезбота	– trzeźwość
терлич / тирлич	– goryczka trojeściowa
терпя	– cierpiąc
тиндява / тендява / дендява	– goryczka orzęsiona
тис	– cis
толока	– ugór
трустина	– trzcina
трукта	– trucizna
туній	– tani

У

урок, лекция	– lekcja
упыри	– upiory
уця	– owca
ушы / дикы ушы / дзядовскы ушы	– uszer

Ф

фіялка	– fiołek
футболь / пилка ножна	– piłka nożna

Х

хабзина / хабз/ чорний без / бзик / боз	– dziki bez czarny
халіти	– marnieć, chudnąć, więdnąć
хвиля	– chwila, pogoda
хіснувати	– zużywać, wykorzystywać
хоробрий – храбрый	– mężny, dzielny, śmiały

Ц

центерия/ центория / ценцерия / цинтория /дзендзелия	– centuria pospolita
цисар	– cesarz
цніня	– tęsknota

Ч

чабрик / мацеридушка	– macierzanka
чаривна	– czarująca
чарнушка / чернушка	– czarnuszka siewna
черевічки / коники / коники польны	– tojad
черниця	– jeżyna
чорна былль / чорна быля	– bylica zwyczajna

Ш

шалвій	– szalwia łąkowa
шедец / матичне зіля	– sadziec konopiasty
шквірк	– modrzew
Шлезак	– Ślązak
шляка / спідвей	– żużel

Щ

щербак	– ostrożeń warzywny
--------	---------------------

Ю

юха

– kompot z suszonych owoców

Я

ягода

– poziomka

ялипка

– jałówka

ямелина / імйола

– jemiоła

ярец

– jęczmień

яфыра

– czarna jagoda (borówka)

Выкорыстаны публікацыі

1. Helena Duć–Fajfer, „Literatura łemkowska w drugiej połowie XIX i na początku XX wieku”, Polska Akademia Umiejętności, Kraków 2001
2. І. Лемкин, „История Лемковины”, Л–С, Юнкерс 1969
3. Петро Кляй, „Зіля”, (машынопіс)
4. Halina Leszczyńska, „Юмор – дело серьезное”, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1980
5. Петро Мурянка, „Поэзия Лемків (в Русински / руски писні”, Нови Сад 1997)
6. Tomasz Darmochwał, „Beskid Niski Polski i Słowacki”, (przewodnik), Wydawnictwo Turystyczne, Białystok 1999
7. Mirosława Chomiak, Henryk Fontański, „Граматыка лемківскаго языка”, RUTENIKA, Warszawa 2004
8. Jarosław Horoszczyk, „Словник лемківско–польскій, польско–лемківскій”, RUTENIKA, Warszawa 2004
9. Janusz Rieger, „Słownictwo i nazewnictwo łemkowskie”, Wydawnictwo Naukowe Semper, Warszawa 1995
10. Andrzej A. Zięba, „Łemkowie i łemkoznawstwo w Polsce”, Polska Akademia Umiejętności, Kraków 1997
11. Богдан Горбаль, „Тит Мышковскій”, Лемківскій Річник 2001
12. Богдан Горбаль, „Апостольска Адміністрація Лемківщины”, Лемківскій Календар 1994
13. Ярослав Воргач, „Лемко – ректор Ягайльоньскаго Університету”, Л. К. 1998
14. Любомир Воргач, „Професор Михал Балудяньскій”, Л. К. 1997
15. Мирослав Воргач, „Брестийска Унія 1596 року...”, Л. К. 1996
16. Петро Трохановскій, „Князь церкви – Тома Полянскій”, Л. К. 1996
17. Александер Духнович, „Домашній лікар”, Лемківскій календар 1993, 1994, 1995
18. Mirosława Chomiak, Program nauczania języka łemkowskiego (rusińskiego) dla szkoły średniej (liceum, technikum, szkoła zawodowa). Kurs podstawowy. Program dopuszczony do użytku szkolnego przez Ministerstwo Edukacji Narodowej decyzją DKW–4015–7/00 z dnia 18.09.2000 r., Wydawca ZG Stowarzyszenia Łemków, Dystrybucja: Fundacja Wspierania Mniejszości Łemkowskiej RUTENIKA, Warszawa–Legnica 2001

ISBN 83-60436-01-0